P II 204
1851

БИБЛИОТЕКА
Др. Г. Михаиловића
ИЊБИЈ

РПСрп 35/1851.1

ЛЮБИТЕЛЬ

ПРОСВѢШТЕНЯ.

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКИЙ

МАГАЗИНЪ

ЗА ЛѢТО

1851.

Издао на свѣтъ

Георгій Николаєвићь,

Протопресвитеръ у Дубровнику, Членъ Дружтва Српске Словесности у Београду, обдаренъ златнимъ почестнимъ крстомъ Ф. Ј.

ШЕСТНАЙСТА ГОДИНА.

У ЗАГРЕБУ,

у Срб. печатньи браће Жупана.

Инв. бр. 56967

Универзитетска библиотека у Новом Саду

Библиотека Др. Г. Михиловића Ивањица

101

I. ДАЛМАЦІА.

Далмаціа се састои изъ суве землѣ, приморя, и многи већи и маньи острова. Нѣна површность износи точно 222 нѣмачке квадратне милѣ, и брои жителя до 418,600 душа.

Како є Далмаціа досадъ раздѣлѣна была, то знамо изъ прећашньи Магазина. Како ли є пакъ садъ наново послѣ разглашенога Устава уређена и раздѣлѣна, то ћемо овдѣ видити.

I.

О Уређеню новы судбены властій у круновини Далмаціи.

Съ найвишомъ Царскомъ Наредбомъ одъ 17. Јуліа 1850 на учинѣне предлоге Министра Правосудія одобрено є установленѣ Судова.

I. СУДОВИ СРЕЗКИ ИЛИ ПОКРАИНСКИ.
(Giudizj. distrettuali.)

Умѣсто досадашньи 28 быће унапредъ 32 Суда покраинска; слѣдователно стари сви постое, а четири нова заводесе, и то:

а) У Силби са околиномъ, коя се састои изъ нѣколико острова, кои су досадъ припадали покраини Задарской, и много су удалѣни были одъ овога града.

б) На Кистаняма съ єдномъ околиномъ саставлѣномъ изъ 12. обштина, кое су се досадъ находиле у Обровачкой, Книнской и Скрадинской покраини.

в) На Мућу съ єдномъ околиномъ саставлѣномъ изъ нѣколико обштина, кое су одцѣплѣне одъ Синдиката Мућкогъ и покраине Сплѣтске.

г) У Вргорцу съ єдномъ околиномъ, коя ће заузимати выше обштина досадъ припадаюћихъ Макарской покраини.

II. СРЕЗКИ СБОРНИ СУДОВИ. (Tribunali Correzionali.)

Далмацію пресѣцаю планине врло високе и тежко доступне, кое сметаю саобраштеню, и прекидаю га међу поединымъ земальскимъ краинама, особито у зимно доба. Она граничи узъ дужину найвыше съ турскимъ покраинама, съ коима има многостручный савезъ у пословима грађанскимъ и злочинственымъ. А многи острови спадаюћи на Далмацію немогу се ставити подъ єданъ Судъ ради тога, што су много удалѣни одъ суве землѣ, и што є саобраштенѣ међу ньима трудно, будући пловенѣ по мору ніе увѣкъ безопасно. Зато є поставлѣно:

Шесть Претура: у Книну, Синю, Шибенику, Макарской, Хвару (Лезини), и Корчули, кое постаю као Саборни Судови да суде о кривинама; и припадаю реду првому.

Одъ осталы Претура, по простору ньіовога подручія, и по брою жителя, 14. припадаю реду другому, а те су: у Задру, Обровцу, Бенковцу, Дрнишу, Сплѣту, Трогиру, Омишу, Брачу, Врлицы, Имотскомъ, Дубровнику, Цавтату, Пелѣшцу и Котору.

У трећій редъ брое се 12, то есть ове: У Пагу, Рабу, Силби, Кистаняма, Скради-

ну, Мућу, Опузини, Вргорцу, Вису, Стону, у Новому и у Будви.

III. СУДОВИ ЗЕМАЛЬСКИ. (Corti di giustizia.)

Има четири Суда земальска, кои ће постояти као и досадъ, у Задру, Сплѣту, Дубровнику и Котору; само съ томъ разликомъ, што они у Задру и у Сплѣту припадаће I. Реду. А због тога, што мало жителя у Окружію Дубровничкомъ и Которскомъ има, Судови земальски ту постоећи, ставляю се напредъ у II. Редъ.

Ови послѣдни, имаће исто као и они први, подпуну судбеность у првомъ Суду или у првой Инштанціи, и іошь сувыше у другомъ или у позивателномъ Суду (апелаціи) надъ оными преступцыма, кои се расправляю кодъ несаборны Судова.

Напротивъ сви послови у покраинама, кои бы у II. Суду пристояли земальскимъ Судовима, особито пакъ сви послови грађанскога права, имаю се кодъ Суда земальскога у Сплѣту расправляти, зато што е ближій.

IV. ВРХОВНЫЙ СУДЪ ЗЕМАЛЬСКІЙ. (Corte superiore di giustizia.)

Єдан врховный Судъ земальскій, съ подѣлѣномъ му законитомъ областћу, са столицомъ у Задру, поставлясе надъ свима судовима ове круновине. У Задру была е и досада столица позовнога Суда за Далмацію. Сплѣтъ, лежећи готово у средини землѣ, было бы згодніе мѣсто; али е засада немогуће пренети изъ Задра у Сплѣтъ врховный земальскій Судъ, докъ се ніе непронађу у Сплѣту потребне зграде, да

се у њима намѣсте Судови. И будући, да у свакой круновини стое у тѣсномъ савезу врховный земальскій Судъ и Намѣстникъ Круновине, зато и нестои добро, да се пренесе изъ Задра врховный земальскій Судъ, докле годъ у нѣму сѣди политичкій Началникъ круновине.

V. МѢСТА, У КОИМА ЋЕ СУДОВИ СѢДИТИ.

У новымъ суднымъ срезовима или покраинама (Претурама), одређена су слѣдећа мѣста, гдѣ ће Судіе свою столицу имати:

А., У подручію земальскога Задарскога Суда:

1. Задаръ 2. Силба. 3. Рабъ. 4. Пагъ. 5. Обровацъ. 6. Бенковацъ. 7. Шибеникъ. 8. Скрадинъ. 9. Дрнишъ. 10. Книнъ. 11. Кистанѣ.

Б., У подручію земальскога Сплѣтскога Суда:

1. Сплѣтъ. 2. Трогиръ. 3. Омишъ. 4. Брачь. 5. Синь. 6. Мућь. 7. Врлика. 8. Макарска. 9. Имотскій. 10. Вргорацъ. 11. Опузина. 12. Хваръ. 13. Висъ.

В., У подручію земальскога Дубровничкогъ Суда II. разреда.

1. Дубровникъ. 3. Цавтатъ. 3. Стонъ. 4. Корчула. 5. Пелѣшацъ.

Г., У подручію земальскога Суда Которскогъ, кои е скупа едино казнено судиште за преступке.

1. Которъ. 2. Херцег-новый. 3. Будва.

II.

О уређењю политичко - управителны властій у краљѣвини Далмаціи.

Услѣдъ Царске Наредбе одъ 11. Августа 1850 наређено є, да се политичне власти у краљѣвини Далматинской поставе на слѣдећій начинъ:

На челу управляня краљѣвине Далмаціе находи се Намѣстникъ умѣсто досадашнѣга Губернатора. Нѣму су придодани нѣколико Совѣтника и Секретара, осимъ други маньи Чиновника. Нѣгова є столица у Задру.

Умѣсто досадашня четири окружна капетаната, заводе се седамъ покраински Придстава (Префектура), кое ће свою столицу имати: у Задру, Шибенику, Сплѣту, Синю, Макарской, Дубровнику и Котору.

Све Придставе подложне су Намѣстнику, и у обзиру ньіовога котара заставляю првый Судъ у пословима политичкимъ.

Политичко управлянѣ у найвишемъ степену спада у кругъ Министерства унутрашньи послова.

I., Придстава одъ Задра заузима судейске покраине: Задра, Бенковца, Обровца, Пага, Раба и Силбе.

1. Покраинскій Задарскій Судъ заставлѣнъ є изъ слѣдећи обштина. (Нашао самъ за добро све обштине поименце пописати, еръ ће то съ временомъ за исторію врло користно быти изъ многи узрока.)

Задаръ, Арбанаси (Borgo Erizzo), Црно, Драчевацъ (Malpaga), Дикло, Кожино, Боканяцъ,

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

Мурвица, Смоковићъ, Бибинѣ, Земуникъ, Шкабрнѣ, Галовацъ, Сукошанъ (S. Cassiano), Сеструнѣ и Ривань, Углянъ, *) Лукоранъ, Сутомиштица (S. Eufemia), Поляна, Преко (Oltre), Кали, Куклица, Драгони, Божава и Звѣринацъ, Бергулѣ, Отокъ (Punte bianche), Солине, Бирбинь, Саворъ, Лука, Зманъ, Сали, Заглава, Рава, Ижъ великій (Eso ponentale), Ижъ малый (Eso sirocale), Ждрелацъ, Баня, Доброполяна, Невиђани, Мрляни, Пасманъ, Ткунъ, Вергада, Горица, Растани, Турань (Torrette), Кремчине, Пилип-Яковъ, Біоградъ (Zara vechia), Пакоштьани, Виръ (Pontadura), Привлака (Brevilacqua), Петерцани, Нинъ, Затонъ, Врси, Ражанце, Радовинъ, Люба, Польица, Височани, Драчевацъ, Бришево съ Гружимъ, Полешникъ, Суоваре, Винѣрацъ (Castel - Venier) Сливница, Поседарѣ, Ислам-латинскій, Рупаль, Ислам-грчкій, Кашићь, Новый (Novegradi), Полю, Придрага, Смилчићь.

2. Покраинскій Бенковачкій Судъ заставлаю слѣдеће обштине: **)

Бенковацъ, Биляни дольни, Биляни горньи, Корлатъ, Надинъ, Раштевићь, Полача, Тинь, Ягоднѣ долнѣ и горнѣ, Запужане, Церанѣ, Пристегъ, Врана, Радашиновацъ, Банѣвцы, Кула-Атлагићь, Буковићь, Шопотъ и Подлугъ, Перу-

---

*) Сва имена, коя су съ другоячіимъ словима уписана, знакъ є да су оно острови, или отоцы. По тому нека се Г. Г. Читательи владаю и унапредъ, докле ово описанѣ трае. Учред.

**) Свака Обштина у Далмаціи има повыше малы села, коя се другимъ именомъ зову, и коя нису овдѣ сва поименце назначена. Учред.

шићь, Коларина, Вукшићь, Провићь и Морполача, Станковацъ, Лисичићь и Подграђе, Лепури, Кожловацъ, Лишани и Булићь, Поповићь, Бергудъ, и Родальице.

3. Покраинскій Обровачкій Судъ саставляю слѣдеће општине:

Обровацъ; Трибань, Стариградъ, Селине, Есенице, Затонъ, Мушковцы, Голубићь, Крупа, Крушево, Билишани и Бристани, Жегаръ съ Богатникомъ, Зеленградъ, Медвиђе, Каринъ съ Куновцемъ, Брушка.

4. Покраинскій Пажкій Судъ саставляю ове општине:

Пагъ съ Горицомъ, Барбатъ, Колани, Диньишка, Повляна, Влашићь. (Пагъ е островъ, на комъ су сва ова села.)

5. Покраинскій Рабскій Судъ саставляю ове општине:

Рабъ (Arbe), Лопаръ, Супетарска Драга (Valle S. Pietro), Кампора, Мондани Баньолъ, Барбатъ, Новаля, Лунъ (Puntalon) — (Рабъ и и онъ е повеликій островъ са овымъ селима.)

6. Покраинскій Силбскій Судъ саставляю ове општине на островима:

Силба, (Selve), Олибъ (Ulbo), Премуда, Исто, Запунтело, Мулат (Melada.)

II. Придстава одъ Шибеника заузима судејске покраине Шибеника, Скрадина, Дрниша, Книна и Кистаня.

1. Покраинскій Шибеничкій Судъ сачињаваю ове општине:

Шибеникъ, Долацъ (Borgo di mare), Горица съ варошомъ, Мандалина, Полѣ долнѣ (Campo d' Abbasso), Ядретовацъ (Castel Andreis), Примоштенъ (Capocesto), Рогозница, Борая,

Врполѣ, Дубрава, Сливно, Данило - Кральице, Данило - Бирань, Конѣврате или Тртаръ, Лозовацъ, Врулѣ и Билице, Церница, Затонъ, Раслине, Злосела, Мортеръ, Тисно (Stretto), Бетина, Єзера, Трибоунѣ (Treboconi), Водице, Жири и Капріе, Первићь и Шепурине, Зларинъ, Крапань.

2. Покраинскій Скрадинскій Судъ сачињаваю ове обштине:

Скрадинъ и Бичине, Сонковићь и Грачацъ, Чиста мала и велика, Пираматовцы, Дубравице, велика Глава и Пластово, Братишковцы, Ваћане, Брибиръ, Островица, Рупе и Ићево, Смрделѣ и Вариводе, Беверске.

3. Покраинскій Дрнишкій Судъ заставляю слѣдеће обштине:

Дрнишъ, Богетићь, Бристани, Каралићь, Ширитовцы, Дриновцы и Носъ, Ключь, Коачине, Велушићь, Трибоунѣ, Бадань, Сѣверићь, Теплю, Біочићь, Міочићь, Парчићь, Кадина-Главица, Каняне, Отавице, Градацъ, Бальке, Мириловићь у полю, Чавоглаве, Кричке, Ружићь и Гаине, Мосећь, Умляновићь, Кляке, Житнићь, Седрамићь, Павковосело, Планяни, Кновъ долній, Покровникъ, Радонићь, Мириловићь у Загорю, Оштрогошице, Подумцы, Унесићь, Невестъ и Черъ, Любожтине и Копренъ, Ситно.

4. Покраинскій Книнскій Судъ заставляю ове обштине:

Книнъ, Книнскополѣ, Врполѣ, Мокрополѣ и Превезъ, Паћене, Отонъ, и Бендеръ, Радилѣвацъ, Плавно, Голубићь, Жагровићь, и Доняни, Оћестово, Радучићь, Стермица, Полача, Врбникъ, Бискупіа, и Лопуже, Орлићь, Турићь, Риђане, Матасе съ Бободоломъ и Любачемъ,

Сукновцы, Лукаръ, Рамляни, Звѣринацъ, Уздолѣ, Поляне, Богетићь, Мратово, Читлукъ, Оклай, Развађе.

5. Покраинскій Кистаньскій Судъ сачињаваю ова села:

Кистанѣ, Нунићь, Добропольцы, Ивошевцы и Руделе, Колашацъ, Біовичино село, Модриносело, Парчићь, Бѣлине, Єрвеникъ горній и Тонковацъ, Єрвеникъ долній.

III. Придстава одъ Синя заузима судачке покраине Синя, Врльике и Мућа.

1. Покраинскій Синьскій Судъ има слѣдеће обштине:

Синь, Вучиполѣ, Бителићь долній и Дубова-Врата, Бителићь горній, Боягићь, Обровацъ, Лієвъ, Гала, Отокъ, Корито, Оверле, Удовичићь, Руда, Бостане, Каменско, Тіорице, Грабъ, Ведрине, Чапорице, Велићь, Врполѣ, Стрижрепъ, Будимири, Уляни, Потравлѣ, Сатрићь, Рватцы, Каракашица, Лучане, Главице, Радошићь, Сичане, Брнази, Туріяке, Кошуте и Бродарићь, Триль и Гардунъ, Воинићь, Сушцы, Копривно, Край, Присое, Крушеваръ, Ерцеговцы, Биско, Долацъ долній съ Рожцымъ, Сріяне съ Путишићемъ, Долацъ горній, Тркубуси или Трамбуси, Дабаръ и Лактацъ.

2. Покраинскій Врличкій Судъ има ове обштине:

Врльика, Кіево, Врило-Цетинѣ, Винялићь, Јежевићь, Гаріякъ, Коляне, Цивляне, Косоре, Подосое, Штиково, Маовице, Отишићь.

3. Покраинскій Мућскій Судъ, са столицомъ у Мућу долнѣму, има ове обштине:

Мућъ долній и горній, Цревацъ, Прибуде, Брачевићь, Милешине, Очорѣ долнѣ и горнѣ,

Рамляни, Постинѣ долнѣ и горнѣ, Сутина, Неоричѣ, Гиздавацъ, Пругово горнѣ и долнѣ, Брошанацъ.

IV. Придстава одъ Сплѣта заузима судейске покраине Сплѣта, Трогира, Омиша, Брача, Хвара и Виса.

1. Покраинскій Сплѣтскій Судъ садржи подъ собомъ ове обштине:

Сплѣтъ, Солинъ, Мравинцы, Кучине, Жрновница, Ситно, Стриньине, Камено, Стобречъ, Постранѣ, Ясенице, Слатине, Село долнѣ, Село горнѣ, Село среднѣ, Село Грооти, Лушићь (Castel Vitturi), Камбеловацъ (Castel Cambio), Гомилица (Castel Abadessa), Суђурађъ, Коньско, Клисъ, Дугополѣ, Котленице.

2. Покраинскій Трогирскій Судъ садржи ове обштине:

Трогиръ, Сегетъ, Жедно, Окрокъ, Штафилићь, Новый, Старый, Марина или Бусульина, Жирона, Рачице, Севидъ, Бристивица, Ситно, Сратокъ, Снидолъ, Тролокве, Пергометъ, Лепенице, Лабинъ, Любитовица, Прапатница, Виноваць, Близна, Лећевице, Низко, Вучивица, Радошићь, Дугобабе, Корушце, Бристеново, Кладньице, Дивоевићь, Висока, Звърлѣво, Виново горнѣ, Уторе долнѣ и горнѣ, Невестъ, Унесићь.

3. Покраинскій Омишкій Судъ има слѣдеће обштине:

Омишъ (Almissa), Дубрава, Гатъ, Циста, Тугари, Дуће, Закучацъ, Звечанѣ, Костанѣ, Подграђе, Кућишће, Свињишће, Рогозница, Слиме, Новасела, Блато, Крешево, Катуни, Опанцы, Жежевица, Бреле.

4. Покраинскій Брачкій Судъ, кои свою

столицу има у Супетру, садржи ове обштине, кое су све на острову Брачу.

Супетаръ (S. Pietro), Мирце, Сплиска, Шкрипъ, Стиванъ (S. Giovanni), Хумацъ горній, Пучишће, Празнице, Повлѣ, Селце, Виланова, С. Мартинъ, Постире, Болъ, Долъ, Нережишће, Драчевица, Мурвица, Милна, Бобовишће.

5. Покраинскій Хварскій Судъ има ове обштине. (Хваръ е исто као и Брачъ великій дугулястый островъ.)

Хваръ (Lesina), Брусѣ, Грабъ, Долъ, Стариградъ (Cittavecchia), Врбоска, Врбань, Свирце, Белса, Питве, Вриснић, Застражишће, Суђурѣ, (S. Giorgio), Гдић или Гдинь, Богомолѣ (Св. Неделя).

6. Покраинскій Вискій Судъ, будући е много удалѣнъ одъ землѣ у мору, има само двѣ обштине:

Висъ (Lissa), и Комижа.

V. Придстава одъ Макарске заузима судачке покраине Макарске, Вргорца, Имотскога и Опузине.

1. Покраинскій Макарскій Судъ саставлѣнъ е одъ овы обштина:

Макарска, Макаръ, Велобрдо, Бастъ, Башкавода, Котлишина, Тучепи, Подгора, Драшнице, Играни, Живогошће, Дрвеникъ, Заострогъ, Подача, Бриста, Градацъ, Бањина.

2. Покраинскій Вргорачкій Судъ составляю слѣдеће обштине:

Вргорацъ, Душина и Вина, Кленакъ, Кокорић, Равца, Драгляни, Косица, Прапатница, Ора, Стилѣ, Заваяни, Польица.

3. Покраинскій Имотскій Судъ има ове обштине :

Имотскій, Проложацъ, Главина , Ржано, Добранѣ , Свибъ , Студенцы , Угляни, Ричице, Біорине , Чиста , Ловреѣь , Локвичиѣь , Постранѣ, Виняне , Польица, Медов-долацъ , Подбабѣ, Зміявцы , Руновиѣь , Грабовацъ , Загвоздъ , Крстатице , Сливно , Жупа , Рашѣане.

4. Покраинскій Неретванскій Судъ, са столицомъ у Опузини , има подъ собомъ ове обштине, кое плаћаю наметъ:

Опузенъ , Смоковацъ , Подградина , Трново, Коминъ , Десне, Плина , Пасичина , Видъ , Боровцы, Струге, Метковиѣь , Добранѣ , Видонѣ, Сливно.

VI. Придстава одъ Дубровника заузима судачке покраине Дубровника, Цавтата , Стона, Пелѣшца , Корчуле и Ластова.

1. Покраинскій Дубровачкій Судъ има ове обштине :

Дубровникъ (Ragusa) , Предградія Пиле-Плоче - Босанка , Гружъ (Gravosa) и Лападъ, Бргатъ горній и долній, Грбавацъ , Мартиновиѣи, Макоши , Челопецы , Чибача , Буиѣи, Петрача , Брачина , Заврелѣ , Солине , Платъ , Осоиникъ , Петровосело , Мокошица, Обулѣнъ , Пріеворъ , Рожата , Сушћепанъ , Комолацъ , Чайковиѣь , Кнежица , Шуметъ (Gionchetto), Затонъ (Malfi), Орашацъ (Valdinoce), Любачь, Громача, Клипево , Трстено (Cannoza), Брсечине , Мрчево , Мравиняцъ , Дубравица , Майкови горньи и дольни , Колочепъ (Calamotta) , Лопудъ (Mezzo), Шипанъ (Giuppana). На овомъ су острову села : Лука и Суђураћъ.

2. Покраинскій Цавтатскій Судъ има ова села:

Цавтатъ (Ragusavecchia), Ободъ, Єсеница, Стравча, Брођнице, Ускоплѣ, Мочићи, Чилипи, Габрили, Шилѣзцы, Дрвеникъ, Миљанићи, Дуба, Куна, Придворѣ, Комаи, Поповићи, Ловорно, Люта, Дунаво, Мрцине, Застолѣ, Груда, Радовчићи, Польице, Палѣ-брдо, Водоваля, Плочице, Юринићи, Витальина.

3. Покраинскій Стонскій Судъ брои ова села:

Стонъ (Stagno), Стонъ малый, Броце, Метохіа, Болѣновићь, Дуба, Чесвиница, Ходилѣ, Спараговићь, Забрђе, Данчанѣ, Имотица, Тополо, Штедрица, Ступа, Ошлѣ, Смоковљяни, Височани, Трновица, Точіоникъ, Чепикуће, Лисацъ, Подимочъ, Затонъ, Лука, доли, Мравиньца, Трнова, Банићи, Слано, Баня, Гргурићи, Говеђари, Блато, Бабинополѣ, Прожора, Марановићь, Корита. (Сва ова послѣдня села, починюћи одъ Говеђари, есу на острову Млѣту (Meleda).

4. Покраинскій Пелѣшкій Судъ, (Пелѣшацъ полуостровъ зове се италіански Sabioncello), кои има столицу у Оребићу, брои ове обштине:

Оребићь; Станковићь, Наковань, Вигань, Кућиште, Подгора, Дуба, Врућица долня и горня, Трпань, Оскорушно, Призрина, Подобучіе, Потомѣ, Куна, Особлява, Піявично, Сресело, Яньина, Трстеникъ, Поповалука, Жуліана, Црнагора, Поникве, Путниковићь, Бріестъ.

5. Покраинскій Корчуланскій Судъ, има на своемъ великомъ отоку ове обштине:

Корчула, Ломбарда, Зрнова, Пулната, Рачишће, Кцара, Смоквица, Блато, Лука, Ластово (Lagosta).

VII. Придстава одъ Котора заузима судейске покраине Котора, Новога и Будве.

1. Покраинскій Которскій Судъ има подъ собомъ ова мѣста:

Которъ, Спиляри, Скаляри, Кавачь, Мула, Мрчевацъ, Богдашићь, Лепетане, Прчань, Тиватъ (Teodo), Ластва горня и долня, Столиво, Доброта, Ораовацъ, Люта, Перастъ, Буриће, Костаньица, Стрпъ, Рисанъ, Леденице горнѣ и долнѣ, Моринь долній и горній, Буновиће, Убли, Кривошіе горнѣ и долнѣ, Звечаво, Польице, Драгаль, Росе, Мркове, Забрђе, Крашићи, Бабунцы, Радованићи, Бргуле, Гошићь, Радовићь, Никовићь, Миловићь, Богишићь, Бурашевићи, Лѣшевићь, Дубъ, Сутвора (Грбаль), Врановићь, Побрђе, Налѣшићи, Пелиново, Шишићи, Пріерадъ, Кубаси, Главатичићи, Загоръ, Ковачи, Горовићь, Ластва, Главати, Кримовице, Вишнѣво, Пріеворъ.

2. Покраинскій Новскій Судъ има ове општине:

Новый, Топла, Требесинъ, Ратишевина, Мойдежъ, Мокрине, Поди, Камено, Жлѣби, Сасовићь, Кути, Кумбуръ, Боновићь, Баошићь, Бѣла, Крушевица, Јошица.

3. Покраинскій Будванскій Судъ брои слѣдеће општине:

Будва, Маине горнѣ и среднѣ, Подострогъ, Побори горньи и долньи, Стояновићи, Пренговићи, Мартиновићи, Углѣшићи, Бечићи, Подбабацъ, Дабковићи, Куляча, Пржно, Челобрдо, Сушћепанъ, Бенаши, Близикуће, Врба, Тудоровићи, Дробаићи, Крстацъ, Катунъ, Жуковица, Новосело, Ластва, Калудерацъ, Булярица.

Кои сравни сва ова села са онима у Магазину ланьскомъ за годину 1850, видиће у коима Христіана православногъ закона има и нема, и колико? — Георгій Николаевић.

II. Три вѣрозакона у Херцеговини.

Како никудъ неидемъ, тако манѣ знамъ; колико знамъ, толико и кажемъ. Оно што знамъ право ћу казати. Свакъ о свачемъ говори, а я немамъ о чемъ, већь о моемъ отечеству. Радъ самь да саобштимъ свѣту нѣгово станѣ, нѣгове обичае и обреде црковне, и тако ево ій саставлямъ по реду.

У Херцеговини савъ народъ раздѣлюе се на три вѣроисповѣданя: 1. Мусломане, или турке Мухамедовце 70,000. — 2. Христіяне православнокатолическе, или цркве источне 188,000. — 3. Кршћане римокатоличанске, или цркве западанѣ 42,000. *)

---

*) Многи списатељи югославенски западанѣ цркве, кои се служе съ абецедомъ, кадъ што говоре и казиваю у своимъ кньигама о послѣдовательима Римске цркве, називаю ій Кршћани; а послѣдователѣ Грчке цркве називаю Ришћани. Та є дакле међу ньима посебна разлика у наименованю.—А кадъ што уобште и о єдномъ и о другомъ Христіанскомъ народу исторички преповѣдаю, онда обадва народа єднимъ само именомъ зову кршћанскій народъ!—Ово ніе ньіово незнанство, него ово є ньіово лукавство. Нечине они то нехотице, као да имъ се та погрѣшка украла изъ пера, него чине они то навластито и хотимице; єръ знаду

1. МУСУЛМАНСТВО У ХЕРЦЕГОВИНИ.

Свештенство турско састои се изъ найучевніи люди; то есть, ако є само учованъ Турчинъ, онъ може све савршити у свому закону, а нетреба ни одъ кога никакво предварителнo рукополаганѣ. И то су ови редомъ: Царъ; Шеисламъ царскій хоџа; Муфтіе и Кадіе; Химами; Хоџе и Муезини. Сви укупно зову се Улема

ови фанатизирани єзуите, да послѣ нѣколико столѣтія, кадъ се ове ньіове садашнѣ кньиге као свѣдочанства историчка одъ поздны потомака буду употреблявале, ово наименованѣ крш-ћанскій народъ толковаће се одъ словца до словца за єдине само послѣдователѣ римске цркве, и они ће се онда инатити и доказивати, да се ришћани ту неподразумѣваю, и да ій ту ніе ни было; као што нѣка угріяна глава изъ Задра напинѣсе да докаже, да є православіе текъ одскора у Далмаціи заведено!!— Немойте тако, драги Списатељи! Небудите дволичні као лисице, єръ ваша превара и лукава намѣра испод ваши кукульица вири; него будите поштена и искрена срца. Неслужи вамъ чести, да свѣтъ варате, и да наше позднe потомке у инатъ и препирке безъ потребе ставляте. Башъ кадъ на силу хоћете, да имате крш-ћане и ришћане, а вы се тога совѣстно држите, и свакомъ свое правично подаистe. Али кадъ о обадва народа уобште хоћете што да кажете, или да напишете, онда баремъ одъ све неволѣ реците и упишите Христіанскій народъ или крштеный народъ, па ће онда свакій паметный увидити, да се ту разумѣваю люди и едне и друге цркве; а не као што сте подмуклолукаво почели писати kèrstjanski narod, kèrstjanske porodice, разумѣваюћи подъ тимъ именомъ послѣдователѣ одъ обадве цркве, а кадкадъ управо послѣдователѣ само источне цркве. — Учр. —

(кньижевницы); а напонасе, они врховни, као Муфтіе и Кадіе, титулираю се Ефендіе, а нижега чина Муле, на примѣръ: Мула Османъ, Мула Авдіа, Мула Мустафа, и т. д.

Овди валя примѣтити, да ако е кои Турчинъ само букваръ турскій научіо, валя га звати Мула. Кои жели да постане Муфтіа и Кадіа, тай докъ научи штогодъ по маньима мѣстима и нижимъ школама, валя изатога да иде у Стамболъ у царску Медресу (свеучилиште), и ту се свима дава препитанѣ и савъ школскій трошакъ изъ царске благайнице, докле годъ све науче. А послѣ купую за новце Муфтилуке и Кадилуке; и онда имъ царъ издава берате и фермане. Ове ниже пакъ, између себе избира цематъ (обштество) безъ берата и фермана.

Химамъ, кои кланя предъ Турцыма у џамііи, узима плаћу одъ џаміе за годину найвише 1000—1500 гроша.—Муезину, кои виче на мунари, и нѣму е плаћа изъ џаміе за годину найвыше 100 — 150 гроша. — Хоџа, кои учи дѣцу, онъ у зимлѣ плаћу одъ дѣтиньи родителя, али ніе у погодби съ ньима, него одъ байрама до байрама, то есть двапутъ у години, прима пешћешъ (даръ), и бакшиш (добру руку); а то све, кадъ се на рачунъ узме, може слободно на сваку кућу одъ 10 — 15 гроша брояти. Осимъ дѣце има онъ іошь и съ друге стране прихода, еръ за свакога мртвога што окуплѣ, узимлѣ по 20 гроша; а умало незаборави казати, да свакій хоџа на читаве вреће продава записе болестницыма, одъ шта великій приходъ сабира, еръ найманіій записъ коштуе 20 крайцара сребра, а има ій и по 10 форинтій.

Ова троица послѣдня, то есть Химамъ, Муе-

зинъ и Хоџа, люди су прости и радини, чине свое домаће и изваньске послове као и други люди, раде око свои земаля, раде о занату, и држе дућане.

Таинства ньове вѣре састое се у шесть чланова (шарта): 1) недавати новце на лихву, нити узимати лихве одъ ишта; а садъ имъ е одъ лихве сва користь, и нема ни еднога, кои то неради. 2. Намазъ у петъ ваката на данъ; а то значи петъ пута на данъ опрати или оплакати ноге, руке, главу, и другу нѣку стварь, и свакій путъ у то доба кланяти. Првый вакатъ починѣ у зору (сабахъ), другій у подне; трећій на два сата предъ ноћь (ићиндіа); четвртый у мракъ (акшам); петый у два сата ноћи (яціа). Изванъ овы доба нема имъ никакве користи молити се Богу, него іошь выше грѣше, ако се у друго кое време моле Богу. 3.) Хаџилукъ, то есть, свакій турчинъ, кои може, у дужности е да иде на ћабу; ако нема съ чимъ, а оно могу нѣгова дѣца спремити другога за нѣга и послѣ нѣгове смрти. 4) Зећатъ (милостиня); валя свакій турчинъ имућніи да преброи сваке године све свое иманѣ, па четрдесетый грошъ да даде сиромашнымъ Турцыма. Ово садъ рѣдко кои чини, но само кадъ кои умре, тай данъ подѣли му се за душу по 100—150 гроша; и то нипошто тайно, него явно, да ій ньи выше види, како могу на другомъ свѣту освѣдочити, да е давао зећатъ на свое новце. 5) Рамазанъ (постъ) за мѣсецъ дана, одъ мѣне до мѣне мѣсеца, еданпутъ у години; и онда обданъ ништа не еду и не пію, и не пуше, а обноћь могу ести свако ело безъ никакве забране. Ово имъ е установлѣно, кадъ

су освоили Стамболъ, и ово строго обслужую. 6) Да у себи непрестано говори, сѣдећи, стоећи, и ходећи: Ала Ила ла Ешеду Мухамеду Ресула; то ће рећи: Богъ еданъ, и надъ Бога, Бога нема, и Мухамедъ истиный светацъ одъ Бога посланъ. Свакій Турчинъ, кои овако изврши; онъ е евліа (светацъ.)

Турски великаши, као царъ, везири, муфтіе и кадіе, хоџе и химаме, они више кланяю него прости турцы. Овоме е прилична Српска пословица: никадъ богомольніега, а неумольніега. А наши великаши, чини ми се манье се моле Богу него простый народъ! —

Градски и варошки Турцы свакій данъ по петъ пута иду у џамію те илачу, а женскинѣ никадъ неиду у џамію, еръ се крію, па зато немогу, него кланяю дома. Тако и баліе (селячки турцы) неиду у џамію никадъ, ванъ само по двапутъ, на два байрама у години, и то ако има гдѣ у селу близу џаміа, па по гдѣкои мушкарацъ отиде. Ньюве се женскинѣ некрію ни одъ кога, и накъ присвемъ томъ неиду у џамію. Градски турцы презиру баліе, и држе ій за ништо, а то све због тога, што некланяю, и што имъ се жене некрію.

Ньюве су џаміе све по градовима и касабама, а по селима мало ій гдѣ има. Они немогу џаміе нигдѣ начинити безъ царскога допуштеня и фермана; ако ли кою начине, немогу у ньой у петакъ кланяти џуму (саборно), будући е безъ царскога допуштеня, па е грѣхота. Они у џамін немаю никаквы особены утварій ни хальина, осимъ само по гдѣкое кандило, што џкильи, и по нѣколико лояны свѣћа, што зажегу. Тле одъ џаміе увѣкъ е застрто или рогозиномъ или ћи-

лимомъ. Што є више єданъ турчинъ наученъ, толико више мрзи на нашу цркву, на крстъ, и на нашъ законъ; такови су понайвише муфтіе и хаџіе; но та имъ се мрзость сва у данашнѣ време чуе само у говорима. Они похвалюю свой динъ (вѣру); и свое науке, и говоре да нема нико на свѣту као они, учевній и паметній; и ко ніе турчинъ, да у ньіовъ ценетъ (рай) не може доћи. Я бы пакъ рекао, да све ньіове кньиге и науке ништа друго нису, него митологія. Ево єднога примѣра изъ ньіова разговора. Кадъ самъ я у разговору, єдномъ дубокомъ и паметномъ хоџи казао, да є земля округла као каква поморанџа, или као карпуза (лубеница), и да се двояко окреће: 1. око сама себе, као точакъ око свое осовине, и 2. около сунца. Око сама себе одъ запада къ истоку окреће се за данъ и ноћь, или за 24 сата, одкудъ времена дана и ноћи бываю; а око сунца за годину, или за 365 дана, 5 сати, 48 минута, и 45 секунда; а сунце стои неподвижно, и одъ землѣ одстои 21 миліонъ миля. — Онъ ми є на ово одговоріо, пропевшисе на колѣна, и поднесавши ми прсте подъ очи: бре Влаше! да є то тако, како ты кажешъ, да се окреће земля, а бы ли се, боланъ, сва брда и планине, градови и куће стропоштале; воде изъ мора, єзера и рѣка, све бы се пролиле, и све бы къ ђавлу отишло; я самъ мисліо, да сте вы калуђери штогодъ паметніи одъ Пратара, и да у васъ нема влашке безпослице; а дакле сте сви єднацы, што Вла, Вла, и Влахъ неможе быти учеванъ, мударъ ни паметанъ, но само мелунъ (лукавъ); одер' амо ты Влаше, да ты я кажемъ, како у нашему ћитабу пише. Ево: подъ зем-

льомъ є вода, а на води риба, а на риби стои во, и на волу стои васъ овый свѣтъ; па кадъ другда падне муха на вола, те му покрене само єдну длаку, онда се потресе земля; да Богъ сачува, да крене во само съ єднимъ ухомъ, васъ бы овый свѣтъ пропао. А сунце, Влаше, лети исподъ неба као тица, па обданъ прелети преко свега свѣта, а обноћь се провуче исподъ землѣ, те тако ютру опетъ изліеће одонуда. Ето што ніеси знао, знай садъ. — Видећи я, како є на ме хоца искрваві очи ніесамъ већь смѣо ни писнути. Прости Турцы нису овакога мнѣнія, по другоячіе мисле о нами.

Турцы имаю преписанъ на ньіовъ єзикъ нашъ староцрквеный календаръ, па се по нѣму владаю, и гледаю годишня времена, и наше празднике, особито Ђурђевъ данъ и Митровъ данъ, у томе говоре, да смо мы одабранїи одъ свію други Христіана.

Што се тиче наши обреда у Богослуженію, мы можемо кодъ ньи наше вечернѣ, ютренѣ, часове, Литургіе, слободно савршивати. Данась сто пута да идемо у цркву, неће намъ се никакавъ явити, да рече зашто идете? но веле, нека се свакъ моли Богу по свому закону, и найгорій є човѣкъ, кои се Богу немоли. — Тако намъ є слободно међу ньима крштавати нашу дѣцу, вѣнчавати и опоявати. Да се укопа Христіанинъ насредъ турске ньиве, неће нико ни прословити за то, но вели: ту му є суђено, и ту му є пукла земля. — Према овому, я самъ чуо, али видіо нисамъ, да Папа у своіой држави неда никакву православному явно се укопати, него по ноћи, и то изванъ гробля. —

Наше цркве, кое су и одъ 300 година

оборене, могу се съ везирскомъ буйрунтіомъ подигнути и обновити; а наново, то есть гдѣ ніе пріе была, неможе се безъ царскога фермана начинити. У овакимъ пословима нѣкои Турцы, као своимъ кметовима, доста помогну, и облакшаю извадити одъ Везира буйрунтіе за цркву, као што є нѣке године у Требиню учиніо Ферат-ага Сарацинѣ. Онъ є о своимъ трошку одъ Везира извадіо буйрунтію, и натѣрао свое кметове, да обнове оборену Лѣковску цркву у селу Лѣкова; и ніе се одъ нѣ одмицао, докъ є сасвимъ готова была; тако є самъ собомъ ишао, те дизао и друге ближнѣ Христіане, да помогну око цркве. — Турцы другда вѣрую у наше молитве, то есть, кадъ имъ дође каква мука, као да кои тежко оболи, или поманита, или га што напречацъ снађе, одма зове Свештеника нашегъ, да му чита, па воде га и у цркву; тако многе болестнике, мужке и женске, воде подъ Острогъ у Црну Гору къ светомъ Василію. Многи, кои оздраве, шалю докъ су живи, светителю свакє године, као завѣтъ, тамянъ и восакъ.

Ко ће што говорити, нека говори, у садашньимъ временима кодъ Турака се може, само да има ко! свашта оправити, ако ће быти и за новце, пріе него у коіой другой држави. Заиста да има ко, могао бы по Турцыма и усредъ Мостара намѣстити и завести све школе, Семинарію, Свеучилиште, и саму кньигопечатню, они небы ништа за то зазирали, нити бы се вѣшти учинили. А они мисле и садъ, да све то мы имамо у свакомъ Монастиру као и у Петрограду. Ньи треба само митити, и съ новцыма подасипати, па нити ће забраньивати цр-

кве зидати, ни школе заводити. — У едномъ су само несносни, што су према кршеномъ човѣку немилостива срца, и нити држе да е грѣхота, нити ій Судъ ньовъ осуђује, кадъ убію Христіанина. Животъ дакле кршенога човѣка у ньовымъ е рукама. За примѣръ навесћу, што се овдѣ у Мостару пріе нѣколико година догађало. Єданъ дунђеринъ покривао е свою кућу, и кадъ се на врхъ нѣ испео био, прође по несрећи туда еданъ зликовацъ турчинъ, и угледавши га нависоко, рекне: да видимъ бы ли га могао изъ мале пушке погодити! у томъ потргне иза пояса пиштоль, и посредъ среде човѣка згоди. Онай се стропошта съ висине на землю, а турчинъ отиде своимъ путемъ, безъ да га е глава за то заболѣла. — Другій опетъ Турчинъ дође у еданъ Христіанскій дућанъ, и башъ у то исто доба дѣте шегрче донесе воду у чмулицы. Турчинъ само што рекне: ели ово твой дѣтићъ? запне малу пушку и опали. По срећи пушка му се у руцы раздере, а дѣте побѣгне, и ено га данась у Дубровнику жива. И оваки примѣра, само кадъ бы се сви записивали, на тисуће могли бы се надброяти. — Ако виде у Христіанина, да има за силаіомъ лѣпе оковане пушке, узеће му ій; ако спазе добра коня, одвесће му га; шта више и лѣпу хальину да виде на кому, скинуће му е, рекавши: ніе то за тебе, крсту! — Онай е найсретніи у Херцеговини, кои се никадъ за живота свога съ Турчиномъ несретне; а може ли то быти? Изъ узрока тога Народъ Христіанскій мора се предъ Турцыма угибати, превіяти, съ кршенымъ рукама дворити, гунь и опанке на себе облачити, и ни у чему свое богатство непока-

зивати. При свемъ томъ, кои добро подмићуе, тай добро и пролази; и кои се умѣ добро улагивати, тай ће се кодъ ньи ласно и удворити. Али у данашњемъ вѣку небы већь требало овако да буде, као што се и надамо, да ће се и на овымъ странама правица, редъ, судъ, равноправность, и свака друга честита уредба завести.

Мухамедовъ законъ господствующій е у цѣломъ турскомъ царству, и само Турцы могу быти заповѣдницы и чиновницы, а крштеный народъ трписе, и носи име Рая.

2. СТАНЂ ПРАВОСЛАВНОГА ВЂРОИСПОВЂДАЊА У ХЕРЦЕГОВИНИ.

Наше Свештенство има свога Владику, кои се подписуе Митрополитъ, има Јеромонахе или Калуђере, Пресвитере или мирске свештенике; и Діаконе.

а) Владика и нѣгово станѣ.

Пошто е пала Србска Патріаршія у Ипеку, іошь одонда свакій путъ долази у Херцеговину Митрополитъ изъ Цариграда одъ вселенскога Патріарха. Ови су досадъ были безъ свію високи наука; и сва се кодъ иьи наука у псалтикіи или у пояню ограничава. Кои одъ ньи има лѣпъ и сладакъ гласъ, сувыше ако има іошь богатый Сакосъ, Омофоръ и Митру, да се блиста и преліева, онъ е ученѣйшій и найславній предъ народомъ. Када пође новый Митрополитъ изъ Цариграда на свою Епархію; валя да се задужи у Цариграду одъ 180—200,000 гроша. Ове му новце узайми нѣговъ Ефоръ (надзиратель), едан одъ Владика изъ святѣйшегъ Си-

нода, те за ньи купуе царскій бератъ, патріаршеску синђелію, свое потребне ствари, и дарове што ће раздавати по Епархіи, као Везиру, Муселимима, Муфтіама и Кадіама, и другимъ вишымъ и отмѣнимъ Турцыма и Христіанима. За ове новце онъ дава на годину лихве 18 гроша на 100, и тако се умножава све лихва на лихву, докъ се єданпутъ сасвимъ неодужи. Пошто дође на Епархію, прве године зађе по своіой Епархіи одъ куће до куће, не изъ когъ другогъ вида, него да освети водицу, те му пише свака кућа 10 — 50 гроша. Тако исто узме одъ свакога свештеника филотиму (любочестіе) на сваку кућу у парохіи по пет гроша. Главный му є и уреченый приходъ за годину у дольной или у западньой Херцеговини одъ сваке куће по 60 пара, и сувише 10 гроша за водицу на свакомъ конаку. У горньой или источной Херцеговини одъ сваке оженѣне главе єданъ грошъ, а за водицу нема ништа. Одъ свакога свештеника за годину Емпатика на сваку кућу у парохіи по 60 пара, а на мѣстима и повыше. За хиротонію пресвитерску одъ 80 — 140 форинта одъ прве вѣнчанице 7 гроша, одъ друге 14, а одъ треће 21. — За парастосъ, и што служи єдну литургію мртвому одъ 50 — 100 гроша. Црвени поясови рѣдко се раздаваю, можно рећи нема ій сасвимъ, и отоле му є никаквый приходъ. За каноне преступника, за проклетство и благословъ, неговоримъ ништа! — Савъ Архіерейскій реченый приходъ Херцеговачкій, неможе выше бацити на годину одъ 35,000 гроша. Одъ овога прихода валя да уздржава себе, Протосинђела, Діакона, и 6 до 8 момака; и іошь да дава по капіяма Турцима пешкеше и

бакшише, и савъ Стамболскій трошакъ да оталява. И съ овимъ приходомъ небы никадъ на край изишао, да неодадире у другимъ стварима силомъ одъ народа. — Пошто виде у Цариграду, да се већь одужіо, па и себи штогодъ заметнуо, одма га премѣштаю на другу Епархію. Тако му измузу све што є имао, па опетъ му натоваре већій дугъ одъ првога, нека удара на вишу муку. Ово є превелико зло и по Владике, и по Народъ, што ій често премѣштаю съ Епархіе на Епархію. Богъ зна, колико бы болѣ было, да Владика, какавъ быо да быо, стои до свое смрти на єдной Епархіи; єдно што бы се одужіо, па послѣ почивао и онъ и народъ; а друго могао бы свое иманѣ употребити на школе, цркве и друге задужбине; ако бы само и частицу єдну родолюбивога и болећега срца за свой народъ у своимъ прсима имао. Читао самъ у єдномъ грчкомъ кондику; да се ова несрећа увукла іошъ при грчкимъ царевима, и тако трае све до данась. А садъ Цариградска Патріархана и нема други никаквы прихода, осимъ што одадере онда, кадъ промѣнюе и намѣшта Владике.

Ни єданъ Владика у Босни и Херцеговини нити има свое консисторіе, нити има свое семинаріе, а немаре башъ ни да ій заведу, премда бы могли то, кадъ бы само настояли, съ помоћу народа учинити. Кадъ хоће єданъ да се Свештеникомъ постави, непита се умѣли читати и писати, и єли достоянъ свештеничкогъ чина? него се пита, колико є донео, и колико ће платити? — Обично Владике држе по єднога Протосинћела, не за друго што, него да га сваке године шалѣ међу ядный народъ, да мирію купи. Ови се куплѣнѣмъ миріе обогате, па

послѣ Епархіе за себе купую. Владика е самовластный и пуномоћный господаръ не само надъ свештенствомъ, него и надъ цѣлимъ народомъ у своіой Епархіи у црковнымъ и вѣрозаконскимъ отношеніяма. Свака погрѣшка може се съ новцемъ изгладити. Кадъ Владика на еднога Христіанина проклетство баци, онда ни еданъ свештеникъ несмѣ му у кућу отићи, нити му смѣ рођено дѣте крстити, ни мртваца опояти. Тако трае докъ се годъ съ Владикомъ непомири, а помиритисе може и нѣговъ благословъ изнова добити съ новцыма. Чудо, кодъ оваки поглавица, како се савъ народъ ніе истурчіо! Ништа друго, но едина свесилна Десница божія уздржала га е.

б) Свештеницы и ньіово станѣ.

Наше е Свештенство у Херцеговини све осве просто, и безъ никакве науке; будући да нигдѣ подъ Богомъ ніе имало други школа, ни наставляня, ни воспитаня, осимъ у нашымъ православнымъ Монастирима Херцеговачкимъ, кои су и доданась были стубови, обранителъи и учувателъи нашега благочестивогъ православія, крозъ сва гоненія, насилія, и мутна жалостна времена. Али на жалость нашу, сада многи пропали трговцы и занатліе, немогући нигдѣ наћи хлѣба, улићу се у свештеничкій чинъ, да бы се, ками! ухлѣбили. Одъ овы гдѣкои су зазорни предъ народомъ, будући да се упуштаю у коекаква суевѣрія, што су противна светоме писму, и што забраніое православна црква, као што су мрзки записи, лажльива пророчества, бабске лѣкаріе, и пр.— Све ово они чиие ради скверне свое користи, и крію одъ Монастирски калуђера, да ій како не-

опазе. Осимъ оваковы нѣколико наметника, други сви уче у Монастирима, како калуђери тако и мирски свештеницы, и то на овый начинъ: Валя свакій ђакъ кодъ свога духовника, да научи наизустъ Часловацъ, Псалтиръ и Мѣсецословъ, иза тога Требникъ и Служебникъ утврди добро у читаню, но не наизустъ; тада научи понѣшто и писати, и кадъ ово доврши, онда є изишао већь изъ Семинаріе превосходно. А високе науке, као Исторіа црковна, Богословія Догматическа, Пастирска и Морална, Философіа, Психологіа, Антропологіа, Методика, Риторика, Фисика и Метафисика, Геометріа, Икономіа и Астрономіа и пр. незна ни циглый ни єданъ, ни шта ће то рећи!! — Уче послѣ и црковно правило, а гдѣкои понѣшто пѣнія, и то безъ нота, него само слушаюћи єданъ одъ другога у цркви; узгредъ пречитаваю предъ своимъ духовницыма и црковне књиге, као библію, камень вѣры, кормчію (ако има), житія и прологе светы, и друге душеполезне књиге. У оваковомъ честомъ пречитаваню душеполезны књига, да видишъ, како се нѣки и нѣки изоштре у Богословіи, да бы се поинатили съ мршавимъ Семинаристомъ. Али на жалость! до мало времена нећемо имати изъ шта читати. Но о тому ћу послѣ говорити. — Ови постаю Јеромонаси и мирски Свештеницы. И ако су одъ мале научице, опетъ се одликую у нѣчемъ одъ многи наученіи Свештеника, као у доброти, независти, благонаравію, благовѣйнству, цѣломудрености и кротости; и никаква злога изгледа непривлаче на себе, но су образъ предъ народомъ свакога доброга дѣла. Они су постницы и богомольцы, читаю ютреню, часо-

ве, вечерню, повечерѣ, акатисте, псалме и друга правила и молитве. Обреде црковне точно извршую; ништа се ово пропустити ни прескочити неће, ако ће триста други посала бити. За окривлѣне свое Парохіане излазе предъ турске судіе, те се моле за ньи, и одговараю ій. Народъ свой поучаваю, онолико колико умѣду, и у случайнымъ нуждама, како на примѣръ: крстити напречацъ болестно дѣте, исповѣдити и причестити болнога, надъ болестникомъ освѣштати масла, и читати молитве, съ найвећомъ хитньомъ трче и незвани; и зато су одъ народа много почитовани, народъ има къ ньима велико благоговѣйно повѣренѣ и држе ій за светце, служителѣ божіе, и Ришћанску господу. — Може быти изъ незнаня да у нѣчемъ и погрѣшую; а есу ли зато они криви? — Ево и ньова танкога прихода одъ парохія: Ако има 100 кућа у парохіи, може скупити найвыше 30 двизади, да валяю съ єднога на друго по седамъ гроша; може накупити бира одъ 300 — 500 ока жита; — прекада одъ куће по 10 пара; — за вѣнчаницу одъ 7 — 14 гроша; — опѣло велико одъ 15 — 20 гроша; — опѣло мало 60 пара. Сиромаси пуки неплаћаю ништа; за молитву нигда ни єдне паре нема; — о крсномъ имену двѣ оке вина; — предъ воскресеніе на кућу 2 — 5 яя, а одъ многи ни єдно. Ето како може свештеникъ мирскій одъ толикогъ прихода да живи са своіомъ фамиліомъ? Одтоле савъ кућній трошакъ! одтоле Владицы! одтоле турцыма хараче и порезе! — Но ядни мирски свештеницы принуђени су за велику потребу и неволю, те држе турске читлуке, па ору, копаю, чуваю стоку, и раде сваку те-

жачку радню, као и остали селяцы; тако исто носе и одѣћу као и прости селяцы. А калуђери имаю штогодъ выше прихода одъ земаля, винограда, и други приноса и прилога одъ побожны приложника, зато носе полѣпшу и одѣћу, и штогодъ поболѣ живу, но и ово све спрамъ други права е сиротиня. Ево какво е жалостно станѣ православногъ свештенчства у Херцеговини! — А да све ньове незгоде по реду кажемъ, морао бы іошь двапутъ оволико писати; нетреба ій пакъ ни казивати, може бы-ти да бы имъ што выше наудіо, него припомогао! то могу благоразумни Читательи све разумѣти. —

в) Станѣ православногъ народа.

Народъ нашъ по градовима и варошима, ако су трговцы и занатліе, сублизу умѣду сви мужки читати и писати, али женскинѣ неумѣду одъ хиляде една, него имъ се то страно чини, да бы женскинѣ училе кньигу! Катихизисъ неуче ни едни ни други, и у томе слабо ико зна членове вѣре, Мужкарцы пошто изиђу изъ школе, послѣ слабо вечь и еданъ узимлѣ у руке кньиге да чита, како црковне, тако и историческе и забавне, ванъ кадъ се моле Богу. Одъ свію кньига найдраже имъ е читати пѣснарице.

Селяцы неуче кньиге, но опетъ се налази гдѣкои, да зна читати и писати, и то по южной Херцеговини, а занайвыше Требиньцы. Сви селяцы и мужко и женско, мало кое да неумѣ: Вѣрую, Отче нашъ, Богородице Дѣво, Достойно есть, Христосъ воскресе, и други нѣки молитвица. Ово сиромаси све едно одъ другога по себи уче, и зато многе рѣчи неисправно говоре, као што нису никадъ одъ никаква учи-

теля наставляни, но само ако є кои што чуо одъ свога свештеника. А варошанке ни овако ни єдна незна! но и ово нису оне криве, но мужкарцы, кои неће да имъ казиваю.

Сви скупа и грађани и селяцы силно су понешени за своимъ православіемъ; свако мужко и женско радіе ће страдати и умрети за православну вѣру, а неће се превѣрити у другу чію вѣру, и неда се никако да га иновѣрацъ у вѣроисповѣданымъ препиркама надмудри и надяча, говорећи нагонителю и прозелити: датићу све и свашто, а недамъ вѣре ни образа; я у твою вѣру нећу никадъ ни довѣка, а ты ако ћешъ у кою другу, отворенъ ти є путъ. — Сви се изъ свега срца прилѣжно моле Богу, свако ютро, свако вече, и кадъ пођу спавати, а многи и у подне. Истый тежакъ насредъ ньиве заустави волове, па скине капу, те се моли Богу, тако и чобани чине кодъ стоке. Са страхопочитаніемъ недѣлне и празничне дневи светкую; неће ни у найманьій светацъ ни за што прихватити, ванъ да ій каква сила принуди. У недѣлне и празничне дневи црквама се теже, и гомилама трче да слушаю божествену службу, па враћаюћи се дома, казиваю шта су чули и видили у цркви, и шта є говорило ондашнѣ Евангеліе, и одъ кога є Евангелиста было. Такођеръ и у Монастире често иду, носе приносе и прилоге, као тамяна, воска или свѣћа, уля у кандила, пишу парусіе и сарандаре, држе бдѣнія уобште за све у кући; гдѣкои прилажу коньче, говече, и бравче, а гдѣкои скрое по кою одежду, стихаръ, епитрахиль, наручавнице и поясъ у цркву, ако ће быти и одъ найпростіега платна. Тако ће многи у Мона-

стиръ дати и са себе светчану хальину, кою облачи кадъ иде у цркву, као доламу, токе, ковче, и пушку. Тако и женскинѣ са себе прилажу свое ковове и поясове. — Са своmъ снагомъ, што и немогу, подижу Монастире и обнавляю цркве; съ едномъ рѣчи, они са своимъ прилозима издржаваю и цркве и монастире. — Жестоко тврдо посте четвере посте, и свакій петакъ и сріеду, и сувыше преко године посте одъ свое волѣ осамъ седмица, а то су ове: троичну, Илину, Покрову Богородичну, Рождеству Богородичну, светой Петки, Арханѣелову, светомъ Саввы Србскомъ, и задушну. Тако многи посте и све понедѣлнике, и то одъ свое собствене волѣ изъ велике побожности. Свако, преко године исповѣдасе, и ако е достойно по канонима, приступа со страхомъ те се причешћуе. — За болестнике на смрти, безъ душе трче по духовника, да га исповѣди и причести, тако исто и за болестно дѣте, да се крсти. Ако бы се ово едно или друго упуштало ненаређено съ ньіовомъ нерадньомъ, жале и каю се до свое смрти. —

Овый народъ православный много и преко мѣре поведенъ е те чезне за браћомъ иностранскомъ единовѣрномъ. Слушао самъ много пута, да сами чобани овако говоре: охъ мой брате, да ми е отиħи у благочестиву землю, па видити оне наше славне монастире, и друга чудеса, ђе се наше кньиге и одежде начиняю, па да ми се брате, предъ ономъ господомъ добро исплакати, и све имъ наше яде исказати, па ништа имъ, чини ми се, небы хотіо друго искати, него да ми даду доста кньига, Евангеліа и златны одежда, па да ми е то све до-

ніети у наше сиромашне цркве и монастире, па онда умріети одма, небы жаліо, и пр. и пр. —

г) Цркве и ньіове утвари.

Наше су православне цркве по селима у свачемъ оскудне, и сасвимъ голе, да у ниедной ништа нема, освенъ голы зидова; само испредъ дверій по гдѣкоя є прилѣплѣна иконица, и то понайвыше одъ папира. Єданъ Свештеникъ, ако има на примѣръ, три до четири цркве у своіой парохіи, онъ нема выше него едно одѣяніе за све цркве, пакъ и то є свакій путъ старо и окрплѣно. Потиръ и дискосъ гдѣкои има сребрнъ, но выше ій є одъ калая. Црквене кньиге преко свега года єсу: требникъ, полуставъ, служебникъ и тестамента; у многога свештеника нема ни полустава, ни тестаменте, но чита Евангеліе и Апостосъ изъ требника, а многи се и садъ служе са старымъ Србляцыма; и ово се све преноси изъ цркве у цркву. Минея мѣсечны, праздничны, тріода и пентикостара, устава и кормчія, то єдва се у комъ монастиру и у граду наћи могу. — Истина да су монастири имали све кньиге потребне за савъ кругъ годишній, и то или су куповали, сами собомъ идући калуђери у Русію, или су бывали пожаловани одъ оне благочестиве Господе, а найвыше одъ Петра великога, и доцніе одъ Екатерине, али заръ є већь и то одавно было, па често ій преоправляюћи, сасвимъ су кньиге грохнуле, да є зайста дошло време, да се опетъ изъ Србляка савршує црковно правило! — Буквареˏ Часловцеˏ Псалтире и мале требнике, добавляю изъ Будима и Београда, а друге велике немаю се засадъ одкле добавити ни купити. Мало кои монастиръ има выше одъ еднога

потира, тако и по нѣколике одежде, и то и оне су одъ простога платна и подеране, да се свештеникъ стиди предъ еднимъ странцемъ обући.

3. СТАНЂ РИМОКАТОЛИЧАНСКОГЪ ВѢРОИСПОВѢДАНЯ У ХЕРЦЕГОВИНИ.

Ньово свештенство раздѣлюе се на четири реда: то есть, Бискупа, фратре Францишкане, Єсуите, и мирске попове.

а) Бискупъ и нѣгово станѣ.

Свакій путъ досадъ у Босни є Бискупъ бывао фратаръ одъ реда св. Фране, па пошто хоће да се забискупи, узме редъ св. Петра, зашто одъ никаква фратарскога реда неможе быти Бискупъ, ванъ само одъ поповскогъ. Садашній Бискупъ Херцеговачкій, Фра Рафаилъ Баришићъ, првый є, кои у Херцеговини сѣди, еръ овай прећашній Викаріатъ зависіо є одъ Апостолскогъ Намѣстника Босанскогъ, а године 1845 одъ нѣга є оцѣплѣнъ. Баришићъ є изъ почетка стояо у Босни, па држао заедно Босну и Херцеговину до Габеле. Нѣке године завадисе съ босанскимъ фратрима због узрока, што є онъ хотѣо себи провинціалство присвоити, па да онъ промѣнюе Парохе, и сви монастирски и парохіални приходи да иду крозъ нѣгове руке; но фратри имаюћи своя права; и добре тврђаве, пошто немогући му кодъ Рима ништа наудити, такођеръ обратно ни онъ ньима, потѣраю се съ ньимъ у Стамболъ, и придобію га кодъ Султана, и тако га завазда истераю изъ Босне. Потомъ онъ за инатъ фратрима, замоли Султана преко Бечкогъ Посланика у Стамболу, да му оцѣпи Херцеговину одъ Босне, те тако Султанъ и учини, и даде му свой фермань, да

начини кућу у Мостару, па и монастиръ гдѣ на селу. Пошто онъ дође у Херцеговину 1845, одма прихвати се посла, те начини добру кућу кодъ Мостара, наизванъ шехера у западньой страни, будући да му недадоше онда Мостарски Турцы унутра, ако му є и рекао царъ!— Тако є начиніо и новый монастиръ на Широкомъ Бріегу, къ западу удалѣнъ одъ Мостара четири сата; онъ и нема выше у своіой бискупіи ни єдне цркве ни монастира, но говорисе Миса по кућама, исподъ дубова, и по гроблю. Онъ подъ собомъ у Херцеговини има само 14 Парохіа, а то су ове; у кадилуку Мостарскомъ: Градниħи, Черигай, Градацъ, Ракитно, Мостаръ; у кадилуку Коньичкомъ: Засливлѣ; у кадилуку Любушкомъ: Грабовица, Рашкополѣ, Посушѣ, Горица, Ружиħи, Веляцы; у кадилуку Дуваньскомъ: Сеоница, Мокроноге. У све ово 14 Парохіа, одъ прилике найвыше да има около 3,200 кућа, и око 33,100 душа. Осимъ овы има у Херцеговини іошь петъ парохіа, одъ Габеле до Дубровника, све покрай границе Далматинске; али ове непринадлеже Баришиħу, но су одвазда быле подъ Бискупомъ Дубровничкимъ, па су и данъ данашній. А то су ове редомъ парохіе и цркве; у кадилуку Любинскомъ: парохіа Раваньска, село Равно има двѣ цркве; у кадилуку Почительскомъ: Требиня има двѣ цркве; Градацъ има двѣ цркве; Расно безъ цркве; у кадилуку Столачкомъ: Дубраве безъ цркве. У све ово петъ Парохіа, одъ прилике найвыше да има около 900 кућа, шесть цркава, и око 8000 душа.

Бискупъ Баришиħь има годишню плату што

одъ Аустріе, што одъ пропаганде Римске, и одъ Ліона изъ Француске около 1000 цекина цесарски; онъ неузима одъ фратара ни одъ народа ништа, но само што є садъ изабрао најболю парохію Сеоницу у Дувну, и ту му є сада столица. Онъ ову парохію самъ собомъ држи, и служи іой са своимъ Секретаромъ, и съ еднимъ іошь капеланомъ, тако узима и нѣзинъ приходъ, кои му є башъ добаръ, да се може съ ньиме издржавати за сву годину, као са житомъ, сѣномъ, месомъ, масломъ, сиромъ, кокошима, яима, дрвима и ћумуромъ (углѣномъ.) Записуе іошь по кои записъ, те и отоле по штогодъ користи има. Онъ има са собомъ свога секретара, капелана, два момка, и двѣ служкинѣ, и два добра коня. Одъ почетка западнѣ вѣре овай Бискупъ найпре намѣсти свою столицу у Херцеговини.

б) Фратри и ньіово станѣ.

Одпріе су Босански и Херцеговачки фратри ишли у Маћарску на мудру кньигу, а садъ иду у Италію те уче високе науке. Ньіови су тамо вазда сви трошкови одъ завѣта Маріе Терезіе и цара Јосифа, и одъ други благодѣянія, а понайвыше одъ Аустріе. За ньи дакле Аустріа и Римъ утакмице промишляю. Ученицы бавесе тамо по шесть, а нѣки и по десетъ година; на пошто саврше свое науке, онда улазе у свое редовє, и као мисницы враћаю се у свою домовину. Пошто дођу амо, показую се пуку, да су они наймудріи люди на овоме свѣту, те тако и пређашнѣ народне обичае, и гдѣкое молитвице старе одбацую, а мѣсто ньи нѣке имъ друге казиваю, говорећи да оно прво ништа имъ неваля! Штета велика, што оваки

старосрбски младићи, а сувыше обдарени красномъ природомъ, и напунѣни съ богатомъ наукомъ, тамо се искваре, и отрую съ нѣкаквимъ несрећнимъ духомъ, иже нѣсть одъ Бога, те долазе овамо пуни гордельивости, мрзости и ненависти къ ближньой браћи! А шта бы валяло? и колико бы непрецѣнѣно благо за савъ христіанскій народъ было? да су такви просвѣћени люди миролюбиви и благи, па да усељаваю међу единоплемену и единоезичну браћу братску искрену любовь; него мѣсто любави, на жалость! укоренъяваю међу браћомъ отровну и пакостну мрзость! — А за найвыше у ово четрнайсть парохіа, они су управо узрокъ, што се ружно гледаю ова два братинска народа, и мрзе еданъ на другога, да нигдѣ горе на свѣту нема. Како фратри, тако исто и ньовъ пукъ, мрзе на православну цркву и на христіане хиляду пута горе него бедуински Арапи и Єгипетски феласи. Они су научили свой пукъ, или болѣ рећи, извели га изъ памети, да међу собомъ ни циглый ни еданъ србскій поздравъ при сусретаню неговори: помози Богъ, брате! ни добаръ вечеръ, ни добро ютро! но у свако време: валѣнъ Исусъ. Ако Србинъ нѣму назове помози Богъ! онъ му неће одговорити ништа. Чуо самъ, ели истина за любовь божію? да и изванъ Херцеговине по оближнимъ држевама фратри на исповѣди совѣтую свое испопѣднике, да нипошто еданъ другога, кадъ се сусретну, непоздравляю съ: помози Богъ! добро ютро! добаръ данъ! слуга! да то све неваля ништа; него: Валѣнъ Исусъ, да е то правый, кршћанскій поздравъ. Ахъ луда ревности! —

Па іошь су фратри своме пуку додали и натоварили у главу, да православне незову Христіанима ни Срблыма, вељ: кудровъ, реповъ и ркаћъ! — Премда наши свештеницы, ако су и простацы, и нису одъ високе школске науке, свѣтую свое пароxіане, да се нашой браћи кршћанима ништа ружно неявляю, али они сами, немогући трпити ньове руге, узаймно враћаю имъ за гору ружнію, те имъ выше имена издѣваю, а то су ова: шокацъ, петаръ угльиви, бунѣвацъ, мрцынякъ, єжаръ и спужаръ, и тимъ подобна. — Нити валя єднима ни другима! црнъ имъ образъ, кои су та скаредна имена найпре изніели. Єдан є Богъ на небу, кои насъ є створіо; єданъ є Христосъ Спаситель, кои насъ є искупіо; сви смо по Богу браћа, а мы сувыше у Херцеговини и по крви, и по єзику, и по пореклу, па зашто да се мрзимо? зашто єданъ другога крвничкимъ погледомъ да гледамо? Убіо га Богъ, до кога є!

Чуйте праву истину, како єданъ фратаръ, и то одъ овы новайлія, тобоже наученый и просвѣћеный, свѣтуе, или лѣпше рећи, развраћа свой пукъ. У єдномъ селу, гдѣ самь се и я догодіо, доће ми у кућу домаћиновъ сусѣдъ кршћанинъ, кодъ кога є фратаръ быо на конаку. Измећу други наши разговора, запитамъ га я: зашто они толико мрзе, и грде безчестнымъ именима православне Срблѣ? Одговори ми овако онъ: „Прои ме се непитай ме добаръ човиче! зато самь се садъ съ пратромъ свадіа, и с'тогай самь овди побига; па и за ово триба ми сутра на покору изит' изванъ пука; па насъ они силомъ на то натираваю, да васъ никако друзымъ именима незовемо, ванъ кудрови и

ркаћи; я га мало пре упитамъ: уяче! шта ће најпосли быт' одъ овизи кудрова? оти ли се они спас', и отили они у рай, или у пака? на то ми онъ одговори: ма мой благосовиный кршћанине, не питай ме за кудрове, они су никаква вира, они у Бога невирую, одъ ньи нема горій нико на овомъ свиту; они су иляду пути грђи него турцы, и болѣ се иляду пути потурчити свакой кршћанки, него покудровити, коигодъ невируе св. оца Папу, онъ у рай неморе, нити ће Бога видит', окромъ дите одъ седамъ годишта; я му одговоримъ: ма уяче! ніе то истина, како то тако да море быт'? Єръ бо и они се кршћаваю исповидаю, служе свете литурђіе, и причешћуюсе, моле Бога, и посте болѣ него мы; онъ ми недаде далѣ говорит', већ' срдито пропе се на колина, а поднесе ми прста подъ очи, и рекне ми: шути, да Богда занимio! никаквый законъ и вира! та я у то болѣ знамъ нег' и Богъ!!"—

У ютру како сване, пођемъ тай часъ пунъ жалости и еда кодъ фратра, и пошто се обично поздравимо, рекнемъ му: Шта си ты море, синоћь блеяо предъ простымъ людима? или мислишъ, да є ово Папина а не Турска земля? Заръ ти се чини, да су ово све пусте ньиве, па си изнео свакога сѣмена, да сѣешъ куда теби драго? ма ти та овдѣ непомаже, но само што се срамотишъ, и да те выше православни псую; тако ли Богословія ваша учи? харамъ ти цесарскій хлѣбъ, што си га изѣо; садъ ако одемъ предъ турке, за нѣке рѣчи главомъ ћешъ платити; већь сте вы ову землю сву усмрђели съ вашымъ бабушамъ и съ ньіовымъ фабулама. — Онъ окрене у петлянію као кривацъ, изви-

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

нюючи се одговори ми: Я нисамь о вама никадъ ништа ружно говоріо, та мы смо єднацы, но само што смо у дви, три ричи разлучили, но самь бесидіа за Луторе и Калвине. —

Истина да они свой пукъ често на свакой Миси уче, и предикаю, и много се у такому апостолскому послу упражняваю, као научени люди; али гдѣкои злосрдный и пакостный, кои бы желіо, да нема други людій, него ньи, на свѣту, болѣ бы было да мучи. Поштенымъ и добромислећимъ, као што ій има, честь и похвала и предъ Богомъ и предъ людима данашнѣга вѣка. —

Казивао ми є опетъ другій кршћанинъ, како є кодъ ньи фратар предикао. Премда ій я обадвойцу лично знадемъ, нећу имъ имена предъ свѣтомъ обявити, но само ньіова дѣла; грѣхъ кажи, а грѣшника немой, говори пословица; ванъ да бы се они сами проклювали; па кадъ бы то башъ урадили, онда бы я и друга имъ дѣла сва прстомъ показао. Ево предике: „Немойте се Богомъ клети, найболѣ вируйте у св. оца Папу, па поштуйте свога редовника исто као Бога; еръ вы Бога невидите и незнате, но мисто Бога гледайте свога редовника; па како годъ вамъ онъ каже, онако є истина, исто као да вамъ самый Богъ каже. Я Бога видимъ свакій часъ, и да я оћу, садъ бы сиша овди Исукртстъ, но я нећу, будући да сте вы гришни. Кудровима ништа невируйте, и држите ій за найгору виру, и ако морете тайно да нико невиди, урадите имъ свако зло, убите га, украдите му, слажите му, одайте га силному, небы ли пропа, нека га ђавли носе, па небы ли се ова никаква вира, што у св. оца

Папу невируе, искоренила; и ово све кадъ бы извршили, было бы ви довольно за спасенѣ душа.“ — Гле лѣпога совѣта! Ахъ луда претерана ревности! —

Свештенство римокатоличко у Херцеговини навѣшћуе своме пуку женидбе у три пута, па послѣ предъ пукомъ кодъ Мисе вѣнчаваю, а не на другомъ мѣсту. Они имаю одвазда матрикуларне протоколе, па пишу кршћаеме, вѣнчаеме и умируће. Ово кодъ насъ нигдѣ у турскомъ царству нема, нити се настои, да се заведе!—Они имаю нѣшто плате одъ Аустріе и одъ Рима, (садъ веле, да е то многима укинуто, незнамъ ели истина?), а нѣшто и одъ пука узимаю за свою духовну послугу. Фратри су много слободніи и независніи одъ свога Бискупа, неголи наши свештеницы одъ свога Владике. Они могу свога парохіанина за малу ствар истѣрати изъ пука, оглобити, и одлучити; а наши несмѣду одъ Владике ништа то урадити, но Владика самъ то чини. Они веле, да валя своме редовнику одъ свашта десетину давати. Они су укинули кодъ свои парохіана крсна имена, сватбе, и све старинске Србске обичае; ели то добро или зло, непитамъ, само велимъ, да се сотимъ затрло кодъ ньи Србско име; а то и есть права цѣль гдѣкои занешены фратара. Ньовъ годишній приходъ, што одъ пука узимаю, по овому се равна: Єдна кућа ако има 100 брава, даће своmъ редовнику трое двизади; ако ли 500 даће му десетеро; у пролѣће найболѣ овчіе руно, а у есенъ ягнѣће; оиетъ у пролѣће по оке нетоплѣна масла, и двѣ кокоши, а у есень оку топлѣна, и двое пиладій. Єдна кућа, ако е имала 2000 ока жита, даће му 100

ока; ако ли више, а оно опетъ према томе. Одъ сваке куће има 50 — 100 ока сѣна, два товара дрва, одъ 2 — 5 ока сира, четвртину суха брава, или свиньскій пршутъ; на свако кућно исповѣдно челяде по 20. пара, и по 5 яя, а одъ сваке дѣвойке чарапе. За крштенѣ чарапе, или плату (20 кр.); за вѣнчанѣ 2 форинта; одъ свакогъ великогъ мртвогъ за Гргуреву мису одъ 10 — 20 форинта или вола. Такођеръ гдѣ има винограда, дава имъ се вина, граха, лука и лана, или коноплѣ за кошуля; и съ едномъ рѣчи, одъ сваита, што годъ година донесе. За продаванѣ записа, лѣкарія, и за пуштаванѣ крви имаю еданъ знатный и великій приходъ. Све ово кадъ се уедно приброи, може преко године зглавити една подобра сума преко 1000 форинта. Одъ овога понѣшто даваю у свой монастиръ, а већь друго никому изъ дужности.

Римско свѣштенство у турскому царству недава пореза ни арача, ни никакве даціе; ово имъ е све Аустріа и Римъ исходатайствовали. А наше монастирце и све попове ни ова несрећа неможе да мине, већь даваю све араче и порезе исто као и простый народъ! —

Фратри съ реченимъ ньовимъ приходомъ прекрасно се хране, и господски живе, да нико у турскоме царству одъ Рае овако лѣпый животъ непроводи. Мало кои парохъ да неима свога капелана, такођеръ има еднога момка, и по двѣ, три служкинѣ, и два добра коня. Они носе одѣћу на начинъ кржалія, како то: црвене фесове съ великимъ китама, црвене крмезли шалове, ћурчиће, чакшире и доламе съ црвенымъ гайтанима изшаране, носе оружіе, и яшу

добре конѣ. Кадъ ій човѣкъ сретне, небы ревао ни по чемъ да су црковняцы, но пашаліе; и за све ово нико имъ ништа незазире.

Оно петъ парохіа, што су подъ Бискупомъ Дубровничкимъ, имаю садъ за парохе два езуита, и три попа; одпріе су све были попови вазда, али кадъ године 1843 езуите протерани буду изъ Скадра, овдѣ се онда премѣсте. Ови су много различній и улюдніи одъ оны, што су подъ Баришићемъ. Премда и ови носе исту одѣћу, али су другога срца и владаня, немаю оне пакостне явне мрзоће на православно свештенство, но узаймно иду едни у други, часте се, любе се братски, и разговараю се као да су браћа одъ едне цркве. Ньима иде плата годишня одъ 100 — 150 форинта на годину преко Задарскогъ у Далмаціи правителства, а остало узимаю одъ пука.

в) Станѣ пука католичанскога у Херцеговини.

Одъ овога народа кршћанскога по градовима и по варошима нейма никаква знаменита трговца, ни отмѣніега занатліе, но само по гдѣкои папучія; а остали су или дунѣери, или ковачи, млинари, баштовани, и турски сеизи, па зато слабо и кои зна читати и писати; ако се гдѣкои и наѣе да зна, то ћирилицу научи у Србской школи, а школе съ латинскомъ абецедомъ у Херцеговини досадъ неима. Босну овдѣ неспоминѣмъ. Такоѣеръ и по селима нигдѣ незна ни еданъ читати, ни писати ништа. То су забраньивали до новіега времена фратри, да се пукъ непросвѣћуе, еръ се онда небы дали угнѣтавати, те бы имъ се скратило господство; већь имъ они по кућама само казиваю

доктринице, и по нѣке молитвице, што мораю научити наизустъ; па свако мужко и женско докъ ненаучи членове свое вѣре, неће га исповѣдити, ни причестити, ни вѣнчати. Тако су и они дакле прилѣжни, те учи све едно одъ другога, и тако сви знаду молитве; а селяцы болѣ знаду него варошани. Они се често моле Богу, сѣдећи и ходећи; исповѣдаю се и причешћую сваке године. Постова каквы други немаю осимъ коризме, петка и суботе, и то само посте одъ меса. Къ Мисама трче на гомиле, мужкарцы и женскинѣ; къ своимъ су редовницыма изумлѣно предани, и болѣ ій почитую него светца. Што годъ имаю нежале дати фратрима; па заръ што су нѣшто за себе сами нехайни, а нѣшто у таквомъ великомъ фратарскомъ и турскомъ даваню, поклизнули су у найцрню послѣдню сиротиню. Просяка други немамо до ньи; кадкадъ по десетеро у едномъ яту иду по селима, насрћу и дотужую, да ій се ніе ласно отрести, еръ изврћу сваке лажи, као да су погорѣли, граде се нѣми, слѣпи и шантави. А многи одъ ньи учине и истину стварь, само да имъ е права заклетва, а то е овако; начине по едну малу колебицу одъ шушня или шевара, па е запале, те изгори, и тако се куну: „Изгорила ми е човиче кућа, и Бога ми, све што е было у ньойзи.“ — Па ако имъ се неможе свакій путъ дати оно што ишту, они одлазе съ претньомъ, псуюћи и грдећи и проклинюћи. Тако и предъ Христіанским нашымъ црквама свакій путъ ій се скупи по 50 — 100, па завршу и дрляче одъ народа; а просяка одъ наше вѣре неможешъ видити за лѣка. Фратри исте ове свое лажльиве просяке одгоне одъ пу-

ка, и строго забранюю, да имъ нико ништа нека, говорећи да є грѣхота здравымъ давати, но нека раде. Ту имаю право; али требало бы и онима скитницама казати, да є грѣхота, одъ здрава читава човѣка, нѣмимъ, ћоравимъ, и клястимъ чинити се, и ићи просячити. Кадъ ій човѣкъ упита, што су онако обрђали, они одговараю: „Бога ми, врлый човиче! докъ и мы служасмо крсна имена, и докъ чувасмо старинске адете, бѣмо сасвимъ добро; но одкако насъ пратри натираше, да то све побацымо, одтада неда намъ се напридъ потират', липо на нами неаква ђадрина проклештина.“ —

г) Петъ парохіа подъ Бискупомъ Дубровачкимъ.

Овай савъ пукъ у овы петъ парохіа разликуе се одъ онога прећашнѣга братинскога, колико небо одъ землѣ. Ови прилично живе, иду одѣвени, обувени, умивени и исчешљяни, говоре чистимъ србскимъ єзикомъ; лѣпо єдни другимъ називаю: добро ютро, помоз' Богъ и добро вече; славе крсна имена, и држе све старосрбске обичае; съ нашымъ Христіанима у любави живе, часте се узаймно, єдни у други иду о крснымъ именима на пиће, тако много пута дођу у наше монастире, те слушаю божествене литургіе; негрде се и неруже съ поганымъ рѣчима. Камо срећа, да и они први, промѣне ћудь, па да у любови братски живимо. —

д) Цркве римокатоличке и ньіово быће.

Я самь пріе напоменуо, да у Херцеговини нема выше западньи цркава но само шестъ, и седмый Бискуповъ новый монастиръ, и ове су све подигнуте и обновлѣне у деветнайстомъ

вѣку на старимъ Србскимъ развалинама. Срамотный є дакле безобразлукъ, и очевидна лажь, што су гдѣкои пропагандисте писали, да у Херцеговини године 1800 было є 20 цркава!! Па гдѣ су садъ? ко ій развали? Ево насъ живы, кои смо се прѣје 1800 рађали, па нечусмо никадъ за нашега живота, да є когодъ католичке цркве по Херцеговини развальивао! То пише Фарлатій и Колетій. Ако му є свака стварь овако истинита, онда є залуду онолике велике књижурине написао. Куда годъ су ове цркве, туда су све саме кршћанске куће, а наше ни едне нема, єръ су се десиле све покрай Далматинске границе, и одъ найдалѣ цркве до цесарске землѣ нема выше одъ єднога сата. Двѣ су у Поповскомъ предѣлу, а оне су четири на самой границы. Саме ове цркве свѣдоче, да су одпріе быле православне, єръ се кодъ сваке виде на каменима изрезани нѣки Србски надписи и єроглифи. Приповѣдаю стари люди по устменомъ предаваню; да до 1447 године у Херцеговини ніе была ни една кућа кршћанска, а Херцеговина є сасвимъ подпала подъ владу турску године 1483. Ту нема выше размаке, но 36 година. А заръ се нису Херцеговцы и пре паденя съ турцыма лупали, и прегонили едни друге, докъ су већь сасвимъ у той години легли. Па ели падало людима на умъ, да у такимъ жалостнымъ и мутнымъ временима да зидаю цркве? не Богъ ме! но ій се у такимъ и послѣднимъ прегонима у Херцеговини обрило выше одъ 100 цркава и монастира, на коима су многе цаміе начинѣне. По свакоме доказателству посвѣдочити се може, да су одъ памтивѣка у Херцеговини све цркве и монасти-

ри, быле православне, и одъ православны Срб-
ски кралѣва и кнезова зидане; у то число спа-
даю и оно шестъ, што су у найновіе време
Римокатолицы притисли и обновили. — Чуда ми
неможе да нестае, кадъ читамъ или слушамъ
гдѣкое иностранце, кои говоре и пишу, да є
нѣкадъ Мрканьскій Бискупъ сѣдіо у Требиню!
и да се звао Мрканьскій и Требиньскій. Види
Крисостома Антихіа, и Колетіа. Да є у граду
Требиню Бискупъ католичкій сѣдіо, то зайста
никадъ ніе истина, у томе я правіе знамъ, кои
самъ се ту родіо, и може быти да ћу о томъ
мало пространіе съ временомъ написати. Оно
што говоре, да се Бискупъ звао Требиньскій,
могао се у празно име звати и Стамболскій, и-
ли Јерусалимскій; то є слабый доказъ нѣговога
у Требиню суштествованя. Та одвазда велика-
ши любили су, да имаю у своме надпису вы-
ше приуза, како што и садашній Баришићъ
подписуе се Апостолскій, Свехерцеговачкій и
Азотанскій; а гдѣ є садъ Азотанска? и какву
власть онъ има у ньой? па гдѣ є и Свехерце-
говачкій, кадъ ніе ни надъ оно петъ парохіа?
А ко ће одъ Херцеговаца казати, гдѣ су Мр-
кани? Истина да има у Попову єдно село Мр-
коньићи, у коме су увѣкъ православны 10—12
кућа, и єдна православна црква; изъ кога села
выше православны свештеника было є, па и
нѣколико владика, као што є и послѣдній Срб-
скій Митрополит у Херцеговини быо покойный
Стефанъ Милутиновићъ, кои є умрео 1778, а
не 1777, као што є погрѣшно у Магазину 1849
наштампано. Него ми пріятель пише, да Мр-
канъ и Бобаріа, одкуда реченый Бискупъ свой
насловъ вади; то су два мала острова близу

Дубровника, испредъ Цавтата, на коима нема ни єдне куће, ни єдне живе душе, већь ако нѣколико коза и магараца, што туда лѣти пасу; слѣдователно я као простый калуђеръ, стидіо бы се за мене ту титулу на себи носити. Истина на Бобаріи виде се нѣке развалине, што доказую, да є ту монастиръ быо; али и онда, башъ кадъ є тай монастиръ у найболѣмъ єку цвѣтао, осимъ фратара, никакви други крштены душа ту нису живили ни становали.

У цѣлой пространой околини Требиньской, никадъ ни єдна кршћанска кућа ніе была, па неима ни данась. Такођеръ и у свему кадилуку Любиньскомъ, нема выше но само єдна парохица у предѣлу Поповскомъ одъ 100—120 кућа, и то покрай саме границе. По тому я судимъ, да ово нису ни прави Херцеговцы, зашто є мучно было у свако доба Херцеговца изъ православія истерати; него кадъ су Дубровчани по своимъ краевима и у своіой области силомъ натерали све православне, те су примили Римску нову вѣру, па послѣ немогући у тѣснымъ своимъ и кршевитымъ мѣстима живити, вальда су се населявали покрай границе по турской Херцеговини. Тако заръ и Бискупъ пристаюћи за своимъ стадомъ, могао се звати, како є самъ хотѣо. Нећу противити се, а й найвѣроятніе є, да се звао по селу Требиньи, кое є у кадилуку Почительскомъ, на границы выше Чепикућа, Бискупъ Требиньскій, еръ по устменомъ народномъ казиваню, ту су се кршћани найпре изъ Дубровачке Опћине доселили. Я самь чуо, кадъ самъ быо у Дубровнику, да га свакъ зове Бискупъ Турскій; заръ што му є бискупіа у Турской; а што кажу, да му є

была столица у граду Требиню, то є сасвимъ лажно, и никадъ се посвѣдочити неможе.

Оно шесть цркава обнавляю и подржаваю и садъ Пропаганда Римска, и оближня Држава, и шалю у ньи све потребите ствари, као: књиге, параменте, штоле и калеже, тако исто и у монастиръ Баришића.—

е) Заключеніе.

Ето видѣсмо, како турскій Царъ, на ераріалне трошкове воспитава свое књижевнике; како ли Римска пропаганда сторично више трудисе, ради, и промишлява за свое Свештенство и цркве. А на жалость! за наше Свештенике и за православне цркве никадъ одъ никуда никакве промишлѣности неима, иего одъ дана на данъ посрћемо све то ниже и црнѣ! Незнамъ, или смо мы сами за себе нехајни, и посве лѣниви; или за насъ башъ нико и нехае, као да насъ ніе ни Богъ дао на овый свѣтъ? О Боже праведный! похиляду пута слава теби. Зашто овакій славный племенитый Народъ, и колѣвка древнога благочестія пропада? Ніе ли Херцеговина изнајпре имала многе кралѣве, Банове и славне Војводе? Ніе ли у ньой никла она благочестива лоза Неманьића? Ніе ли давала и Стамболу и другима врсне Чиновнике? Одкуда є непобѣдимый војвода Кутузовъ? нѣгова є стара породица изъ Попова изъ села Польица; одкуда су Милорадовићи, Обрадовићь, Хераковићи, Милетићь, Милутиновићь, Карацићь, Милаковићь, Мариновићь, нашъ трудолюбивый Николаевићь, и други многи мени познани и незнани? Нису ли сви тіи стари и нови органцы Херцеговачки? Па єръ Браћо, заклинѣмъ васъ Србством! кои сте тамо, непромислите за насъ,

и непошлѣте намъ ако ће и єдногъ само врсногъ учителя, кои бы воспитавао за свештенство 10 — 20 наши клирика? То све могло бы быти, и треба да буде са знанѣмъ Султановимъ; и я васъ увѣравамъ, да нашъ младый Султанъ по своіой доброти и благонаклоности, кою намъ указуе, то небы забраніо, него бы іошь и подпомогао, али нема ко, да Му за насъ говори. —Ето и Грцы одъ нѣке године у Стамболу, у монастиру св. Троице, заведоше Богословію, у коіой се воспитава 25 монашески Јеродіакона, чини ми се мирске младиће непуштаю тамо. Тако су и Бугари преко княза Стефанаћа Богорида, кои є по племену и єзику Бугаринъ, умѣстили тамо Јеромонаха Неофита Рильца, кои ће Бугарима науке предавати на Славенскомъ єзику. Тако су Бугари іошь одъ преклане ускисали, да начине у Стамболу Славенску цркву, но су се томе Грцы яко противили и Султана молили, да имъ никако недопусти, да сагради особену цркву, говорећи: „Мы смо и они све єдна вѣра, и єданъ законъ, пакъ што имъ треба друга црква покрай Грчки цркава; еръ свакій Бугаринъ, кои є у Стамболу, зна добро Грчкій єзикъ, па некъ слушаю божествену Литургію на Грчкомъ єзику.“ —Тако Султанъ и предложи Бугарима; али ови одговоре: „Мы желимо и молимо, да начинимо свою особену цркву, па да слушамо божествену Литургію и све правило на нашемъ матернѣмъ єзику, како што и Грцы слушаю на своме. Зашто да смо мы маньи него они? Мы смо вѣрніа Рая одъ ньи. Та нисмо мы ньіови робови, ако и єсмо ваши. Како што смо єдне вѣре и закона, тако нека су намъ єднаке и цркве,

па некъ се моли Богу свакъ на своме єзику, єръ што люди неразумѣду, оно и Богъ непри-ма; Богъ разумѣ Славенски исто као и Грчки, тако и Вами є свеедно, та биле цркве Грчке или Славенске, како што и єсу све єдне, само што ій єзицы разликую; мы се ньима ни зашто непротивимо, па некъ се непротиве ни они на-ма.“ — Добродушный Султанъ уважи овай од-говоръ, и драговольно имъ одобри, и Патрі-архъ благослови, а Бегъ Стефанаћи Богоридъ поклони свой Дворъ, и о своmъ трошку начи-ни, може быти, найлѣпшу цркву у Стамболу. Кадъ є дакле Султанъ у самомъ Стамболу та-кове ствари одобріо, ко бы се сумняо, да неће то исто и по своіой пространой Држави допу-стити и одобрити? — Быва, свуда се понѣшто напредуе, а Херцеговина найжалостнія остаде безъ ништа, и у глупой тами. Мы сами по се-би сиромаси смо, па и неумѣмо; а браћа на-ша заборавили насъ, и нечую уздисае наше. Богъ намъ даде честитога Омер-Пашу, кои ће насъ као благодатно сунце огрѣяти, и кои ће све наше неволѣ и потребе престолу Султано-вомъ представити.

J. Памучина.

III. Предмети исторични.

1. ПОХВАЛНО СВѢДОЧАНСТВО СРБСКОЙ ПОРОДИЦЫ

Графу (конте) Мирковићу.

Србьлинъ, на коіой му драго страни про-странога царства Аустріанскога живіо, увѣкъ є и у свако доба, како у найстарія, тако и у найновія времена своmъ законитомъ Цесару и

нѣговомъ пресвѣтломъ Двору найсяйніе услуге чиніо, за Нѣга радо свой животъ на коцку мећао, свое иманѣ усрдно на жертву приносіо, и свою крвь, кадъ е потреба бывала, нештедно проливао. Свѣдочанства о томъ имамо премнога, и то найсяйнія, коя ће съ временомъ непристрастна исторіа свѣту обѣлоданити. Да е пакъ Србљинъ свагди у свакомъ тѣсномъ догађаю као юнакъ предъ непріятелѣмъ показивао се, то намъ свѣдочи и слѣдећа Диплома, изъ кое се ясно увиђа и освѣдочава Србска храбрость, неустрашимость, одважность, вѣрность, и поданичка привржености. Диплома е издана фамилій Србской конте Мирковића у Бокама; писана е у оригиналу езикомъ италіанскимъ, я е овдѣ одъ рѣчи до рѣчи моимъ Читательима на Србски за успомену преводимъ.

Ево е:

„Мы Андріа Графъ Квериній Дѣйствителный Тайный Совѣтникъ Нѣговога Цесаро-Кралѣвскога и Апостолическога Величества, Предсѣдатель Цесаро-Кралѣвскога Арсенала (Бродоспреме) у Венеціи, и главнокомандуюћій Генералъ надъ морскомъ силомъ.

„На толике прећашнѣ заслуге, съ коима се у прошаста времена одликовала породица Графова Мирковићь изъ Новога у Боки-Которской, у Аустріанско-Венеціанской Албаніи, една одъ благородны фамиліа, коя усредъ страховиты прећашньи и садашньи догађая, умѣла е увѣкъ ясно као сунце освѣдочити, да дубоко у срцу осѣћа свою собствену честь, и да е найискреніе вѣрна и привржена Свому Великомоћному и Премилостивому Владѣтелю, — нове отличне заслуге придодао е садъ опетъ неда-

вно са своіомъ юначкомъ и нечувеномъ храбро-
сти, и са своіомъ вѣрности, Графъ Јованъ, е-
данъ одъ живе браће Графова Мирковићь, ка-
петанъ брода, названога Скендербегъ. Овай е-
дрећи изъ Туниза путъ Ливорне съ реченимъ
своимъ бродомъ, на комъ е было шестъ малы
топова шестфунташа, и само дванайстъ морна-
ра, осимъ капетана и два дѣтета, кадъ дође
близу Сардиніе, сукобисе у мору изненада съ
еднимъ гусарскимъ францускимъ бродомъ, на
комъ е было осамнайстъ велики топова, и дру-
жине преко стотине людій; — испрвице почне
паметно са своимъ хитриномъ укланятисе не-
пріятельскомъ насртаню морскога разбойника,
кои е на то ишао, да га ухити и оплячка; —
и видећи, да га се овай неће да окане, опрѣ-
чи му се юначки, и цѣлу ноћь 9. и ютру 10.
Јуліа 1800 браніо се, премда е и дружине и
оружія много манѣ одъ свога непріятеля имао,
гледаюћи хладнокрвно и неустрашимо пуцняву
топова и пушака, и дочекуюћи ньова зрна
(танета), коя су му око ушію звиждала. Не-
пріятель садъ насрне, да га закуча, но овай
га одбіе, и ранисе у руку. По другій путъ не-
пріятель насрне и закуча га. Садъ се било прси
у прси; потегну се саблѣ и ятагани, и нашъ
капетанъ тако е вѣшто, тако слободно и па-
метно са своіомъ дружиномъ браніо се, да прем-
да е двойцу мртву изгубіо, и петъ ньи ранѣны
имао, само іошь съ петорицомъ остао, осимъ
она два дѣтета; и премда е онъ истый іошь
съ петорицомъ остао, осимъ она два дѣтета;
и премда е онъ истый іошь двѣ смртоносне ра-
не задобіо, због кои ніе могао выше стояти
на ногама; при свемъ томъ, кадъ су нѣгови

изъ великогъ сажаленя хотѣли унети га долѣ у камару, ніе то допустіо, него лежећи на тлима храбріо ій є да побѣде, или да га оставе съ ньима заедно умрети; найпослѣ толико є успѣо, да є овай страховитый бой, кои є одъ поноћи до петъ сатій у ютру траяо, съ найславніомъ и съ найчудесніомъ Побѣдомъ завршіосе; а гусаръ францускій, изгубивши седамдесетъ и два мртва, међу коима быо є капетанъ и воћа (педотъ), и двадесетъ и четири тежко ранћна, са излупанимъ бродомъ, съ коимъ се ніе могло напредъ поћи, морао се на све яде натрагъ повући, и одъ свое намѣре одустати, оставивши Капетану Графу Мирковићу сяйну честь и заслугу, да є — усредъ найживлѣга огня и смртоносне звеке одъ сабаля и ятагана, безъ икаква изгледа на собствену користь, неимаюћи никакве собствене трговине на броду, а бродъ є быо са своимъ справомъ и подвапутъ одъ истога капетана у градовима Ливорни и Тріесту асигуранъ, — браніо дику и понось Узмножитога Баряка Цесаро-кралѣвскога Величества, и сотимъ Аустріанской трговачкой морнарицы и бродовима дао новый првый примѣръ одъ онога храброга Народа, кои є недавно срећно постао поданикъ Премилостивога Монарха, башъ зато, што због велики рана за дуго времена отимао се одъ смрти, и остао є сакатъ, да се никадъ излѣчити неможе.

„Сва ова изврстно и помньиво описана обстоятелства єднога истинитога дѣла, кое ће до памтивѣка прославити многозаслуженогъ Капетана и Нѣгову Благородну Фамилію, будући да су освѣдочена законитимъ путемъ

одма како є бродъ пристао на край у Ливорни, предъ онимъ испитуюћимъ Трибуналомъ 13. Августа прошастога, казиванћмъ и преповћданћмъ Воће (пилота) и Писара одъ брода (scrivano), и са заклетвомъ, кою су десетъ людій, што морнари одъ истога брода, што путницы (пасажери) на истомъ броду налазећисе, положили на судбеномъ испитиваню у Ливорни, кое се држало поврху тога у реченомъ Трибуналу; са заклетвомъ Консула Данскога при Правителству Тунизкомъ, кои путујући одунда са своіомъ фамиліомъ у Ливорну на истомъ броду, быо є очевидный свћдокъ крваве борбе; са писменымъ свћдочбама Генерал-Маіора De Lavilette Нћговога Кралћвскога Високочества Великога Војводе Тошканскога, и Нћговога Мћсто-Губернатора градскога, и слободнога пристаништа у Ливорни; са свћдочанствомъ избраны трговаца колико онога града, толико и овога града у Венеціи; съ писменымъ актима Сигуртати одъ брода и цћле нћгове справе; съ атестатима одъ Лћчника, кои су ране лћчили; — и будући да є све ово поднешено ради Свемилостивога прегледаня Цесаро-кралћвскому Престолу, предъ кои є съ прокуромъ братовомъ препонизно предстао Графъ Димитрій Мирковићь, изволило є Нћгово ц. к. и А. Величество по благоутробной Своіой Милости наградити храбрость и вћрность предреченога Графа Јована Мирковића, украсивши му прси съ великомъ златномъ Медайломъ на златномъ ланцу, и у исто доба надарити златну Медайлу на отличномъ траку (пантльики) милитарскомъ младомъ Графу Симеону Мирковићу, сыновцу ка-

петановомъ, кои є участникъ быо исте борбе; и сувыше подарити сребрне медайле на обичномъ траку тринайстерицы морнара, уброяваюћи у то число породице оны юнака, кои су погинули; нека тако остане кодъ свію, а навластито кодъ отличне и извrстне Фамиліе Графова Мирковиħь, и кодъ ньіова поздна племена, вѣковѣчна славна успомена овога юначкога сяйнога догађая, и примѣръ Цесаро-кралѣвске Милости на ньи изливене; нека другима служи на потицанѣ и саревнованье, да и они равнимъ начиномъ са подобнымъ славнымъ дѣлима засвѣдоче свою поданичку вѣрность, и да заслуже іошь у већой мѣри знаке Царске любави и драгости.

„Будући да є нама съ високопочитаемимъ Декретомъ Нѣгове Преузвишености Барона одъ Тугутъ Министра Придворногъ и пр. Nro 9. дне 14. Фебрара прошастнога у име Свепресвѣтлѣйшега Величества Франца II. Імператора и Краля, нашега Владѣтеля, наложено, да вишеспоменуте наредбе Цесаро-кралѣвске Милости извршимо, предали смо гореспоменуте Медайле вишереченомъ Графу Димитрію Мирковиħу, као Прокуратору учиньномъ у Ливорни 19. прошастога Августа одъ свога рођенога брата Капетана Графа Јована, съ тимъ налогомъ, да ій преда у руке своmъ брату, кои ће затимъ пристойнимъ начиномъ у име Царево подѣлити свакомъ свою, найпре сыновцу Графу Симеону, затимъ морнарима живымъ, и фамиліама оныхъ, кои су на броду погинули; и на све то имаю се поднети писмена доказателства, да є тако слѣдило; а за себе нека задржи ону са златнимъ ланцемъ, коя му є по заслуги опредѣлѣна, за-

єдно съ овимъ явнимъ писмомъ, кое му даемо за вѣчну успомену нѣгове юначке и сваке похвале достойне войничке храбрости, и за успомену милостиве благонаклоности, кою є добіо због свое вѣрности за себе, и за свою Благородну и Многозаслужену Фамилію и за свое поздне Наслѣднике. — У Венеціи 16. Maia 1801. — Кверинїй с. р. — Фетеръ Габріелъ Секретаръ с. р.“ —

Штампамъ ову Диплому у Далматинскомъ нашемъ Магазину зато, што одъ ове фамиліе у Новому нема већь нико живъ, осимъ єданъ Конте Симо, кои се у писму споминѣ, слѣдователно съ ньимъ, будући є бездѣтанъ, могло бы ово валяно дѣло, што є съ покойнимъ Стрицемъ учиніо, погинути, и Србству необзнанѣно остати; а друго и зато, што ће нашъ Народъ Србскій посвуда, а особито овдашній Бокељскій, кои радо има фамилію Мирковића, съ драгимъ срцемъ ово читати; треће пакъ највыше зато, нека служи за изгледъ нашымъ Новскимъ и другимъ младимъ поморскимъ Капетанима, кадъ се съ непріятелѣмъ сукобе, како треба поступати за освѣтлати свой образъ, и за добити Царску Милость.

---

2. ПРОШНЯ ЦѢЛЕ СРБСКО-ДАЛМАТИНСКЕ НАЦІЕ, ПРЕДАНА СЕНАТУ МЛѢТАЧКОМЪ ГОДИНЕ 1759.

Велеможный Принципе!

Мы Срби грчко-источне цркве, кои се налазимо подъ власти Ваше прѐсвѣтле Репу-

блике; мы жители предѣла Ерцег-Новскогъ, Рисанскогъ, Неретванскогъ, Имотскогъ, Сплѣтскогъ, Синьскогъ, Книнскогъ, Шибеничкогъ, Задарскогъ, и цѣле Далмаціе, сви скупа саединѣни, еднодушни и сложни, колико свѣтовни одъ свакогъ узраста, толико и духовни, поднесимо съ топлымъ сузама, и са скрушенимъ срцемъ Вашой Свѣтлости ову хитну и понизну прошню, молећи за милостиву Вашу одлуку.

Наша Србска нація одъ старине была є увѣкъ наклонитія и вѣрнія влади Христіанской, неголи Османскомъ тиранству. Ова наша вѣрность бияше узрокъ, те многи и неброени Срби изъ различны Провинціа, а навластито изъ Босне и Херцеговине, и изъ цѣле Илиріе, кои су одпріе стояли подъ Отоманскомъ портомъ, оставивши своевольно сва своя добра и баштине, пређоше нѣшто подъ крило Ваше велеможне Републике, а нѣшто подъ область пресвѣтлога Цесарскогъ Дома.

Познато є, а и видило се одъ поодавна у различнымъ ратовима съ Турчиномъ, да подобно онымъ Србима, кои су подъ Цесарскимъ скиптромъ, нисмо ни мы, кои се подъ господствомъ Ваше Свѣтлости, дакле подъ Христіанскомъ владомъ, налазимо, нигда колебали у вѣрности, нити смо животъ нашъ штедили. Ово се освѣдочило у време наши предкова, родителя, дѣдова, кои су главомъ, и юначки турскомъ душманину насусретъ ишли, и съ тимъ показали свою постояну храброст и вѣрность, проливши многи крвь свою, и жертвовавши животъ свой за Свѣтлогъ Принципа. У многимъ пригодама, дали су они знаке свога юнаштва, дочимъ су

непріятеля съ мачемъ нападали, и нѣга снажно побѣђивали. *)

Због ове вѣрности славна Република гледала ій є вазда милостивимъ окомъ, єръ имъ бяше дозволѣно, не само да живе по своемъ закону и обичаима, него и да уживаю различне друге свѣтске користи, као што свѣдоче толики Дукали, и стари закони Ваше пресвѣтле владе, навластито пакъ булла Папе Климента VII, у коіой овай Папа заповѣда, да се латински Бискупи немаю мѣшати у грчке црковне ствари, нити грчки Епископи у латинске, да се тако непорушивый миръ и любавь уздржи у цѣлой націи, и уклони свакій передъ и раздоръ.

Али мы неможемо нигда да помислимо, а да се душевно не смутимо и неуздахнемо, да сва ова милостива обеćаня подъ заштитомъ Ваше Свѣтлости іошь нису испунѣна, и да мы такова іошь неуживамо у оной мѣри, да бы се наше срце развеселити и утѣшити могло. Па ели могуће, велеможный и премилостивый Принципе! ели могуће, да мы убоги люди наше ожалосћено срце укрѣпити можемо, гледаюћи како остала наша Србска браћа грчко-источне вѣре, настанѣна у Цесарскимъ држава ма, и сада єднако, као и одпріе, исту Царску милость високіехъ предшастника ове куће уживаю, и слободно по законима живе, те сами себи свое парохе, свое духовне и свѣтовне поглаваре поставляю, шта выше, да и данъ данашній, кои подъ крило Цесарске куће прелазе, те се изъ турскога царства или изъ другіехъ пре-

*) То свѣдоче юнацы: Янковићи, Мочивуне, Синобади и т. д.

дѣла у Угарске землѣ доселяваю, живе у савршеной слободи по своимъ обичаима, да се радо примаю како духовни тако и свѣтовни, и съ достоянствима и съ повластицама надариваю.

Да! и сама наша браћа Срби грчко-источне цркве, кои су подъ турскимъ ярмомъ остали, и тамо свакояка тиранска насилства трпе, коихъ ће се само своіомъ крвлю и безконачнимъ трудомъ кадъ тадъ опростити, ова наша браћа уживала су досада вишеречену милость, еръ сви, не само Грцы, него и Срби грчке и римске вѣре живе и данасъ слободно по своимъ законима и обичаима, имаю свое цркве, свое Епископе и Архіепископе, и свое Патріархе.

Далѣ, велеможный и многомилосрдный Принципе! гледамо, како грчка нація источне цркве ову исту милость ужива не само у цесарскимъ државама, него и подъ милостивимъ окрилѣмъ Ваше Свѣтлости у Занту, Цефалоніи, светой Маври. А мы сиромаси, кои смо увѣкъ вѣрни Вашой Свѣтлости, овога благодѣянія лишавамосе, што остала нація по другимъ царствама ужива; него се налазимо безъ врховногъ Пастира одъ нашега єзика и источне цркве у великомъ убожтву, оплакуюћи єднако нашу судбину, када се опоменемо, да смо и мы у пређашня времена свое врховне пастире имали, на примѣръ: Преосвештенога Г. Никодима Бусовића, Г. Саватію и Стефана Любибратића. Па іошь и пріе ньи, када є Далмація и предѣлъ Ерцегновскій подъ Турчиномъ быо, имали смо мы вазда свое врховне пастире, што насъ сада, када смо поданицы Ваше Свѣтлости, яко и безутѣшно печали тако, да намъ є и животъ већь дотужао.

Ето є прошло 25. година, одкада се Г. Стефанъ Любибратићь изъ Ваше државе удаліо, да немамо црковнога главара, изъ чега су се међу нама свѣтовнима и духовнима велика неслога и раздори породили. Єръ како што неимама неограничногъ пастира и старѣшине, тако немогу се међу нами злоупотреблѣня искоренити, нити увести толико жельный добрый поредакъ, што бы и на већу користь Ваше државе служило. Мы смо за то выше пута преко наши посланика Вашой Свѣтлости представлѣня чинили, да бы сте насъ као вѣрне свое поданике помиловали, и допустили намъ, да имамо своега врховнога пастира одъ нашега єзика и грчке источне цркве. Мы смо свакій путъ одъ Вашега Високога Сената и одъ Милости Ваше утѣшителна обећаня добили; али да се ова испуне нисмо до данась обрадовани были, него шта выше, налазимосе одъ дана на данъ безутѣшніи, єръ намъ Гг. Бискуши одъ ове провинціе говоре, да имъ є Сенатъ допустіо, да у своимъ визитама и наше цркве полазе, и да се и у наше црковне ствари мѣшаю. Изъ тога узрока многи наши убоги свештеницы, кои су обичаима свое цркве остали вѣрни, кои радо непримаю Гг. Бискупе у ньіовымъ визитама, нити ньіова отворена писма, кои се одричу исповѣданѣ вѣре по прописима Римске цркве очитати, трпе друга мученя на галерама, и чаме у подземнымъ тавницама, гдѣ са убоицама обштy судбу имаю. Наше су цркве затворене, наша дѣца умиру безъ крста, и друга наша браћа безъ исповѣди и причешћа. На овай начинъ гонѣни су поданицы Ваше Свѣтлости ради свое вѣре, и скитаю се сѣмо и тамо по турскимъ и

цесарскимъ држава ма. Тако се башъ догодило прошасте године у мѣсецу Јунію у новоосвоеномъ мѣсту Имотскомъ. Када є Преосвештеный Г. Бискупъ Блесковићь изъ Макарске дошао, да походи ондашнѣ Христіане источне цркве, хтѣо є силомъ да мису на светомъ олтару одслужи, на комъ є истый данъ св. Литургіа одпоjана была. А треба знати, да є у источной цркви забранѣно у єданъ данъ на истой светой трапези двѣ мисе служити. Онъ є такођеръ хтѣо посилимнце, да грчкій капеланъ прими одъ нѣга отворено писмо, и да исповѣданѣ вѣре по римскомъ обичаю очита. На кое капеланъ споможенъ одъ свои Христіана, нехотѣвши пристати, дао га є разлюћеный Бискупъ затворити, и као убоицу у турску државу прогнати.

Зато мы, и цѣла Нація боећисе да се овакови догађаи непонове, падамо къ ногама Ваше Свѣтлости, молећи да намъ се правда и милость учини, да єдномъ престанемо подъ такимъ гоненѣмъ живити; иначе готови смо све муке претрпити, и истый нашъ животъ изгубити, него да бы што противу наши источны догмата учинили. Молимо дакле милосрдногъ Бога одъ свега срца, да насъ Онъ крозъ Вашу Свѣтлость одъ обадвога сачува.

У овой нашой великой невольи обраћамосе Вашой Свѣтлости, и молимо съ топлымъ сузама, да се на милосрђе тронете, и насъ и нашу осталу браћу єднимъ врховнимъ пастиромъ обрадуете, да се тако многи зли обичаи и неслоге, кое су се породиле, и іошь породити могу, искорене на то већу користь Свѣтле Млѣтачке Републике. Велеможный Принципе! просимо милости и милосрђа Бога ради! Милости

за Србску нашу Націю, коя є Вами толико вѣрна. Некъ намъ Ваша Свѣтлостъ даруе єданъ неограничный Дукалъ, да унапріедъ и засвагда избирати можемо врховнога пастира, кои у цркви и ванъ цркве да има слободну Епископску власть, и у одређена одъ цркве времена да одправля явно богослуженъ по обреду источне цркве. Узто молимо покорно, да таковогъ Епископа сами међу собомъ избирамо, и да намъ се допусти и сада за таковый санъ мужа одъ наше Србске и грчке вѣре одабрати, подъ увѣтомъ, да буде човѣкъ научанъ и вѣрный поданикъ Ваше Свѣтлости. Таковимъ начиномъ надамосе, да ће наши нереди престати, и да ће насъ онъ на такове путове упућивати, кои су Богу и Вашой Свѣтлости угодни.

За оваку милость обвезуемосе остати и надаље привржени и вѣрни поданицы Ваше Свѣтлости, као што су и наши отцеви были, кои су свой животъ и крвь у служби Вашой жертвовали; чему смо и мы увѣкъ готови. Надаюћи се милостивомъ Декрету и испуњню наше прошнѣ, за то веће тврђенъ наше скупштине подписуемосе своеручно сви црковни и свѣтовни старѣшине, и печате ударамо. — (Штета, што преписатель ове прошнѣ ніе намъ имена саобштіо.)

---

3. ПРОШНЯ ПРЕДАНА СЕНАТУ МЛѢТАЧКОМЪ 26. АВГУСТА 1760.

(преведено.)

Велеможный Принципе!

Теодосіе Игуман Манастира Крупе, и Стефанъ намѣстникъ Манастира Крке, грчкогъ закона, у провинціи Далматинской, Ваше Свѣтло-

сти пайпонизніе слуге и поданицы, падамо предъ Ваше ноге, Свѣтлый Принципе! вапіюћи горко, да наше сиромаштво и савѣсть немогу више да подносе насилства, коя еднако одъ латинскихъ прелата трпити морамо; еръ ови нимало непазе на милостива обећаня, коя су нами у толикимъ Вашымъ декретима учинѣна, да будемо слободни одъ свакихъ запрека, нападаня и закиданя у извршиваню црковнихъ нашихъ дужностій, и старихъ обичая. Ревность можда претерана наводи ій, да несрећу нашу учине іошь тежомъ, еръ мисле да мы безъ ньіовихъ посве досаднихъ визита, безъ ньіовихъ отворенихъ писама, и безъ ньіовога тобожъ исповѣданя вѣре, неможемо быти добри католицы и апостолско-православни, премда се мы по нашему симболу вѣре као такови владамо, а и владаћемосе до послѣднѣ капи крви по начелима наше вѣре, и као покорни и вѣрни поданицы Вашихъ Преузвишеностій.

Силный утискъ, кои е на устравлѣна наша срца учинило необично поступанѣ Господе Балбій и Орсиній Бискупа Нински, и Г. Брагадина Бискупа Скрадинскогъ нагоне насъ найвыше, да поднесемо ову препонизну тужбу, у коіой са сузама просимо, да се явна смиреность Сената едномъ већь постара за свое несрећне поданике, кои се због прошастога зла, и због предстоеће опасности у непрестаномъ страху налазе. Прва два явише намъ писмено, да су наумили набрзо Манастиръ Крупу походити, те да све нужне приправе учинимо за ньіовъ найболыій дочекъ. На то смо мы у понизности учинили представлѣня, али залуду. Подъ пратньомъ коняника доћу они у Мана-

стиръ, да визиту милитарски изврше. Може се лако помислити страхъ калуђера, и штета, кою є убогій Манастиръ томъ пригодомъ претрпіо. Многи духовницы, да бы се одъ насиля сачували, побѣгну у оближню Аустріанску државу, и ноћу враћали бы се крадомъ у Манастиръ, да виде како є? а ютромъ бы рано опетъ у планину бѣжали, дочимъ други буду похваћани, у Задаръ одведени, у гвожђа као злочинцы сапети, и на робію у галеру на три мѣсеца осуђени, кое су се едва помоћу употребљених нѣкихъ средства *) ослободили.

Господинъ Бискупъ Скрадинскій двапутъ є у Манастиръ Крку долазіо, да га визитира; свакій путъ у многобройной пратньи, и съ двана̀естъ оружанихъ коняника, кои съ голомъ сабльомъ у руцы, и съ другимъ мирянима одъ пратнѣ, не само у манастиръ и у цркву гордельиво уђоше, него іошь, што є нечувено! съ гнусномъ продрзливости до у свето жилиште Sancta Sanctorum продрѣше, и оно пресвето наше мѣсто осквернише. Графъ Посидарацъ колунелъ одъ краине, кои є имао налогъ, да Г. Бискупа прати, гледао є што се ради, немогавши зло одвратити. Съ тужнимъ срцемъ являмо смрть Јеромонаха Моисеа, кои є три мѣсеца у ланцыма на галери провео, и пошто се нѣ ослободіо, іошь є много напастій претрпити морао. И Пахоміе другій Јеромонахъ овогъ манастира, кои се одъ страха у цесаровину быо уклоніо, и послѣ много мѣсецій опетъ се у свой постригъ повратіо, буде ухватенъ у Книну, окриве га да о невѣри ради, и оправе

*) Новаца ?

га у Задаръ, гдѣ є окованъ дуже времена у галери чаміо, а затимъ на 18 мѣсецій у тавницу осуде га, кое се едва помоћу нѣкихъ средства пріе рока опростіо. Тако за любавь Прелатима чине се свака поруганя и насилства манастирма, црквама, свештеницыма, и цѣломъ нашемъ бѣдномъ уставу, и мы се, на нашу найвећу жалость, сматрамо као изродъ людскога рода.

Срећа є наша, што се милосрђе Сената за насъ постарало, укинувши еданъ одскора изишавшій Декретъ, кои насъ обвезиваше на три несносна увѣта, то есть црковныхъ визита, отворенихъ писама, и исповѣданя вѣре. Но да бы налогъ тай у овымъ странама яку подпору нашао, падамо на колѣна предъ високій престолъ Ваше Свѣтлости, гдѣ се милость Вашымъ поданицыма дѣли, и молимо изъ обзира на досадашнѣ наше патнѣ, и ради обране и облакшаня нашегъ, да се изда праведный Декретъ, кои бы се неизоставно обслуживати имао, да насъ одъ тобожне юрисдикціе римскихъ Бискупа, одъ горепоменутихъ увѣта, и одъ неправде ослободи, коя се православію нашемъ чини, и коіомъ се у нашу вѣрность дира, у коіой желимо вазда найпостояніи остати спроћу Милостивогъ нашегъ Принципа, одъ кога и толико жельну слободу исчекуемо.

---

4. НАРЕДБА МИНИСТЕРІАЛНА О СВЕТКОВАНЮ ТУЂИ ПРАЗДНИКА.

Премда є у цѣлой Боки-Которской више нашега православнога Народа, и то двапутъ и по више, неголи католичанскога вѣроисповѣда-

ня, опетъ зато наши Христіани на католичке празднике по градовима нити су смѣли свое земальске па ни кућевне послове радити, нити су могли свое дућане (бутиге) у светчане дане отворене држати. Преступницы бывали су често мултомъ новчаномъ, а кадкадъ и тавницомъ казнѣни. Тако се чинило све до године 1848. Речене знатне године прогласисе Уставъ, по комъ се свакомъ вѣроисповѣданю пуна слобода дава. Наши Христіани, држећисе проглашенога Устава, свое су празднике као и досадъ светковали, али започну на римокатоличке празднике явно радити, и свое дућане отворене држати. Ова стварь нашой иновѣрной браћи, као досадъ необична, учинисе превећь мучна и неспосна, премда е и предъ Богомъ и предъ людма справедльива, те нѣкои претерани и фанатични католицы почну нашима съ коекаквымъ рѣчетинама претити. Православни Христіани Которски, слушаюћи ове будаласте претнѣ, премда ій се нису ни найманѣ бояли, али избѣгаваюћи и найманю явну свађу са своіомъ иновѣрномъ браћомъ, или другій кои незгодный случай; кои бы се одъ каквы занешены и преко мѣре ревностны католика догодити могао, обрате се съ прошньомъ на високославно Попечителство у Бечу, да имъ се дозволи на римокатоличке празднике радити; на кою прошню изиђе имъ слѣдеће одобрително Рѣшеніе:

а) Nro. 1874. Обштинской Скупштини у Которъ.

На прошню вѣроисповѣдателя грчкога закона у Будви, да се то есть задржи уведеный обичай одъ мѣсеца Маіа прошасте године, кои се оснива на Уставу одъ 25. Апр. п. г., да мо-

гу Грцы имати слободу радити у празднике латинске, и то дотле, докле се за ту сврху неиздаду сталне уредбе законите, високославно Министерство унутрашньи дѣла съ препочитаемимъ своимъ Декретомъ 22. Март. т. г. Nro. 6747 изволило є изявити, да послѣ свевисочайше проглашенога Устава за царство Аустріанско и дозволѣны права за све уобште грађане државне, ни една Секта религіозна неможе быти принуђена, да светкує светковине другога закона.

То се Обштини дава на знанѣ по налогу пречастногъ Губерніалногъ Декрета одъ 17. текућ. Nro. 6997 съ препорукомъ, изявлѣномъ у предпохвалѣномъ Декрету, да бы се паметно настояло; нека се уздржи братска и любовна слога између жителя одъ разногa вѣроисповѣданя.

Одъ Окружногa Капитаната у Котору 30. Апр. 1849.

б) Nro 1875. Обштинской Скупштини у Которъ.

Будући є данась саобштена съ Декретомъ Nro. 1874. той Обштинской Скупштини наредба у име светкованя католички праздника одъ послѣдователя другога вѣроисповѣданя.

Враћа вамъ се прошня у име тога поднешена одъ нѣки жителя грчки изъ овога града; и то по налогу Декрета Министеріалногъ 30. Мар. прош. Nro. 1369, кои се садржи у Губерніалномъ одъ 7. тек. Nro. 7135.

Одъ Окружногa Капитаната у Котору 30. Апр. 1849.

в) Почитаемымъ Прокураторима парохіалне цркве грчке у мѣсту.

Високославно Министерство унутрашньи дѣла съ препочитаемимъ своимъ Декретомъ одъ 22. Марта Nro. 6747 — 620 на исканѣ послѣдователя Грчкога закона у Котору, да се то есть обджи обичай уведеный одъ мѣсеца Маіа пр. г. да Грцы имаю слободу радити на латинске празднике, изволило е обзнанити, да послѣ свевисочайше проглашенога Устава за царевину Аустріанску, и послѣ дозволѣны права за све у држави граѣане, ни една Секта религіозна неможе быти усилована, да светкуе празднике другога закона.

Имамо радость то саобштити почитаемымъ Туторима црковнымъ, да бы задржали за Ваше знанѣ, и да бы дали на знанѣ и онымъ жительима Вашега закона, кои су упутили овдѣ приложену прошню Нѣговой Преузвишености Господину Министру унутрашньи дѣла, коя е у томъ смислу подпуно испунѣна остала.

Толико по налогу почитаемогъ Губерніалногъ Декрета 7. Апр. пр. Nro 7135. кои се саджи у Капитаната Окружногъ наредби одъ 30 истога мѣсеца Nro 1875.

Одъ Скупштине Обштинске у Котору 6. Маіа 1849.

IV. Предмети црковни.

1. ПОУЧЕНІЕ ПРЕОСВЕШТЕНОГА ТЕОДОТІА ЕПИСКОПА СИМБИРСКОГА, ГОВОРЕНО КАДЪ Є СВОЮ ПАСТВУ У СЕЛУ РАЧЕИСКѢ ПОСѢТІО 22. МАІА 1845.

Господь даде, Господь отя, яко Господеви изволися, тако бысть; буди имя господне благословено.

Слушао самь я одавно о Вашымъ Христіанскимъ добродѣтельима; а найвыше о томъ, како се вы тврдо опирете и браните одъ коекаквы вражіи обмана и превара, и зато нити є међу вами єретика, ни расколника. Слушао самь и то, да Господъ Богъ изливаюћи на васъ даре свое благодати, обилато вамъ дава и дарове природе. И давно желіо самь видити васъ, да се поутѣшимъ съ Вашомъ вѣромъ, и да се порадуемъ съ вами заедно, како вы у миру и у приличномъ задовольству проводите вашъ животъ. Но што ненадно видимъ? видимъ попуштенѣ божіе надъ вашымъ кућама. Оне су изгорѣле! Жестока ватра ніе поштедила ни то, што вамъ є Богъ даровао за труде ваше, да вамъ служи за храну и препитанѣ ваше.

Дакле, шта се има чинити? Хоћу ли я промѣнити оно расположенѣ духа, у комъ самь васъ желіо видити и наћи? Хоћу ли плакати, или ћу се, као што самь мислio, тѣшити?

Не! православни Христіани, нипошто плакати, него се тѣшити; и іошь болѣ имамъ се тѣшити, него што самь испрва мислio! А сучимъ? Съ вашомъ вѣромъ. У найближемъ селу дознао самь; каква васъ є велика неволя су-

стигла, и дотрчао самь къ вами, да вамъ и я нѣко утѣшенъ подамъ. Я самь судіо, да ћу васъ наћи тужне и невеселе! Быо самь се страшіо, да ћете вы клонути духомъ као малодушни, и да ћете на судбину божію роптати! Али моя душа преиспунила се радости, нечујући одъ васъ ни еднога словца роптаня. Вы сте се у вашой несрећи поднели као праведный Јовъ, кои се на истый начинъ као и вы у подобнымъ несрећама налазіо, и говоріо: Господь даде, Господь отя, яко Господеви изволися, тако и бысть; буди имя господне благословено. Такова су чувства пріятна Богу. А за примѣръ имамо тога истога устрпљеногa Јова. Сву несрећу, коя га е сустигла, онъ е поднео устрпљено, безъ роптаня и псованя; онъ е захвальивао Богу на свему, па га е Богъ опетъ са свакимъ благомъ милостивно обдаріо выше, него што е пріе имао. Имайте поузданѣ, Христіани, да и ваша вѣра, и ваше трпљѣнѣ неће остати безъ добры послѣдица. Као што магнетъ (каламита) привлачи къ себи гвожђе, тако вѣра привлачи къ себи благословеніе божіе. Ваша валяность, ваше неуморно трудолюбіе и добродѣтелно живљѣнѣ неће се сакрити испредъ бистры очію нашегъ прозорльивогъ Правителства, и оно ће радо прискочити, и начине изнаћи, како ће вамъ се помоћи. Милостиво и љубовипуно срце нашегъ Благочестивогъ Императора, исто као и Његове богате благайнице увѣкъ су отворене онима, кои неволю трпе, и одъ ньи потребу имаю.

Хоћу іошь коію рѣчь да проговоримъ душама вашымъ. Вѣруите како досадъ, тако и

одсадъ, да є Богъ походіо васъ по премудрой, свагда благой и благодѣтелной вольи Своіой. Може быти, да васъ є тако походіо за грѣхе? а може быти, и изъ любави свое къ вамъ, да бы васъ іошь болѣ и выше утврдіо у вѣри према Нѣму? – Цѣла є пакъ истина та, да како они међу вами, на кое є Господь попустіо ову несрећу, тако исто и они, кое є мимоишла ова чаша, имаю особеный случай и прилику угодити Господу Богу; едни равнодушнимъ устрплѣнѣмъ безъ роптаня на оно, што се догодило; а други могућнимъ подпоможенѣмъ онима, кои су страдали. Но ви то чините, безъ да васъ и упућуемъ на то. Благо вами и мени! Я немогу друго, него благодарити вамъ за то, и за све ваше Христіанске добродѣтельи, кое су ради васъ спасителне, а ради мене и ваши духовны пастира, кои на страшномъ суду Христовомъ за друге одговарати морамо, утѣшителне. Примайте и унапредъ све даре божіе съ побожнимъ благоговѣніемъ и съ благодарносћу. Украте ли вамъ се пакъ кои путъ, по непостижимой судбини, ови свети дарови, немойте нипошто онда роптати; него се предайте вольи божіой преблагой и премудрой, съ чувствомъ праведнога Јова: Господь даде, Господь отя; яко Господеви изволися, тако и бысть; буди имя Господне благословено.

Благодать божія, и сва Нѣгова сладка утѣшеня, нека буду съ вами до вѣка. Аминъ.

2. ИМЕНА СВІЮ ЕПАРХІА И МИТРОПОЛИТА ДАНАШЊИ, КОИ ОДЪ ПАТРІАРХА ЦАРИГРАДСКОГА ЗАВИСЕ. *)

Кесарокападокискій	—	Пайсій.
Ефескій	—	Антимъ.
Ираклискій	—	Діонисій.
Кизическій	—	Јоакимъ.
Никомидискій	—	Діонисій.
Никейскій	—	Јосифъ.
Халкидонскій	—	Јеротей.
Деркискій	—	Неофитъ.
Тесалоничкій	—	Јеронимъ.
Терновскій	—	Атанасій.
Адріанопольскій	—	Герасимъ.
Амасискій	—	Калиникъ.
Брускій	—	Константинъ.
Пелагонскій	—	Герасимъ.
Јоанинскій	—	Јоаникій.
Неокесарискій	—	Кирилъ.
Дидимотскій	—	Мелетій.
Иконискій	—	Мелетій.
Верріанскій	—	Діонисій.
Босанскій	—	Ігнатій.
Писидискій	—	Герасимъ.
Критскій	—	Хрисантій.
Трапезунтскій	—	Константинъ.
Ларискій	—	Ананіа.
Артскій	—	Николай.
Филипополскій	—	Никифоръ.
Родоскій	—	Јаковъ.
Серезкій	—	Јаковъ.

*) Извађено изъ календара Турскога на грчкомъ езику год. 1847. — Кодъ Грка свакій Діецезалный Епископъ зовесе Митрополитъ.

Драматскій	—	Атанасій.
Смирнискій	—	Атанасій.
Митилинскій	—	Калиникъ.
Анкирскій	—	Іеротей.
Филаделфискій	—	Софроній.
Варнаскій	—	Аверкій.
Самоскій	—	Григорій.
Мелениконскій	—	Діонисій.
Преспонскій	—	Діонисій.
Айноскій	—	Кирилъ.
Халдискій	—	Теофилъ.
Митимнискій	—	Софроній.
Месемвриский	—	Никифоръ.
Видинскій	—	Венедиктъ.
Дристратскій	—	Іеронимъ.
Сисаніонскій	—	Леонтій.
Софискій	—	Мелетій.
Визискій	—	Григорій.
Агхіалскій	—	Софроній.
Маронискій	—	Кирилъ.
Силиврискій	—	Софроній.
Созуагатуполскій	—	Прокопій.
Ксантискій	—	Евгеній.
Ганоскій	—	Кирилъ.
Хіоскій	—	Софроній.
Лимноскій	—	Данилъ.
Імвроскій	—	Неофитъ.
Димитріадскій	—	Гаврилъ.
Єласонскій	—	Неофитъ.
Приконисоскій	—	Гедеонъ.
Касандрискій	—	Іереміа.
Кора-Дирахіонскій	—	Антимъ.
Преславскій	—	Порфирій.
Погоніанскій	—	Іеротей.
Дринуполскій	—	Никодимъ.

Коскій	—	Панкратій.
Нишкій	—	Данилъ.
Скопянскій	—	Іоакимъ.
Херцеговачкій	—	Аксєнтій.
Кестендилскій	—	Артемій.
Самоковскій	—	Матей.
Зворничкій	—	Кирилъ.
Рашкопризренскій	—	Ігнятій.
Нишавскій	—	Нектарій.
Касторискій	—	Никифоръ.
Воденскій	—	Мелетій.
Коричкій	—	Неофитъ.
Фанароферзалскій	—	Діонисій.
Струмничкій	—	Антимъ.
Белиградскій	—	Іосифъ.
Греневачкій	—	Іоаникій.
Могленачкій	—	Неофитъ.
Девранскій	—	Мелетій.
Тиролойскій	—	Мелетій.
Велисоскій	—	Теоклитъ.
Угровлахискій	—	Неофитъ.
Молдавскій	—	Веніаминъ.
Србскій	—	Петаръ Іоановићъ.

Архіепископи.

Кипарскій	—	Іоаникій.
Литичкій	—	Іоаникій.
Карпатскій	—	Методій.
Мечовонскій	—	Методій.

Имена четири вселенска садашня Патріарха.

Константинополскій	—	Антимъ.
Александрискій	—	Іеротей.
Антіохискій	—	Методій.
Іерусалимскій	—	Кирилъ.

Треба знати, да є одпређе и сва Русіа и Грецiа у црковнымъ стварима зависила одъ Патріарха Цариградскога. Но Русіа одъ времена Петра великога, а Грецiа одкако є постала Кралѣвина, имаю свое Синоде, и независе више одъ Патріарха. Тако исто Архіепископъ Србскога и Валахискога Народа у Аустріанскимъ државама (одъ 1848 проглашеный Патріархъ), кои сѣди у Карловцыма, и Митрополитъ Црногорскій, кои сѣди на Цетиню, независе одъ Патріарха Цариградскога.

V. Обичай

О СЛАВЛѢНЮ КРСТНЫ ИМЕНА.

Обичай славити крсна имена по Херцеговини, рекао бы да є уведенъ одъ почетка православія, то есть, одъ онога времена, одкако су се Србльи покрстили. Кадъ су ови примили православну вѣру, многи премногы, а доцніе готово сви, по наговору свои духовны учителя, кои су онда Грцы были, забаце своя сладка Славенска имена, а преузму грчка, као на прим: Георгій, Никола, Кузманъ, Даміанъ, и т. д. —Одма свакій домаћинъ узме себи за покровителя, свога именяка: Георгій Ђурђевъ данъ, Никола Николѣвь данъ, Кузманъ и Даміанъ свете врачеве. И то крсно име остало є послѣ кодъ сына, кодъ унука, и коуъ найпоздніи праунука, тако рећи све до данасъ исто.

У данашнѣ доба многи мрзе на Србска крсна имена у Херцеговини, а понайвыше грчке Владике, и италіански Мисіонери, єдни и други све зарадъ свое користи. Они говоре простому

народу, да є то суевѣріе, и идололатріа. Молимъ я и питамъ просвѣштене Европейце, да ми кажу: єдали є суевѣріе и идолослуженіе, уздржати лѣпе народне старе обичае, кои се односе на славу божію и божіи угодника? — а сребролюбство ніе ли идолопоклонство? и раскошно обждиранѣ и піенѣ по гостіоницама ніе ли идолопоклонство и блудство? — Та и найпросвѣштеніи Европейцы, и сами цареви и кралѣви ньіови, на єдну руку ако ћешъ, славе свое имендане, славе оне дане, кадъ су се родили, и кадъ су ступили на престолъ; славе господа, коя су имућна, и выше дана преко године; слѣдователно славе крсна имена. Дакле заръ што є туђе, све валя, и све є добро, а што є Србско, оно ништа неваля? О пакостна зависти! Дакле некъ немаю Србльи ни крсны имена, съ коима су они одржали, сачували и дохранили до овога времена славу свои предкова, свое православіе, и витежка дѣла, све састаюћисе о крснымъ именима пріятель съ пріятельомъ, кумъ съ кумомъ, рођакъ съ рођакомъ, сусѣдъ са сусѣдомъ, ако ће и поедномъ у години дана. Састану се иза свои свакидашньи тежки и уморны послова, па у овакомъ веселомъ састанку пѣваю узъ гусле народне юначке пѣсне, приповѣдаю приче о Србскимъ Царевима и Патріарсима, о ньіовимъ задушбинама, монастирима и црквама, о Србскимъ Владикама и Свештенству; и о свакимъ лѣпымъ обичнымъ обредима. Како є кои слушао одъ свога дѣда, отца, и другога каква старца; онако и казуе. Ово пакъ слушаюћи ньіови сынови и унуцы упамте, и тако исто доказую своимъ потомцыма, и другой скупљеной под-

младини, и на тай начинъ преносисе одъ рода у родъ. Наши су намъ стари дохранили до овога времена, а мы ћемо сви узаймно, гдѣ се годъ находимо, све што е наше, одсада болѣ чувати. Знамо да наши ненавистницы, и пакостни завистницы блебећу о нами свашта, не што бы насъ они жалили, него хуле на насъ а свое све похвалюю; виде у туђему оку трунъ, а невиде у свому брвно. Мы Србльи славимо по едно крсно име у години дана, други гдѣкои славе по двадесетъ крсны имена, па іошь хуле на наше едно. Дабогме! свакъ тегли себи, свакъ свога коня хвали, свакъ воли воду на свой млинъ навратити.

Ако бы насъ ко пожаліо, доказиваюћи, да Србльи славећи своя крсна имена, упропашћую своя иманя, и съ тимъ падаю у велику свою ништету, и постаю просяцы; одговорићу му, да то ніе истина, еръ люди се труде, и одъ сваке руке настое, да што выше придобію, и да дохране за онога дана; и у томе люди постану валяни радини. Погледаймо само на нашу браћу кршћане, западнѣ цркве, по Босни и по нѣкимъ краевима Херцеговине, кои су одбацыли крсна имена, и све свое старинске обичае, па су сувыше и свой матерній чистый езикъ и нѣгово изговаранѣ искварили и наопако извртули, сви су готово постали издрпани просяцы; а они, кои славе крсна имена, и придржаваю се іошь старински обичая, и говоре да ће ій ваздa држати, као што су католицы у Попову, Храсну и Столачкомъ кадилуку, то ће рећи, кои су подъ Бискупомъ Дубровничкимъ, они су люди видіовни, весели, любезни, радіоцы, одѣвени и обувени, лѣпо чисто Србски говоре,

да ій човѣкъ ни у чемъ одъ православны разазнати неможе.

Овдѣ ћу садъ мало говорити о нашимъ крснымъ именима, какавъ е обичай кодъ Требиньски Христіана, кадъ се слави крсно име на селу, еръ по градовима и у варошима све е ново, и мало што старинскога има.

Свакій Србинъ пріе на нѣколико дана старасе приправити, што му требуе за крсно име. Самелѣ найпре у млину по еданъ товаръ (100 ока) пшенице; кадъ то брашно дотѣра дома, изручи га у еданъ сандукъ, па тай истый данъ валя жене да умѣсе еданъ хлѣбъ одъ двѣ, три оке брашна за вечере, да сви одъ крснога брашна вечераю заедно; исто умѣсе и нѣколика мала колачића чобанима и малой дѣцы, што имъ раздѣле пріе вечере, да се веселе. Изатога жене на три, четири дана пріе почну мѣсити велике хлѣбове за крснога имена, па найпослѣ већь умѣсе и великій крсный хлѣбъ, на другимъ мѣстима Колачъ званый, вишій одъ свію хлѣбова, когъ ишараю различнымъ тичицама, рибама, гранчицама; преко среде ударе великій крстъ, а пасредъ нѣга смотану у колачъ свѣћу; и то све одъ истога тѣста; изатога хлѣба умѣсисе и една погача. Брашно за крснога хлѣба и за погаче валя да е просѣяно на фину копрену, а остали хлѣбови за госте само на све сито. Пошто ій испеку, сложе ій све у едну спрему, па ій заключаю до уочи крснога имена. — Домаћиновъ сынъ, или братъ, или кои другій млаћій изъ куће, узме мѣхове и конѣ, па иде те купи вина и ракіе према гостима, одъ прилике, колико имъ може дотећи. Кадъ све натовари на конѣ, увѣкъ треба да

напуни по єданъ малый мѣшчићъ вина поради пріятеля и сусѣда, кои бы га у путу сретали, да ій напои, и тако иде кући пѣваюћи и пушкараюћи. Пошто дође дома, растоваре вино и ракію; вино изруче у бачву, а ракію у другій какавъ маньій судъ. Онда онай кириџіа, кои є дотѣрао пиво, наточи по єдну конату вина за вечере, и послужи свакому редомъ, найпре отцу, или кои є старѣшина у оной кући; ако му є отацъ, рекне му овако: ето, бабо, окушай вино, што самь узео за нашега крснога имена, види хоће ли ти быти угодно? а онъ узме чашу, пакъ се мало накашлѣ, отаре рукомъ брке, наздрави свима и попіе; а кадъ испразни чашу, одговори: хо, хо, хо, башъ сынко добро вино, да Богда у здравлю пуно лѣта и година славіо съ кумовима и пріятельима.

Послѣ свега тога валя заклати по єдно говече, или по нѣколико брава; ако ли бы было постно крсно име, валя добавити рибе, уля пиринча, и други постны стварій. Єданъ младѣій изъ куће поѣе у ближню варошь или градъ, да купи лояны свѣћа, тамана, и по нѣколико чистога воска за крсне свѣће, што обично быва уочи самога крснога имена. Люди опетъ у кући изруче и расчисте єдну собу, намѣсте дугачку трпезу повисоко, како ће быти према прсима; около нѣ понамѣштаю високе столове, а по ньима метну по єдну штицу (даску), по коіой простеру коекаквы чисти хальина.

Кадъ већь буде уочи крснога имена, спремаю се гости кодъ свои кућа, те полазе. Зетови иду у пунице; одиве, то єсть сестре и кћери, кое су се поудале изъ оне куће, иду

своимъ матерама и браћи; многи се изъ ближни села састану, и пођу заедно. Кадъ се већь примакну близу оне куће у кою иду, ако се ніе іошь смркло, они сѣдну за каквимъ брежулькомъ, докъ се умрачи; еръ срамота є за вићела доћи, зашто бы имъ рекли, ако ће и у себи: та ніесу ябанциски мусафири, па да куће незнаду, те рано тако долазе; но хвала Богу кућни пріятельи, и знаду гдѣ є кућа. — Кадъ се већь умрачи, онда устаю иза брда и полазе, а кадъ улѣгу у авлію, почну пуцати изъ пушака, вичући весело: О домаћине! — кућни истрче брзо изъ куће предъ ньи съ вићеломъ, то есть са зубляма, или съ лучемъ у руцы, одговараюћи: Дома ти се родіо. — Съ ньима изиђу и мала дѣца, да развиде кои су гости, па онда лете у кућу плештући малымъ ручицама; и кадъ ій упитаю ко иде, казиваю одъ прилике редомъ овако: мой бабо или мамо, ево намъ иде уякъ Перо, тетакъ Видакъ, тетка Стана, тетка Савка, наша сестра Милица, зетъ Никола, кумъ Јованъ и пріятель Мићанъ, и т. д. — Пошто улѣгу у кућу, любе се у образъ, и питаю се за здравлѣ, и засѣдаю около ватре; овдѣ валя свакій пріятель да извади изъ нѣдара по едну ябуку, или по наранцу свакому мужкарцу, па имъ дарива говорећи: ето ти (по имену) едне ябуке, каква є да є, све лѣто є расла, па ніе боля узрасла, а да є и боля, имала бы за кога. А онъ му одговара: хвала брате! руцы и ябуцы, као болѣму и старіему, часть чиніо и причекао. — Зетови пакъ валя да донесу тасту по плоску ракіе, и пружаюћи веле му: на! и теби старый! твою ябуку, па є остави гдѣ ты знашъ.

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

Онъ му одговори: хвала зете, и Богъ се именомъ зове, тако и валя старіега познавати, по старіему се и Богъ познава. Затимъ даваю и пуницы по еданъ вѣнацъ смокава сухи, говорећи іой: ето и теби стара! едне ябучице, ти немаш зуба, а ово є мехко, те є башъ за тебе. Пуница одговара: хвала ти зете, и ко те родіо, имао є кога и родити, све одъ лозе гроздъ, а одъ шушня бабура; нека и зетова, тежко ономе, кои неима ни зета. Ту нѣки рекну изъ куће као шалећисе ради смѣха: ко нема зета, нема ни товара. Гдѣкои зетъ донесе пуницы и по едне папуче. Садъ почну Одиве, то есть сестре и кћери удате дѣлити свое дарове, на примѣръ: отцу чарапе, а браћи нѣкому поясъ, нѣкоме назубке, а нѣкому подвезе и т.д. — Домаћинъ одма донесе плоску ракіе, па послужи свыма редомъ, а другда и пріе дарова ракіяюсе; па онда рекпе домаћинъ: Богме браћо! вы сте данась изъ далека пута, вы сте уморни и гладни, да се Богу помолимо, па да штогођъ малко повечерамо, шта є Богъ дао и кућа дохранила, па да раніе легнемо спавати, а сутра другій данъ, друга и нафака. Потомъ устану сви на ноге, и отиду предъ иконе, ту нађу ужежено кандило, и поредъ нѣга ужежена една воштана свѣћа, съ друге стране кадіоница напунѣна са жеравомъ, и метнуто у ню таміана, и помоле се Богу; а кадъ сврше свою вечерню молитву, засѣдну около трпезе, и домаћинъ понуди ій, да попію іошь по едну чашицу ракіе, и одма започиню вечерати. Ту се доносе различна естива. Домаћинъ ій нуди да вечераю, говорећи имъ: благуйте браћо! да се што поможете, зашто сте вы данась изъ дале-

ка пута, давно є быо ручакъ; помозитесе, Богъ вамъ помогао, вечерайте, већь є вечерао и ко є говеда изгубіо. — Єданъ одъ млађи донесе наточену пуну конату вина, и два Якинска шарена бардака, кои држе по ½ оке вина, зато се и зову полуошняцы, и стане у ньи точити вино, пруживши найпре еданъ долибаши, а другій застави, говорећи имъ: изволите Господо Србска! да се попіе по една чаша, нєбы ли се што слађе вечерало. Долибаша прихвати бардакъ съ виномъ и рекне: ха! ты мени, а Богъ и теби и мени, поштеный брате. Долибаша наздрави првому до себе, а застава тако одоздолъ, крстећи съ бардацыма преко софре одъ єднога до другога, докъ се сви измѣну. Прву вечерь неима каквы велики здравица, а долибаша є свакій путъ онай, кои умѣ найболѣ напіяти. Пошто вечераю и напіюсе, почну устаяти, прекрстившисе по нѣколико пута предъ иконама, па засѣдну око ватре, те попуше по нѣколико лула дувана, и до спаваня опетъ попію по кои бардакъ вина. Ову прву вечерь неима никакве игре, ни пѣваніе, но само разговараюсе о коекаквымъ своимъ догађаима; а међутимъ домаћи стараюсе приправити потребна за спаванѣ, то есть, простеру сву по тлима єдну собу, гдѣ ће спавати. Ако има дѣвойка у кући, заће редомъ, те ій све изуе, и протаре имъ прсте; валя имъ разгрнути обућу покрай ватре, осушити и истрти добро, ако є што истргано, валя извезати и опетъ саставити све заєдно, па ютру предъ свакога свое донети. Ако неима дѣвойке у кући, валя то наймлађа невѣста да ради. Садъ устану, пакъ се опетъ моле Богу, и легну спавати све єданъ до дру-

гога, но найпре валя по єдну чашу спаваћу попити, и мирно преспаваю ту ноћь.

Кадъ буде предъ зору, устане домаћинъ, или кои другій изъ куће, узме те наточи єдну плоску или боцу ракіе, и чашу у руцы, па стане будити пріятелъ, говорећи имъ: устайте добри люди! есте ли гдѣ живи осванули? я мислимъ да сте помрли одъ глади, дуга е ноћь као година. Садъ имъ наточи по чашу ракіе, и попіе свакій по єдну неумивену. Ово се зове неумивена чаша, коя се піе у хальинама, докъ іошь ніесу устали, обукли се и обули, и Богу се молили. Иза тога већь устану и обукусе; пошто се умію, отиду предъ иконе и молесе Богу. Када свршe свою ютреню молитву, поћу сви те засѣдну около ватре, или гдѣ су спавали. Ово е уютру на крсно име. Садъ свакій по реду говори домаћину окако: Добро ютро, домаћине! и честитъ ти праздникъ. А онъ имъ одговара: дао вамъ Богъ добро, браћо, Србска господо, и хвала вамъ кои сте се потежили, да Богда много лѣта и година у здравлю и веселю да дочекивамо и славимо съ кумовима и пріятельима. *)—

Сада домаћинъ приставля кафене ибрике узъ ватру, па имъ пече кафу; (одпріе ніе было кафе, само у гдѣкоіой кући, а сада е има на много мѣста); пошто попію свакій по нѣколико филџана шећерли кафе, погдѣкои запале и чибукъ узъ кафу, онда донесе домаћинъ напу-

*) На гдѣкоимъ мѣстима, а особито међу шехерліама, несмѣсе рећи: честитъ ти праздникъ: него: честитъ ти Светый; сумняюћи се одъ празника, празно; па одговараю нѣкако намргођено: ніе ово празникъ, него пуникъ, —

нѣну плоску или боцу съ ракіомъ, а у другой руцы цаклену чашу; такоѣеръ и штогодъ сладко предъ ракію, као суха грожђа, сухи смокава, ораха, и покою ябуку. Долибаша узме ня раздѣлюе гостима, нѣкомъ нѣшто, а нѣкомъ нѣшто, говорећи имъ свакомъ по реду: оли волишъ баковита юнца, оли мршаву краву? одговара му оный: е! господаръ долибаша! незнамъ садъ шта бы узео! юнацъ баковитъ, а крава мршава; айде баш дайми краву, ако є мршава крава, ніе мршаво млеко ни масло. Пошто то узме, на примѣръ: смокву; а юнацъ му є орахъ, стане є мелявити съ прстима говорећи: е! долибаша, заиста ти є веома смршала, као да ти лѣтось ніе окусила соли ни воде.— Долибаша одговара: е! побро, све лѣто є была у хумнини; а у планину да може отићи, была бы много претля, па зато є и мршава; а юнацъ може мало повише у планину отићи, па зато є и претльій, ако ће и баковитъ быти. — „А ты ми баремъ дай и юнца, па нека носи єдно друго.“ — Долибаша: е, ко хоће веће, изгубиће и вреће; ніе яма што зя, но што се у ню метне. — Оный: „я нежалимъ малка дѣла, но жалимъ крива дѣла.“ — Долибаша: ако су ти брзи волови, подѣлена є земля; — и тако ту шалећисе ракіяю. Притомъ валя дати по чашу ракіе и свакому кућному челядету, тако исто и воћа. Послѣ мало иза ракіе, валя донети пріятельима, да штогоћъ предручкую, као: хлѣба и сира, и кои комадъ обварена меса, да могу попити по бардакъ вина.

Садъ се спрема єданъ изъ куће, да иде цркви. Извади изъ сандука црквене хальине. А зашто се зову црквене хальине, питаће ко?

будући да ій нарочито за то срежу, па кадъ иду цркви, у сватове, и на пиће, тада ій облаче, а другій путъ не, и зато ій зову црквене хальине. Овый се почне облачити, прво кошулю са свиломъ изметану, гаће бѣле одъ постава, шалваре одъ модре чохе, цемаданъ (прслукъ) са златнымъ галунима, тозлуке (доколѣнице) одъ црвене чохе са ковчама позлаћенымъ, долама одъ модре чохе съ црвенимъ гайтаномъ извезена, токе одъ чистога сребра позлаћене, силай (припасакъ) одъ учинѣне црвене коже, пасъ одъ свиле, а нѣкадъ и одъ фине вуне, фишекћесе съ калаіомъ напулане, и свиленымъ китама подкићене, о ньима на каишићима висе редомъ: огньило, прашница, уляница, шило и пр., на главу црвеный тунескій фесъ съ модромъ свиленомъ китомъ, а подъ фесомъ бѣла капица, около феса обавіе црвеный лѣпый шалъ, задѣне за пасъ двѣ пушке мале све у сребро заковане, поредъ ньи великій ножъ са сомликавзама, међу ньима малый ножићъ и арбія, обѣси о рамену великій цефердаръ савъ напуланъ седефомъ са сребрнымъ пасовима; обуе чарапе и постоле на ноге. Овако су и сви гости обучени, кои су имућни, а кои нису имућни, они су штогодъ погоре; еле и на ньима су црквене хальине. Тако су и на женскиняма црквене хальине по ньіову крою. — Попто се оный већь као што валя опреми, узме са собомъ нѣке потребите ствари, а то су ове: Просфору, кою е каква стара жена мѣсила обучена у црквене хальине; вина едну бочицу за црковнога пуня; кольиво, свѣћу воштану и читулю. Съ ньимъ полазе у цркву готово и сви гости; но овдѣ валя упамтити, кои ће ићи цр-

кви они ніесу ништа ели ни пили, него су се сви држали за анафоре. Полазећи поздравляюсе са: „остайте съ Богомъ! и надайте намъ се брзо ако Богда! Ови други изъ куће одговараю имъ: „Хайдете съ Богомъ, у добрый часъ, ако Богда! да Богда, да се здраво дома вратите, и поздравите нашега духовника, нека се потежи и къ нашой кући, понудите га нећели доћи на подне. Вукъ вамъ подъ путъ а лисица на путъ.“ Быва, ако и немогли вука убити, нека бѣжи, докъ є сврнуо подъ путъ; а лисица ако изиде на путъ, то се зна да ће платити главомъ. Овако и другому свакому путнику говоре, кадъ полази на путъ. Осталымъ гостима кодъ куће метне се опетъ што да поручаю, єръ немогу чекати до подне. Кадъ прія-тельи поћу у цркву, онда скоче сви кућни, те готове єстиво за ужине; женскинѣ приставе лонце и качуле, а мужкарцы съ єдне стране ватре припеку заоблицу, а съ друге стране кадкадъ по єдно прасе; други пакъ точе вино у конате, ракію у плоске и у боце, перу бардаке и чаше, уређую хлѣбъ по софри. Домаћинъ узме восакъ, те гради крсну свѣћу на начинъ трићеле ; него валя скинути капу съ главе, кадъ се начиня крсна свѣћа. И остало све валя да буде готово на софри докъ доћу одъ цркве, како ће одма сѣсти за готову софру. — Обично Свештеника нађу предъ црквомъ гдѣ сѣди; а кадъ се већь искупе све просфоре и пуня, избира Свештеникъ найлѣпшу просфору, такоћеръ и вино, па на ономе служи божествену Литургію, а остале све просфоре метне у свою врећу, тако исто и вино сручи у свою мѣшину, кою носи са собомъ, зашто се

може другда сабрати одъ 40 — 60 просфора. По свршетку божествене литургіе иде свакъ дома. Ако є малко подалѣ црква, или є равница, многи яшу на коньма. Кадъ се већь примакну близу кућа, онда оборе жестокій огань изъ пушака, а занайвыше предъ кућнымъ вратма, вичући иза гласа: О Домаћине! — одговараю изъ куће: Дома ти се родіо. Пошто имъ приме оружја, понуде ій да сѣдну, и питаю ій: како вамъ є на путу? есте ли здраво ходили, и есте ли здраво были? како вамъ кодъ цркве, и ко быяше? — Одговараю: было намъ є све лѣпо, све брате частно и поштено, као кодъ лѣпе ришћанске цркве, хвала Богу и лѣпой; слави божіой; слушали смо божествену литургію, како нашъ духовникъ лѣпо пое; єванђеліе было є одъ тога и одъ тога; у данашнѣмъ єванђелію говори то и то; видѣли смо тога и тога; поздравіо васъ є тай, и тай и пр. Онай кућный, кои є ишао цркви говори Отцу, (или кои є домаћинъ): Бабо! поздравіо те нашъ духовникъ, и рекао ти є да му се надашъ, и онъ ће у редъ къ нама. Одговара: „Богъ му, сынко, дао здравлѣ и веселѣ, нека, сынко, дође, и добро намъ дошао, и валя да дође, нека сынко наши духовника, да ій Богъ поживи и подржи међу нами, да Богда намъ вазда долазили, и никадъ нашу кућу непролазили, тежко оной кући, у кою они недолазе. —

Садъ се већь подне примакло, валя ужећи свѣћу на подне. Устане домаћинъ, скине капу, па гологлавъ ужеже кандило (ако негори), и донесе єдну палицу дубову (растову), прислони є предъ иконе, ужеже крсну свѣћу, и прилѣпи є узъ ону палицу, па є помакне

предъ образъ онога кога слави, говорећи: Браћо моя; узъ оваку су билю прислоняли свѣћу пастири у Витлеемской пећини, кадъ се нашъ Спаситель родіо; овый су лѣпый обичай наши стари до овога времена додржали, па што они заметали, мы непометали.“ — Садъ устану сви на ноге, скину капе и моле се Богу према крсной свѣћи; а кадъ сврше свою молитву, натакну капе на главу, и стану єданъ до другога, а домаћинъ имъ говори: Изволите Србска Господо, Господаре Долибаша пролази па сѣдай на твое мѣсто, хвала Богу, та твое се мѣсто зна, ты си овдѣ поглаваръ; сѣдайте браћо редомъ єданъ до другога, та єсте ли виђели сватове, како сѣдаю; (то ће рећи, ако ій є много, а мѣсто ніе пространо, нека се мало сбію и притѣсне), а застави се мѣсто зна.“ — Застава є свакій путъ наймлађій зетъ одъ оне куће, и валя да сѣдне у дно софре; садъ пролази Долибаша и сѣда у зачелѣ у врхъ софре, то є увѣкъ нѣгово мѣсто, подъ крсну свѣћу, и тако сѣдну и остали све єданъ до другога, а домаћинъ се іошь моли Богу према свѣћи и образу. Кадъ сви около засѣдну, тадъ долибаша, преклонивши се мало према гостима рекне: „Добре ви сѣде, добре ви сѣде.“ Они се опетъ преклоне према нѣму, и рекну му сви: „Добре ти сѣде, добре ти сѣде; частный долибаша, спасуй се.“ — Долибаша: „Спаси васъ Ристосъ; частна браћо спасуйтесе.“ Они нѣму: „Душа ти се спасла.“ — Садъ донесу ракію и воће, наточе чашу и пруже долибаши, говорећи му: „Частный долибаша, добре ти сѣде, и спасуй се.“ Долибаша прихвати чашу одговарајући: „Душа ти се спасла, ха! ты мени, а Богъ

и теби и мени; и наздрави овако: „Помози Боже, у име Ристово, срећный састанакъ на срећномъ мѣсту ако Богда! и данась и вазда по Ристову закону ако Богда! ракія радость, обрадовао Богъ овый домъ, и у дому домаћина, и нѣгову сву поштену кућну челядь, кумове и пріятелѣ, доброхотіоце, и васъ народъ ришћанскій ако Богда! а шта ћемо далѣ, Богъ намъ дао здравлѣ, здравъ брате (поименце) здравъ, попићу є да се нећу ни покрити, и спасуй васъ Ристосъ.“ — Кадъ долибаша начне чашу да піе, онда свакій подигне мало палцемъ капу, говорећи полако: Ристе Боже нашъ помилуй насъ, аминь; — а пошто престане, рекну му: „на здравлѣ и на спасеніе.“ — „Душа ви се спасла,“ одговори онъ. Тако говоре свакому редомъ, кадъ піе прву чашу. Кадъ се већь сви обреде съ ракіомъ, и поеду помало воћа, и понуде ій іошь, ако ће кои, по чашу ракіе, па онда однесу и воће и ракію. Изатога вичу кућне: носите на софру ћаконію. Ако се овдѣ пригоди Свештеникъ, валя онъ да очита отче нашъ, и да благослови софру; ако ли неима Свештеника, а оно измећу ньи еданъ очита Отче нашъ, и прекрстившисе свакій, посѣдаю и опетъ. Домаћинъ валя тай данъ да стои на ногама гологлавъ, и да двори софру; текъ што се ела започну износити, говори домаћинъ долибаши: „Частный долибаша спасуйсе, заповѣдай, понуди около себе дружтво, да се што помогну; помозитесе, Богъ вамъ помогао,“ Садъ рекне свакій: Помози Боже! съ крстомъ наопосле (прекрстивши се свакій), помози якій неякому; — и започну ести, найпре сира и хлѣ-

ба, пакъ и остала естива. Домало слуга *) наточи два бардака вина, еданъ долибаши, а другій застави, али онъ найпріе мало сркне изъ бардака говорећи: Слугина є прва и послѣдня; па пружившн долибаши, рекне му: Частный долибаша, добре ти сѣде, и спасуй се. Долибаша прихвати бардакъ, и одговори му: душа ти се спасла; ха! ты мени, а Богъ и теби и мени. Садъ долибаша викне по имену заставу, говорећи: „Ей друже, и Богъ се именомъ зове, како є тамо? ево мени дођe!; частна Браћо, Србска Господо, шта велите? хоћемо ли у добрый часъ съ договоромъ братинскимъ, да почнемо и вино пити? или како вы велите?“ — Одговоре они: Частный долибаша, то є у твоіой руцы, па туцы, како знашъ, тако и ради; ты си старіи и паметніи, нетреба те свѣтовати; да ніеси паметніи, небы на томе мѣсту ни био.“ —

Садъ настави долибаша наздравляти, метнувши бардакъ предасе на софру, а прекрстивши на прси руке, говорећи редомъ здравице.

Прва здравица, у добрый часъ одъ обѣда.

„Софру поставили у добрый часъ, ракію у болый часъ, а вино у найболый, ако Богда! Све съ часомъ добримъ, а миромъ божіймъ; да піемо у добрый часъ одъ обѣда, да се намѣри добрый часъ на обѣду и по обѣду, пашему брату домаћину, и нѣгову свакому доброхотіоцу, и ко є у нѣговомъ поштеномъ дому. —

---

*) Слуга онога зову, кои точи вино.

Друга здравица у болъій часъ одъ обѣда.

„Друга, любовь дуга; втора, добра ора; да Богъ повтори свакимъ и изобилнимъ благодетомъ, а найвыше здравлѣмъ и веселѣмъ, ако Богда! Света Богородица была намъ найболя помоћница души на второмъ пришаствію, ако Богда! Писмо у добрый часъ, а садъ ћемо и у болый; добри помагали, а больи прискакали нанашему брату домаћину, и ко є на пѣговомъ поштеномъ обѣду.“ —

Послѣ ове здравице домало, донесе се кадіоница съ таміаномъ, и великій бардакъ. Садъ устаю сви у славу божію, и скину капе. Ако є Свештеникъ ту, валя онъ да чита, ако ли не, а оно кои найболѣ умѣ; окаде найпре иконе и све госте, па почну читати Славу, коя се зове стіхъ. Найпріе се очита Святый Боже, Отче нашъ, и вѣрую. —

„Во славу иже въ Троицѣ, славимому Господу Богу, и Спасу нашему Іисусу Христу. Ва премногія молбы, моленіе пресвятыя, пречистыя, преблагословеныя, славныя Владичицы нашея Богородицы, и приснодѣвы Маріи. Силою честнаго и животворяштаго креста. Ва заступленіе честныхъ небесныхъ Силъ бесплотныхъ Михаила и Гаврила, Урила и Рафаила, и прочихъ Силъ безплотныхъ. Во славу и честь *) честнаго славнаго пророка, и предтечи, крестителя Господня Јоанна. Во славу и честь святыхъ четирехъ Евангелистовъ: Матеа, Марка, Луку и Јоана, ступове небесне, подержавшихъ

---

*) Кадъ оный изговори: „Во славу и честь,“ онда сви около софре пою: Во славу и честь.

небо и землю. Во славу и честь святыхъ двоюнадесятыхъ Апостоловъ Петра и Павла, и прочихъ святыхъ Апостоловъ. Во славу и честь святыхъ древнихъ пророковъ: Мойсеа, Аарона, Илію и Елисеа, Исаію и Јереміа, Давида царя и пророка, и всѣхъ святыхъ древнихъ пророковъ. Во славу и честь святыхъ великихъ Іерарховъ, тріехъ святителей, и васеленскихъ учителей, иже ва Србской земльи помоћницы и заступницы, Василіа великаго, Григоріа Богослова и Іоана златоустаго, и всѣхъ святыхъ Святителей. Во славу и честь святаго Христова Николая Мирликискаго чудотворца. Во славу и честь святаго првомученика по Христѣ пострадавшаго Архиђакона Стефана, и святыхъ великихъ мучениковъ, Ђеорђіа побѣдоносца, Димитріа мироточиваго, Теодора тирона, Теодора стратилата, Нестора, Виктора, Прокопіа, Пантелеимона, Міну, Виктора и Виђентіа, и святыхъ Србскихъ иже просіявшихъ одъ благочестивыя лозы Неманиђа, иже почиваютъ подъ Фрушкою горою, и по всуду; прво краля Стефана, иже во Дечанѣхъ почиваетъ. Во славу и честь святаго младаго и дивнаго цара Уроша, иже ва Буквѣ*) монастири почиваетъ. Во славу и честь святыхъ петозарнихъ мучениковъ просіявшихъ: Евстратіа, Аксентіа, Евгеніа, Мардаріа и Ореста; и преподобныхъ и богоносныхъ отецъ нашихъ Антоніа, Евтиміа, Савы, Онуфріа, Атанасіа Атонскаго, Антоніа и Теодосіа Печерскихъ, Сергіа Радонежескаго, Варлама Хутискаго, Симеона Србскаго, краля Владиміра, княза иже во

---

*) Ово є погрѣшно, єръ царъ Урошъ младый почива у Язку монастиру у Фрушкой гори.

царѣхъ Лазара, за родъ и отечество пострадавши, иже во Раваницы*) почиваетъ. Во славу и честь святыхъ триста и осамнадесять богоносніе отаца, иже соборъ собраша, безумнаго Арію низложиша, православну вѣру утвердиша, и намъ законъ предадоше, и мы православни вѣровахомъ. Во славу и честь святыхъ новоявленыхъ праведниковъ Стефана Деспота, Јоанна Деспота, Блажену Госпожу Анѣлію и Стефана Циляновића **). Во славу и честь святаго равноапостола Константина и матерь его Єлену. Во славу и честь святыхъ Србскихъ просвѣтителей Симеона, Савви, Арсенія. Максима, Василіа Херцеговачкаго иже во Острозѣ почиваетъ; Петра новаго дивну славу Черногорскую, иже въ Цетинѣ почиваетъ; и святыхъ четиредесять мучениковъ, иже въ Севастискомъ єзерѣ мучившися. Во славу и честь, и вамъ многолѣтный животъ и здравіе, спасеніе и одпуштеніе грѣховъ, ћиріе ћиръ нашему господару домаћину и нами, кои се собираю иже о Христѣ. — Преславна и преблагословена Богородице помози намъ, и васѣмъ православнымъ Христіаномъ, яже о Христѣ. — Слава Отцу и Сыну и Святому Духу. Молитвами Богородицы милостиве, очисти множества согрѣшеній нашихъ.“ — Овдѣ се чита тропаръ Богородичну покрову: Днесь благовѣрніи людіе свѣтло празднуємъ, и пр. —

Садъ Долибаша прегнесе, и узима великій бардакъ, па наздравля овако:

---

*) И овай є монастиръ близу Язка.

**) Овы почива у М. Шишатовцу, а Майка Анѣліа у М. Крушедолу.

Трећа здравица у славу божію.

„Во име Риста, помози Боже! Пи смо у добрый и у болый час, а садъ ћемо у прелѣпу славу божію; да намъ поможе Богъ и лѣпа слава божія; кои годъ у славу божію устаяо, те е спомињо и њой се моліо, нѣму и помогла, души и тѣлу; кои ли е заборављо ил' у страху, ил' у стиду, ил' у своме сагрѣшенію, те е неспоменуо, Богъ и лѣпа слава божія нѣга незаборавила, но была му найболя помоћница, души и тѣлу. Здрави сте, у славу божію, у име Бога, свете живоначалне Троице; кои гођъ выше одъ славе попіе, выше ће живѣти; како кои піе, нека одма сѣда.“

Четврта здравица, у здравлѣ домаћиново.

„Здравъ си ми, брате (поименце)! Пи смо у добрый, у болый часъ, и у божію лѣпу славу, а садъ ћемо пити за здравлѣ нашега брата, домаћина одъ овога поштенога дома, живота и лѣпогъ нѣгова здравля. За здравлѣ нѣгове поштене и племените главе, нѣгове браће и братучеда, сынова и сыноваца, нѣговы унука и омладака, и за здравлѣ свакога одъ нѣгова дома, рода и порода. За здравлѣ нѣгова стада широкога, и рала дубокога. За здравлѣ нѣгова тврдога и високога шлѣмена, и свакога роднога и беричетнога сѣмена, што годъ му Господь Богъ даровао и удѣліо, то му уздржао, и унапріедъ помакао, колико е воля и милость нѣгова; свашто му Богъ дао, што у нѣга съ правдомъ жудіо, и за што му се съ правдомъ моліо, то му удѣліо, а найвыше срдачнога веселя, и юначкога здравля, нѣму и

нѣговой дѣцы, кои ће юнацы свудъ на добро потећи, и сваку срећу стећи, и у свой домъ доніети. Кудъ гођъ нашъ домаћинъ, и нѣгова дѣца изъ дома поступали, свудъ на срећу наступали; кудъ гођъ ходали, ходали путемъ широкимъ, а съ образомъ свѣтлимъ. Међу тућомъ браћомъ и краиномъ были стимани и прибрани, а одъ Господа Бога помиловани и понѣговани. Нашъ се братъ домаћинъ свуда међу людма, браћомъ своіомъ хваліо, а сыновима охваліо и одмѣніо, унуцыма поносіо и дичіо, омладцыма дичіо и китіо, како што се дичи и кити Ѓурђевъ данъ листомъ и зеленомъ травомъ, а Спасовъ данъ лѣтомъ и цвѣтомъ, и божіимъ свакимъ благодетомъ. Да Богъ да нашему брату домаћину у свачемъ срећу лобру, ћесу срећну и беріћетну, пуну и богату; да хвата на ньивама свое ратаре, па да му рало оре у дубоко, а стадо иде у широко, као срећному и честитому, ако Богда! Да му є шлѣме тврдо, одъ землѣ високо, на зиду стасито, а надалеко гласито; было му темельито, пріе земана непромѣнито, а кадъ бы се са земаномъ и промѣнило, Богъ га споменуо, па му опетъ было срећно и честито. Богъ му помогао, и нико му наудит' немогао. Да Богда и велика милость божія, нашъ братъ домаћинъ исподъ свога тврдога високога шлѣмена износіо на ньиве двадесетъ и четири сѣмена, и кое гођъ сѣме изъ дома износіо, и преко кућнѣгъ прага преносіо, те га десномъ рукомъ махао, махао га десно, было му срећно; махао га лѣво, родило му лѣпо; Господъ му Богъ пуштавао и угађао по нѣму, одъ небеса му росило, а одъ землѣ плодило, те му добро и лѣпо родило; у бусу

му было бусато, у трсу трсато, а у класу класато; на гумну много, а у кући споро, беричетно и пробитачно, а одъ Господа Бога благословено! Да Богъ да, и велика милость божія, нашъ братъ домаћинъ, црквама вазда се тежіо и ишао, носіо свое приносе, одъ свога труда, а одъ божіега дара; одъ пшенице просуре, а одъ вина пунѣ, те на ньима служіо богославне Литурђіе; свое мртве споменуо, ништымъ на удѣлакъ давао, споменуо нѣга Господъ Богъ у царству небесномъ; да Богда, и нѣгова ђеца нѣга споминяли накомъ нѣга, ако Богда! да Богъ даруе, да нашъ братъ домаћинъ у свой домъ а подъ кућній кровъ сабира и дочекива сваке добре врсне и изабране люде: Патріаре и Владике, Калуђере и Попове, Кнезове и Витезове, кумове и пріятелѣ, свою браћу Србле, ниште и убоге, сужне и невольне, и свакога по лицу брата, кои се крстомъ крсти, а Бога вѣруе. Врсни и изабрани доходили на гласъ и на нѣгову лѣпу часть, а ништи и убоги на гласъ, и на богатый удѣлакъ. Гладна напитао, жедна напоіо, гола ризомъ пріодѣо, а свакоме дао добаръ часъ, и вольный напитакъ, ове године како могао, а до године како бы самъ хтѣо и мисліо. Ко гођъ му изъ дома одходіо, лѣпый гласъ по свему свѣту носіо, како што носи чела по медену цвѣту; са свакимъ се право любіо; и братски грліо. И вечь кудъ ћемо далѣ, но нашему брату домаћину, и нѣговой браћи, и ђецы, роду и породу, дай Боже лѣпо и дуговѣчно здравлѣ. Домаћине надайсе, твоя є трећа.“ *)

*) За домаћиново здравлѣ валя све до дна попити, ако се неможе одъ єдномъ, а оно одъ два-

Кадъ ову здравицу долибаша наздравля, остали гости сви скину капе, па на свакомъ душку одговараю: „Аминь, Богъ те чуо;“ и: „Амиь, света ти молитва;“ а кадъ почне пити: „Ристе Боже нашъ, помилуй насъ;“ пошто пакъ престане: „Аминь, на здравлѣ, и на спасеніе.“ — Душа ви се спасла, одговори онъ. Тако валя свакому редомъ говорити на овой здравицы, докъ се сви напію, и сви гологлави валя ову здравицу да пію. Долибаша наздрави застави, а застава домаћину. Домаћинъ узме бардакъ, захвали Долибаши и Застави, па піе остойке; пошто се напіе, тадъ узме великій крсный хлѣбъ, говорећи имъ: „Христосъ е на саборной тайной вечери ломіо хлѣбъ, а ніе резао; па и мы смо овди нѣкій малый Саборъ, зато и я садъ хоћу да преломимъ овай хлѣбъ.“ Метне га на главу, па окрећући га унакрстъ, преломи га на четверо; она три дѣла изрежу на сокру, предъ свакога по комадъ, тако исто раздѣле и погачу; а онай четвртый дѣо дигне на греду, или на полицу, више гостію, како га могу свакій путъ видѣти, и ту стои до полазка гостію. Гости шалећисе често говоре: „добро смо браћо, докъ іошь оно надъ собомъ видимо, напріедъ е іошь крсно име.“ Изатога домаћинъ нѣколика пута метаниие предъ иконама, па узме и одломи ону едну тицу съ крсногъ хлѣба, те е замочи у вино, и съ ньомъ утѣши крсну свѣћу. Потомъ понесе одъ ватре оный, кои е пекао, врућу заоблицу на ражню, и запѣва путнички: „Весели се у домъ домаћине, на добро ти крсно име дошло, и пр.—

путъ. Многи штогодъ заложе слано, на опетъ се натѣра, докъ испіе све.

Онда повичу сви у гласъ: „ха! ево намъ нашегъ ловца; добаръ си намъ ловъ уловіо; ако є касно, баш є часно.“ Рекне имъ онъ: „Часна браћо, добре ви сѣде;“ одговоре они: „добро си намъ дошао; подайте му бардакъ, некъ се мало снађе, зашто є имао труда.“ — Садъ домаћинъ почне говорити: „Съ договоромъ браћо, кога бы смо садъ рекли прилична, да овый ловъ изреже; да бы долибашу? несмѣмъ му одъ господства; кума ми є жао, а пріятеля се стидимъ; а ма кудъ ће суза те на око; садъ знамъ ко є за тога? мой наймлађій зетъ, у кога се уздамъ, да бы за ме изишао и на мегданъ; устай зете, режи.“ Зетъ скочи на ноге, скине капу, и полюби таста у руку; загрне рукаве, узме ножъ, па искреше на комаде све пецыво, те раздѣли по софри предъ свакога по комадъ. Потомъ нуде сви домаћина, да већь и онъ сѣдне, а онъ се неће, одговараюћи се: „Оставите ме данась, я самь задоволянъ, само гледаюћи у оваку врсну браћу; ко небы оваку славу гледао и гладанъ и жеданъ? Веће частный долибаша, што се ово данась шути? дай, провесели дружтво, нека мало запѣваю.“ Долибаша уреди ко ће съ киме пѣвати, и починю све два и два заедно:

1. Што се ово вино муче піе?
   Ніе ово вино украдено,
   Нити га є Козабара дала
   Већь юначка кука и мотика.

2. Ће сѣдимо, да се веселимо,
   Веселимо и Богу молимо,
   Не бы ли насъ и Богъ веселіо,
   И одъ сваке муке заклоніо,

Тежке муке и душманске руке,
Тежка дуга и рђава друга.

3. Помоз' Боже и Богородице;
Помоз' Боже стара и неяка,
Старъ неморе, неякъ неуміе;
И свакога кому є неволя;
Кому ніе, Боже, недай му є.

4. Поштуй се нашъ кућный домаћине,
Поштенъ быо и ко те родіо,
Поштена ти софра и образи,
Све ти часно и поштено было;
На добро ти крсно име дошло,
У здравлю га, брате прославіо,
Съ кумовима и пріятельима,
Пуно лѣта, и пуно година,

Кадъ се већь добро испѣвао, тадъ домаћинъ узме бардакъ, па остойке наздравля пріятельима, и захвалюе имъ, кои су се потежили да дођу. Ово онъ чини ако умѣ; ако ли не, а оно долибаша за нѣга прекрши.

Пета здравица, у здравлѣ пріятельско.

„Здравъ си ми брате (поименце)! За здравлѣ нашега свакога кума и пріятеля, ортака и побратима, старога и младога, милога и драгога; ђегођъ намъ є кои, што намъ ій є ђедъ и отацъ стекао, и мы млади накомъ ньи, одъ синѣга мора, па до тихога Дунава, и одъ кое гођъ вѣре и закона было, а нашему дому и нашему роду добро хтіо, свакоме Богъ помогао, и свакога унапріедъ помакао, колико є воля милога Господа Бога, ако Богда! За здравлѣ све господе ове кои су доспѣли и приспѣли ове

године, да Богъ да! и лѣпа милость божія да дођу и приспію и до године, и много лѣта и година, а све за нашега живота, ако Богда! Кои ли намъ кумъ и пріятель ніе дошао и приспѣо ове године, а жудіо да дође и приспѣ, Богъ удѣліо, да дође и приспѣ на свако мѣсто, ђе онъ срећу и благо дѣліо, ако Богда! Вазда, мой брате, наши кумови и пріятельи напіяли и Бога молили у нашымъ домовима за наше здравлѣ, а мы са земаномъ божіимъ у ньіовымъ домовима за ньіово здравлѣ! Помогао Господъ Богъ и насъ, и наше кумове и пріятелѣ. Бегођъ мы, и наша дѣца, и наша браћа за ньи чули, отоле се поздравляли; ђе ли се на путу ил' на дивану вићели и састали, и отоле се поздравляли, и еданъ другомъ о части и о добру радили, у лице се братски любили, еданъ другогъ за здравлѣ питали, добримъ срцемъ а правомъ любави! Да Богда и лѣпа милость божія, да за наше кумове и пріятелѣ вазда чуемо добрый и честитый гласъ, и у ньима да имамо добру узданицу, а тако и они у насъ! Да Богда, ђе гођъ кои бьіо врсный родъ а богатый домъ, правый Ришћанинъ а снажный Србльинъ, некій намъ бьіо суђеный кумъ, а некій правый пріятель, некій ортакъ, а некій побратимъ, помогао якій Господь Богъ и нама и ньима са сваке стране, а съ небеса найболѣ! Да Богда и милость божія, съ кумовима се кумили, све одъ драге волѣ, безъ никакве неволѣ, съ пріятельима се пріятельили съ чистомъ любави по ћару, по гласу, и по закону Христову; старе да држимо, што намъ е стекао ђедъ и отацъ, а нове и срећне да прихватимо по заповѣсти и вольи божіой! Да Богда и милость

божія, да се наши кумови и пріятельи казую на дивану господскоме, на мейдану юначкоме, на сабору братскоме, по имену поштеноме, по колѣну юначкоме, по ћеси пуной, по сабльи бритской, и по свакой доброй и честитой срећи, каконо се познае и даница звѣзда међу свіемъ звѣздама на истоку ютреноме! — И већъ кудъ ћемо далѣ; но нашымъ кумовима и пріятельима дай Боже лѣпо здравлѣ, на путу добрый ћаръ, међу людма поштеный гласъ; а найболѣ Боже помози, а срећо прискочи, намъ, кои смо овдѣ данась! И здравъ Милинко! надай се Гойко!“ —

Пошто се обреде и овомъ здравицомъ, опетъ започну народне пѣсне пѣвати два и два, као на примѣръ:

Славу слави славный Деспотъ Ђуро,
У ліепо доба одъ године,
У пролѣће лѣтный данакъ Ђурђевъ,
Три е Ђуро софре поставіо, и пр. и пр.

У Требиню рѣдко сѣдаю жене за софру съ людима, и ако коя сѣдне, то по дно софре ниже людій, па и оне стану пѣвати исту пѣсну двѣ и двѣ. Садъ се започне свеобште пѣванѣ по свой кући; такођеръ и кодъ ватре женскинѣ; многи кућни младићи метну прстъ у ухо, па путнички пѣваю, као кириџіа кадъ гони конѣ, найпре хокне, па декне, па иза тога свршуе пѣсну; на прим: о хо, хо, хо, о! де! де! Гони Ђуро и пр. —Долибаша опетъ узимлѣ бардакъ, и наздравля:

Шеста здравица, за честитость збора и сабора.

„Све ни смо и напіясмо, како умѣдосмо онако напіясмо, како могосмо онако и попіясмо;

а ово ћемо за славу и похвалу нашега збора и сабора, Светога (поименце Светца кои се слави), ћегоћъ се састаяли и радили, добро сатворили и учинили, зборъ намъ быо зборомъ, а договоръ договоромъ, као међу срећномъ и честитомъ браћомъ Ришћанима, ако Богда!; никоіой се краини рѣчима не молили, ни аспрама одкупльивали, ни са снагомъ покорили, но свакой обранили и осветили, пріятельима езикомъ изъ уста, душманима оружіемъ изъ руку, оштромъ сабльомъ, якомъ мишицомъ, добромъ згодомъ, а све съ помоћу божіомъ, ако Богда! За здравлѣ и честитость нашега лѣпога цвѣта, насредъ бѣлога свѣта, цркве Іерусалимске, дивне наше Ришћанске богомолѣ, за кою се свакій правый Ришћанинъ Богу моли, и у ню свой прилогъ носи; да іой якій Господъ Богъ поможе, и избави изъ пексіянске руке, ако Богда! За здравлѣ и напредакъ свіе нашіе околніе цркава и манастира; ће гоћъ е коя, сваку намъ Бѳгъ помогао, да намъ буду бѣле и лѣпе, окићене и оружане, сдвора клакомъ и каменомъ, а изнутра сребромъ и златотъ, крстима и иконама, а найболѣ миломъ браћомъ Ришћанима, као у правымъ и срећнымъ мѣстима Ришћанскимъ, ако Богда! За здравлѣ наши Свештеника, Попова и стараца Калуђера, кои напріедъ иду, цркве отвораю, пою богославне литурћіе, и служе, и за насъ грѣшне Богу се моле. Ваз-да служили, никадъ не тужили, молитва имъ пріятна была у Господа Бога, Богъ имъ молбу приміо, а намъ сагрѣшенія опростіо, ако Богда! За здравлѣ наши врсны войвода, кнезова и витезова, брзића и младића, трговаца и путника, орача и копача, и за здравлѣ свакога юнака бра-

та Ришћанина, вольнога и невольнога. Кои є у вольи, Боже га подржи, кои ли є у невольи, Боже га изъ неволѣ избави, да се и онъ браће нагледа, да се сунца огріе, да се винца напіе, и да му Богъ да власть и область, како данасъ нама, у нашега брата домаћина, ако Богда!“ —

Пошто се обреде овомъ здравицомъ, говори долибаша гостима: Частна браћо, съ договоромъ братинскимъ, ели већъ време? хоћемо ли данась устаяти? може быти овдѣ има іошь неко гладанъ? на нека сѣдну и они, да се мало утѣше; или ћемо наздравити іошь едну, за частно сѣли, а поштено устали? Кажу да є Кралѣвићь Марко напияо одъ вечера до зоре: часно сѣли, а поштено устали, а све за софромъ сѣдіо; дай да мы наздравимо па да устанемо.

Седма здравица, за софре, образа и устанка.

„Здравъ си ми брате Н. здравъ! За здравлѣ ове поштене софрє, и поштены образа! ко є ову софру поставіо, поштенъ му образъ быо! Да Богда, ко є поставіо ове годинє, поставляо є и до године, пуну и честиту, срећну и богату, много лѣта, а све за нѣгова живота, онъ и нѣгова дѣца накомъ нѣга, ако Богда! Врхомъ є ставляо, равну є дизао, пуну и богату, срећну и честиту, ако Богда! И часно сѣли, а поштено устали! помогао Богъ сѣдећи и устаюћи, и вазда на ономъ мѣсту сѣдали, съ когъ могли лако устати. И кадъ ти дође ова чашица, и ова здравица, по нѣ попій сѣдећи, а по нѣ стоећи.

И здравъ си ми Слуго одъ ове софре, здравъ! твоя є прва и послѣдня.“ *)

И одма вечь садъ сви устану, прекрстесе по нѣколико пута предъ иконама, говорећи: „кои Богъ створіо, оный наспоріо и благословіо!“ — и разилазе се кудъ кои, кудъ кои.

Кад се гости дигну иза софре, посѣдаю нѣки кућни и женскинѣ, кое ніесу сѣдиле за софромъ, па и они благую. Гости сѣдну около ватре; нѣкій одъ ньи кои умѣ, узме гусле, те пѣва юначке Србске пѣсне. Кадъ буде пред вечеръ, изиђу на дворъ, па се проходаю коекудъ тамо, амо. Млади зетови удружесе са Свастима, па иду те сретаю чобане и животиню, питаюћи се съ ньима, како имъ є было на паши, и о свачемъ воде разговоре, као на прим. каква су вамъ говеда; коньи, овце и козе? и єсте ли данасъ имали штогођъ попити? да ніе-

---

*) Я знамъ, да ће ми многи рећи, кои Ковчежиђь Г. Вука Стефанов-Караџића, печатанъ у Бечу 1849. имати буду: зашто є метао ове исте здравице по другій путь? та єсу ли єданпутъ изишле на свѣтъ? — Я имъ одговарамъ, да имамъ на то два узрока; прво описуюћи я ове обичае око крсны имена, метнуо самь ій на свое мѣсто, да имъ мѣсто неостае празно, а по свему; ово су исте Херцеговачке здравице, кое се на истый начинъ наздравляю, но не свакъ єднако, а и єданъ истый неможе ни двапутъ єднако, као єдна стваръ, коя се у наукама непредава! Истина, я самь нѣке рѣчи приметнуо, нѣке преврнуо, како се амо говоре, а мало ій избацыо; но сотимъ здравица ніе искварена. Друго, я мислимъ, да неће оный свакій имати Ковчежиђа, кои ће имати Магазине; па нека се читаю и у Ковчежиђу и у Магазину, нека ій выше людій чита и зна.

сте были гладни? и т. д. Будући да и чобани око крсны имена носе са собомъ на пашу лѣшу брашеницу за ужине, него други дана, такођеръ и у мѣшчићу по нѣколике оке вина, па се часте са ономъ дружиномъ, коіой ніе тай данъ крсно име, зато ій и питаю: ко вамъ є было долибаша? одговараю: свакій себи. Пошто спрате животиню, полазе сви заедно кући, а кадъ доћу на кућный прагъ вичу: О домаћине! добаръ вече! Одговараю изъ куће: дома е, дао вамъ Богъ добро, айдете напріедъ. Овакій е обичай у свой Херцеговини; кудъ гођъ кои иде, да ће само и по сата далеко, кадъ се врати дома, валя свакій путъ да поздравля домаће, називаюћи имъ у вече. Добро вече! добаръ вечеръ! у ютру: добро ютро! обданъ: Помоз' Богъ! Помогати Богъ! Добра ти срећа!; у сустигу на путу: Добро стиже!; при полазку на путъ: Добре ходе! Срећанъ ти путъ!; при сѣданю: Добре ви сѣде!—Одговаранѣ: Дао Богъ добро! Дао ти Богъ добро! Добра ти срећа! Добро дошо! — Кадъ се већъ у кућу сви саберу, посѣдаю око ватре. Домаћинъ донесе вина и ракіе, па понуди пріятелѣ да пію што кои хоће.

Утолико ето и Духовника. Сви скоче на ноге, истрче предань на врата, говорећи му: Добро намъ дошао Духовниче! Онъ ій осѣни съ рукомъ говорећи имъ: Миръ божій, и любавь међу браћу, добаръ вече вамъ, мои Ришћани! —Одговоре они: Дао ти Богъ добро духовниче! и дай намъ отче руку; благослови! —Божій благословъ, и Богъ да прости, одговори онъ. Пошто се сви благослове одъ нѣга, и полюбе му свакій руку, тадъ иду заедно съ ньимъ

у кућу, посаде га кодъ ватре, и испеку му кафу; додаваюћи му говоре: Дедеръ, Отче, снаћисе мало, ты си уморанъ, имао си данась доста посла. Мала дѣца докъ чую, да иде, одма скоче на вратъ на носъ, па побѣгну на дворъ, као да ій човѣкъ вреломъ водомъ поспе: Родительи говоре имъ: хмъ, хмъ! єсмо ли мы вама рекли, да ће калуђеръ доћи, па да вамъ одреже єзикъ. — Докъ се дѣца настое, и докъ почну већь зебсти за вратима, стану звать майке, и плачући говоре: Мамо! отели намъ кађуръ одезати єдикъ? Одговараю имъ майке: Єсмо ли мы вамъ говорили, да добро слушате! да се молите Богу, да се крстите, да непсуете, да неиштете у петакъ и у среду да се мрсите, па вамъ небы калуђеръ одрезао єзика! Одговараю они свако за се: Я ту сюсатъ; я ту се моитъ Богу и киститъ; я нету соватъ; я нету пакатъ; я нету се миситъ у петакъ ни у сіеду. Тадъ имъ майке рекну: е добро, кадъ сте тако предъ ньимъ казали, ходите садъ, полюбите га свако по реду у руку, па вамъ неће одрезати єзике, докъ опетъ нескривите; ма ако ли опетъ скривите, мы ћемо му одма поручити да дође, да вамъ одреже єзике, и немойте рећи да ніесте чули. Съ такимъ уговоромъ долазе по реду, на му любе руку, а онъ ій пита, умію ли се свако ютро? молели Бога? и како се крсте? — Обичай е по свой Херцеговини, докъ што скриви дѣте, одма му пріете, одрезаће ти калуђеръ єзикъ. Я самъ истый ово слушао у везирскимъ сараима, гдѣ пашинице вичу съ прозора своіой бегчади: Вратите се амо, ето тамо калуђера, па ће вамъ одрезати єзикъ. — Єли ово добро,

да се овако наша дѣца страше съ калуђерима, то нека други пресуде, а я се опетъ враћамъ на прво.

Пошто се мало одмори Свештеникъ, домаћинъ ужеже кандило и свѣћу воштану, и говори: отче, све є готово, вы кадъ видите свое време, заповѣдайте. Онъ устане одма, а такођеръ и сви гости за ньимъ, па започне вечерню. Докъ се они моле Богу, домаћи уреде софру, и стану доносити ела. Свештеникъ сѣдне у зачелѣ на долибашино мѣсто, а долибаша до нѣга, тако и остали сви еданъ до другога. Пошто се донесу бардацы, долибаша моли Свештеника, да онъ наздравля, говорећи му: Духовниче, ты си болый и старіи, и ты си свуђ' и свађ' предъ нами, па валя да си и овђе, заповѣдай, и добре ти сѣде; и помакне предань бардакъ. Гдѣкои, кои умѣ наздравляти, и прихвати па наздравля; а гдѣкои неумѣ; а и да умѣ неће, изговараюћи се: Я ако самь првый у цркви, овдѣ на такимъ пословима ніесамь; я се у твое господство нећу мѣшати, него заповѣдай ты, и добре ви сѣде. — Потомъ веће наздравляю обично. Пошто се попіе за домаћиново здравлѣ, говори долибаша Свештенику: Благослови Отче! съ твоимъ допуштенѣмъ, да се ово дружтво мало провесели, и да мало запѣваю. — Рекне онъ: де ваистину! и я самь радъ! болѣ є ђе се пѣва, него ђе се плаче. И тако пѣваю као на подне. — Кадъ већь вечераю, устану гости, и дигне се софра, уміюсе и засѣдаю еданъ до другога край ватре, па моле свештеника, да имъ штогођъ приповѣда; и тако имъ онъ штогодъ каже одъ светога писма, такође и житіе онога Светителя, кога славе.

Свештенику намѣсте у другой спреми да спава, а они се упоредаю, и гуслачи се истисну на среду, да пѣваю по реду узъ гусле; такођеръ дођу на сѣло и сусѣдни гости. Кадъ єданъ почне пѣвати, ако умѣ добро и лѣпо, онъ хоће да се моли; и текъ што испѣва неколико стихова, претргне, па говори: немогу браћо, назебао самь, па ми є промукло грло, крчимъ као врана, ништа немогу, само што васъ заглушамъ. А они скоче, па га притисну, вичући: непретргуй, хоћешъ, душе ми! то испѣвати; мы можемо слушати; мы болѣ и лѣпше нетражимо; ако ты неможешъ, а да ко већь може? Заръ нећешъ оволику браћу послушати, што те моле? донесте му єдну чашу да се напіе, да малко прогурка грло, и пр. — Тако онъ уради по три, четири пута на єдной пѣсни, докъ є сврши, све молећи га, и чашу му даваюћи. А другій, кога нерадо слушаю, или кои неумѣ, нећe да претргне, ни да га све моле да остави. Иза тога пѣваю два и два, такођеръ и женскинѣ, па послѣ започну играшисе свакояки игара, чакъ до предъ зору, потомъ се већь разметну и разиђу, па оду спавати.

Кадъ већь забѣли зора, устане свештеникъ са своимъ ђакомъ, изчешлясе и уміе, те почне ютреню. Чуюћи то гости съ домаћима, дигну се и они па се моле Богу съ ньима; кадъ сврше ютреню, донесе и намѣсти домаћинъ кравячу воде, и гранчицу босиля; пошто свештеникъ свети водицу, иду сви редомъ, па цѣливаю крстъ, а онъ ій пошкропи водицомъ, а кадъ се и ово сврши, засѣдаю сви около, те пію кафу и ракію. Садъ Свештеникъ потегне дивитъ и катастихъ, (наслов), и стане писа-

ти редомъ, прво домаћинъ сарандаръ, а гости поменике и литурђіе, тако исто и кућна челядь. А парусіа се урѣдко упише. Пріятельи кадъ стану писати, еданъ другога нагоне, да ій више упише, као на прим: Пиши ми духовниче поменикъ маломе Перу за здравлѣ, па Богме већь трпи. Рекне му Свештеникъ, кадъ упише оно име: Ево Перу за здравлѣ, да Богда! да ти е живъ и здравъ, и Богъ да прости; а заповѣдашъ ли іошь коме кои? Онда завичу у гласъ по два по три: Хоћешъ Богме, я! а да што ће и нашъ духовникъ, нека оде и онъ весео изъ ове куће. Пиши му ту духовниче іошь еданъ и другоме сыну Николи, а другій шћери Марій, а заръ неће домаћицы Іованки еданъ? та ко му е дражій одъ нѣ? Пиши му ту покойноме отцу и матери по еданъ, а немой му заборавити ни покойнога ђеда Бура, одъ кога му е све остало. — Оный то слушаюћи, стане помалко главомъ крећукати, и смѣшећи се говори имъ: Е добро, добро! доћиће редъ и на васъ, па ћемо се, побро, башъ казивати. И овако у шали сиромаху Свештенику натѣраю поштогодъ више у кесу.

Што самь мало више спомену о парусіама, сарандарима, поменицыма и литурђіама, нека ій мало обширніе изяснимо. Парусіа е грчка рѣчь, и значи пришествіе; девтера парусіа, второ пришествіе. Ово су име изнашли грчки монастирцы, и то овомъ приликомъ: Кадъ бы какавъ Князъ, Войвода, Боляринъ или Трговацъ имао намѣру, да пође на поклоненіе у монастиръ, спреміо бы се са своимъ фамиліомъ, и понео бы богате прилоге у закладима и у новцыма, за свой вѣчитый споменъ. Тако су

калуђери овой рѣчи дали име парусіа, или пришествіе, одъ пріиде; као што налазисе уписано у Србскимъ старимъ обштацыма: „Пріиде благословеный и благородный Болярinъ Тодоръ са своіомъ фамиліомъ, и уписа свое пришествіе у вѣчитый споменъ.“ И тако се Парусіа по Херцеговачкимъ монастирима споминѣ вѣчито. Данась є нѣзина цѣна 50 гроша, или ћесарскій дукатъ. — Тако исто и Сарандаръ є рѣчь грчка. Саранда значи четрдесетъ, а одъ саранда Сарандаръ, нашки четрдесникъ, кои се споминѣ на 40 Литурђіа засобице. Нѣгова є цѣна 5 гроша, или 28½ крайцара сребра. — Поменикъ є 10 пара, или 1½ крайцара; онъ се споминѣ на 5 литурђіа. — Литурђіа є една пара, или осмый дѣо одъ крайцаре, споминѣ се само на єдной литурђіи. Мирскій Свештеникъ неможе уписати ни парусіе ни сарандара, єръ нема ій гдѣ спомињати, но само уписуе танке споменике, и ситне лигурђице. —

Пошто Свештеникъ све обреди, донесе ђакъ свою торбу съ мѣшиномъ, те му улію боцу, двѣ оке вина. Свештенику іошь свакій домаћинъ валя да даде по 10 пара кольива, то єсть за читулю и панахію; ово му є у реду. Ручакъ є досадъ справанъ. Ручаю сви заєдно, опростесе са Свештеникомъ, и испрате га, па онъ отиђе и по другимъ кућама, гдѣ є слава, а гости остану кодъ свога домаћина. Ово є прва заглава иза крснога имена. Кадъ ужина приспѣ, ужинаю исто по ючерашњему обреду, и тако свакій данъ, докъ оду, само што на славу већь неустаю. Докъ се дигну иза софре, одма сви излазе на гумно, или на какву другу равницу, исто и сусѣдни гости, па єдни се ухвате у

коло те пѣваю, други гимнастичке игре започиню, т. є умећанѣ камена; дизанѣ тежки стварій; скаканѣ; уткриванѣ; тегленѣ клипа, и т. д.; нѣки опетъ згађаю нишанъ изъ пушака; а кадъ се доста наиграю, почну се разилазити. Сусѣди зовну у свое куће госте єдни другіе, па ій почасте виномъ, ракіомъ, а неке задрже и на вечеру; пођу єдни у другіе на сѣла, па пѣваю и играю се. — Ови весели дани чую се надалеко, по многи страни мусафири, незвани гости и путницы, свраћаю се овамо да преноће, еръ знаду да има доста, да се єде и піе. Такови су понайвыше: сербски трговцы и познаницы; жупски латини и побратими; турцы знани и незнани; а другда и зликовцы, цигани поковцы, просяцы и слѣпцы. Све ће ове домаћинъ дочекати съ драга срца, и свакомъ дати да єде и піе колико годъ може. Сви ће ови съ гостима за софру сѣсти, освенъ Турака; ньима валя насамо софру метнути, ванъ ако буде кои піянацъ, те ће и онъ сѣсти съ гостима за софру, да болѣ піе. Турцы освенъ крметине єду свако чисто єстиво, као и Христіани источни; а погано, мрцыно, удавлѣно, не само што неће єсти, но ни у оной кући ништа окусити неће, гдѣ се тако ради, а то є у нѣкимъ кршћанскимъ кућама. — Пошто су се оваки измѣшани гости сабрали, найпре се помоле Богу, Христіани стоећи, а Латини сѣдећи. Турцы на крстъ мрзе, али опетъ слободно є кодъ ньи молитисе Богу, и крстити се предъ ньима, за то ни найманѣ незамѣраваю, но веле: цаномъ (душо), некъ се свакъ по своемъ закону моли Богу. Пошто се моле Богу, сѣдну за софру по синоћномъ обреду; другда съ ньима сѣдну и

цигани, еду, наздравляю и пію. Кадъ дође редъ до циганина, рекне му долибаша: де! (поименце), наздрави па пій, ако ли не наздравишъ, нећешъ га ни жвакнути, ма ни едну капъ. — Циганинъ прихвати бардакъ, захвали долибаши, и рекне: Ей валахъ, божій самь и вашъ, долибаша! за оніе га свіе га имена, какогођъ га ты говоріо га, онако га и я велю га; здравъ си га домаћине, и честито ти га крсно име га. — Окрену сви пѣвати, пакъ натѣраю и циганина да запѣва. Циганинъ тури прстъ у ухо, и раскривисе: О, хо, хо, хо ой, Гони га Буро, де, де, гледай га да не превали га; Піе га вино Марко Кралѣвићу, служи му га циганине Сульо га; све се садъ окрене у смѣхъ. — Кадъ ови мусафири затекну Свештеника, гдѣ пише, па му пишу и они свакій добровольно безъ никаква нагона. Памтимъ у мое дѣтинство, да самь се пригодіо у едной кући, ту су были међу гостима Турчинъ, Циганинъ, и еданъ жупскій Латининъ. Кадъ су почели писати, рекне Турчинъ: дедеръ, калуђере, упиши и мою едну плету у ону богомолю, еръ ђегођъ се Богъ моли, онђе є добро дати. — Рекне циганинъ, хайде, упиши и мени еданъ ковъ чавала, то є 32, да што ће и наши калуђери? еръ Турцы отимлю силомъ, калуђери съ кньигомъ, а мы Цигани съ игломъ, и тако живимо. — Рекне Латининъ, кому є име было Силивестро: „айде духовняче, пиши и мени два непоменика, да Богъ смакне Гашпара и Прдивука; кои су га были неђе сиромаха излупали. Ово ньово писанѣ, мени се чини, да пиће ради. — Кадъ се дигну иза софре, дођу опетъ изъ сусѣдства на сѣло, и тако проведу и ову ноћь као и прву, съ пѣ-

ванѣмъ узъ гусле, съ пѣванѣмъ два и два, и са свакоякимъ играма. Пошто се разиђу, спаваю по нѣколико; у свануће опетъ устану, моле се Богу, попію кафу и ракію, па изатога одма ручаю поради мусафира, еръ незвани гости спремаю се и полазе, прво просіяцы и слѣпцы обдарени съ пунымъ торбама благосивляюћи и захвалююћи; цигани као поковцы и они съ пунымъ торбама; трговцы и латини одлазе са захвальиванѣмъ, да у здравлю врате у своимъ кућама; а турчинъ полазећи говори: „Раіо, остай на здравлѣ, и хвала ти на конаку, да ти Богъ плати изъ нѣгове богате хазне; Алахъ дертъ бинь беришатъ веръ сенъ (да ти Богъ четири хиляде пута наспори.)“ — Ово е данась трећій данъ по крсномъ имену, а друга заглава.

Гости се опетъ искупе на гумно, па проведу веселѣ све до ужине, у играма и пѣваню, по начину ючерашнѣмъ. Кадъ буде готова ужина, онда дођу те ужинаю, али су манѣ пѣваня. Пошто устану иза софре, онда се едни отимаю, да већь полазе, говорећи: „айде ми опремите коня, нађите ми оружіе, торбу и струку, па да већь идемъ, остадохъ сву годину овђе, давно самь дошао, та имамъ ли я свою кућу и челядъ? несмѣмъ већь на очи, убиће ме кодъ куће; вазда човѣкъ кодъ куће посла има, ако ништа, а оно можесе заградити кланацъ, да неулѣзе што у штету, свашто нешто кући треба, ђеца ишту и што нема дай! свудъ е поћи, а дома е доћи, и т. д.“ Кућни онога притисну съ рукама по рамену, одговараюћи му: „очемъ ты то данась говоришъ? али снивашъ, па ти се нешто клапи? а да е добаръ домъ, и вукъ бы га имао; помакни се съ тога мѣста, немой

о томъ выше говорити, хвала Богу, та ніеси у ябане; доћи ћешъ и дома, та заръ ніе за тобомъ кућа пристала; све є у тебе некаква хитня, а хитня є ђаволскій посао; кадъ си тако мисліо, небыяше ни долазити; данасъ зайста нећешъ одовленъ никудъ; ніесмо се ако ћешъ іошь честито ни вићели, а имаћемо заръ іошь ноћасъ кору хлћба и чашу вина, па можемо прекрчати, па сютра другій данъ друга и нафака, сютра и есть трећа заглава, па нећемо васъ выше ни уставляти.“ — Ако бы се іошь выше отимали да иду, узму кућни, па имъ сакрію или оружіе, или торбу, или струку, говорећи да незнаду за ньи, и тако махатаю съ ньима докъ се већь и смркне. Ова се ноћь проведе мирно съ найманћ хуке, єдно што су уморни одъ играня и неспаваня, а друго знаду, да ће већь сютра полазити, па имъ є жао онакога веселя, и што се растаю съ пріятельима; и зато докъ вечераю, легну те спаваю. Отуда є изишла она пословица: Замисліо се као гости на походу.

У ютру већь се свануло, и ово є трећа заглава. Дакле некъ се болћ разумћемо: Дошли су на прим. пріятельи у суботу; крсно име было є у недћлю; понедћлникъ є прва заглава, вторникъ друга заглава, а у среду трећа, кадъ пріятельи полазе своимъ кућама. Но пріе полазка, найпре попію ракію, изатога намћсти се софра, сћдну сви гости за ню, те еду и пію; попто се лћпо наките, узме долибаша бардакъ на наздравля за ньіовога доброга пута, а кућнћга болћга останка:

„Здравъ, брате домаћине, здравъ! за нашега доброга пута, а вашега болћга останка,

живота, и лѣпога здравља, ако Богда! И хвала на лѣпой части и братинской любави; немойте што мало зажалити, што смо се шалили, но трпите, псуйте а некуните; дођосмо браћо, да се одужимо, па се опетъ задужисмо!“ —

Докъ се овомъ здравицомъ сви обреде, одма устаю, те се опремаю. Кућни метну свакоме у торбу по еданъ великій колачъ шенична хлѣба, кои тежи до 7 фунтій; такођеръ наточе имъ свакоме по еданъ мѣшчићъ вина; ово свакій однесе своіой кућной челяди, да и они знаду за пріятельско крсно име. Садъ су се већь сви гости спремили, и изишли надворъ. Тако изврве за ньима сва кућна челядь, мало и велико, старо и младо, мужко и женско съ бардацыма у руцы, нудећи свакога редомъ по два три пута, да се напіе. Тада и други сусѣди изнесу свое бардаке, да ій понуде помало попити; и пошто се сви излюбе, већь полазе говорећи: „Остайте съ Богомъ, и хвала вамъ на лѣпой части и дочеку, немойте се намъ што наругати, што смо се шалили и маскарили, псуйте а некуните, и съ Богомъ браћо!“ — Одговараю кућни: „Айдете браћо съ Богомъ у великій добрый часъ, Богъ вамъ на помоћь и майка божія; богме браћо трпите, како вамъ е было да е было! дошли сте башъ као у гору; ніесмо толико ни неималцы да смо умѣлцы! само рецыте, да вамъ е было лѣпо, и пронесите лѣпъ гласъ одъ наше куће.“ — Ту заплачу многи са обадвѣ стране; пошто се гости раставе пуцаю изъ пушака, исто и домаћи испредъ куће; докле годъ може еданъ другога видити дозивлюсе, као на прим.: О Перо! па изъ пушке танъ! — Младе невѣсте и дѣвойке

испрате пріятелѣ подалеко, носећи имъ торбе и струке кои немаю коня, па на растанку дариваю свакоме пріятелю, некомъ чарапе, а некомъ назубке, а они пакъ ньима кои двѣ плете (цванциге), кои плету и по, и пр. и растаю се, ако ћешъ, и съ плачомъ.

Овый путъ пріятельскій зове се пиће. На питанѣ: кудъ оде? и гдѣ си био? одговараю: идемъ на пиће; идемъ съ пића. На питанѣ: како ти є было тамо? одговара се: „Све брате, часно и поштено, дочекали ме како се найлѣпше на свѣту може; было свашта доста; коме онѣе небыло доста, да Богда му ниѣе небыло; поздравили свакога, ко гоѣъ узпита.“

Па садъ нека ко рекне, да є овай пріятельскій састанакъ ружанъ. — I. П.

VI. Стихотворенія.

1. НАРОДНА ПѢСНА. ОБНОВЛЕНѢ РАВАНИЦЕ.

Єдномъ, брате, у огранакъ сунца,
Засталасе народъ Ришћанія,
У Косову полю широкому,
Предъ біеломъ Раваницомъ црквомъ;
Ту быяше дванесть хиляд' душа.
Све се уста Богу се молити;
Молишесе Богу великому.
Кадъ се сврши божја Литурѣіа,
Онда паде народъ Ришћанія,
По ћеліямъ руйно пити вино;
Онда доѣе Игумане старый,
Су своіе тріестъ калуѣера;
Онда вели игумане старый:
Браћо моя, Народъ Ришћаніо!

Да мы єданъ совѣтъ учинимо,
Да шалѣмо кньиге манастирске,
Да шалѣмо кньиге ка Стамболу,
А на руке Султан-Ибраиму,
Да молимо Султан-Ибраима
А за нашу цркву Раваницу;
Єръ видите ђе е оголѣла,
Оголѣла па и прокапала,
И око нѣ цркве свеколике
Седамдесетъ и седамъ цркава,
Што'но ій е царе оборіо,
Оборіо кадъ е поробіо,
Кадъ е наше царство узимао.
Неслужисе у нѣма литурђіа,
Па нерађа вино ни шеница;
Изъ темеля лозе нестануло;
Готово већь пунѣ нестанути.
Онда вели тридестъ калуђера:
О нашъ Оче Игумане старый,
Узеће намъ Султан-Ибраиме,
Узеће намъ ћеса петъ стотина,
Што намъ даде шарена Фермана;
Триста ћеса Везиръ Београдскій,
Што намъ даде ситну бурунтію;
А стотину Косовскій кадіа,
Што намъ даде танку мураселу.
Онда рече народъ Ришћаніа:
Браћо наша тридестъ калуђера!
Да мы другій совѣтъ учинимо. —
Ну! пишите кньиге манастирске,
Манастирскій мухуръ притисните,
Да шалѣмо кньиге Московіи,
Госпоицы Московской кральицы;
Ако бы намъ Богъ и срећа дала,
Она бы намъ ферманъ извадила,

Безъ ни єдне паре ни динара.
А нађите каквогъ гођъ юнака,
Кои хоће Московіи поћи.—
Каилъ было мало и велико.
Манастирске кньиге накитише,
Па найпослѣ мухуръ притиснуше;
А пустише предъ црквомъ телала:
Телалъ виче два пунана сата:
Ніе л' майка родила юнака,
Ял' сестрица брата одгоила,
На чистому крилу дѣвоячкомъ,
Да онъ поће къ земльи Московіи,
Да однесе кньиге до кральице,
Даћемо му хиляду цекина.—
Кадъ ево ти єднога юнака,
Широкіемъ полѣмъ Косовскіемъ,
На ђогату коню одъ мейдана
Лѣпшій момакъ одъ сваке дѣвойке;
Истомъ нѣга гари наустница;
До предъ цркву коня догоніо,
Па предъ црквомъ коня оставіо.
Онъ упаде гори у ћеліе,
Ђе но сѣди Игумане старый.
Игуману божю помоћь виче;
Игуманъ му лѣпше прихватіо:
Буди здраво, момакъ ябанџіа!
Одаклентъ си, одъ кога ли града?—
Нѣму вели момакъ ябанџіа:
Одавленъ самь; изъ далека нисамь.
Изъ косова поля широкога,
Съ Раваице изнадъ Раванице,
А на име самоуче Лука.
Я самь чуо, а кажу ми люди,
Да тражите голема юнака,
Да однесе кньиге Московіи,

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

Госпоицы, Московской кральицы. —
Онда вели Игумане старый:
А! аферимъ самоуче Лука!
Богъ помога и ко те родіо!
Ево теби петстотинъ цекина,
А петстотинъ кадъ се отудъ вратишъ.
Одма Лука кньиге прихватіо,
Па онъ оде къ земльи Москови;
Испрати га мало и велико,
А найпослѣ Игумане старый. —
Игумане Луку свѣтоваше:
Самоуче драго дѣте мое!
Хайде мудро, непогини лудо,
Докле Яшу и Букрешу дойдешъ,
Ђе но сѣде до два Бега млада,
Бегъ Богдане, и Бегъ Карабеже.
Питаће те до два Бега млада,
Одакленъ си, одъ кога ли града?
А ты мучи, ништа неговори,
Већь имъ проспи кньиге манастирске,
Па и њима мрзко быти неће. —
Оде Лука, оћера Ђогина,
Докле Лука до Богданске дође,
Каравлашке и Карабогданске,
А до двора Бега Карабега;
Па онъ Бегу божю помоћь виче.
Беже нѣму здравлѣ прихватіо:
Буди здраво момакъ ябанџіа!
Одакленъ си, одъ кога ли града?
Мучи Лука ништа небесѣди,
Већь му просу кньиге манастирске
Кньиге гледа Беже Карабеже,
Па овако Луцы бесѣдіо:
А! аферимъ самоуче Лука!
Богъ помога ко те є родіо;

Душмани ти подъ ногама были,
Као коню чавли и подкови!
Хайде, Сыне, самномъ на конака.
Оде Лука съ Бегомъ на конака;
Онъ га сѣде себи узъ колѣно,
Узъ колѣно себи на вечеру.
Ту е Лука ноћцу преноћіо;
Уютру се къ Московіи спрема.
Испрати га Беже Карабеже.
Беже Луцы овакъ бесѣдіо:
Хайде съ Богомъ самоуче Лука!
Кадъ се Сыне съ Московіе вратишъ,
Даћу теби пуну мазгу блага.—
Оде Лука оћера Ђогина,
Брже Лука Богданбега нађе,
И нѣгова двора бѣлога.
Бегу Лука божю помоћь виче!
А Беже му здравлѣ прихватіо:
Буди здраво момакъ ябанціа!
Одкуда си, одъ кога ли града?
Мучи Лука ништа неговори;
Већь му просу кньиге манастирске.
Кньиге виђе Беже Богданбеже,
Па е овако Луцы бесѣдіо:
А! аферимъ самоуче Лука!
Богъ помога, ко те е родіо!
Хайде мудро, непогини лудо.
Хайде сыне самномъ на конаке;
Па га сѣде собомъ узъ колѣна,
Узъ колѣна собомъ на вечеру.
И ту Лука ноћцу преноћіо.
Уютру се къ Московіи спрема,
Испрати га Беже Богданбеже,
Овако Беже свѣтоваше Луку:
Хайде съ Богомъ драго дѣте мое!

Кадъ се сыне съ Московіе вратишъ,
Дађу теби пуну мазгу блага.
Хайде Сыне, у Полячку равну,
До Петрове пребіеле цркве,
Ради къ ньойзи у суботу доћи,
У суботу уочи нећелѣ;
Къ ньой ће доћи седамъ ђенерала,
Најпрвый е Павле ђенерале;
Па ће улѣћ' у біелу цркву,
Молићесе Богу великому,
А ты чувай врата црковніе.
Кадъ изиђу изъ біеле цркве,
Свакогъ люби у скутъ и у руку,
Кадъ изиђе Павле ђенерале,
Њга люби у скутъ и у руку
До папуче и четири пута,
Па му проспи кньиге манастирске,
Збори, Лука! што годъ лѣпше можешъ.
Ђенералу мрзко быти неће,
Онъ ће тебе свѣтовати лѣпо,
Како хоћешъ къ Московіи саћи,
Зна како е у кральице Павле,
Како хоћешъ у кральице доћи;
Єръ е Павле дворіо кральицу,
Дворіо е за седамъ година. —
Оде Лука, оћера ђогина;
Докле Лука у Полячку сађе,
До Петрове пребіеле цркве,
У суботу уочи нећелѣ;
Докъ ево ти седамъ ђенерала,
А предъ ньима Павле ђенерале,
Улѣгоше у біелу цркву,
Па се моле Богу великому.
Молишесе Богу великому;
Кадъ почеше излазит' изъ цркве;

Чува Лука врата црквеніе,
Свакогъ люби у скутъ и у руку;
Кадъ налѣзе Павле ђенерале,
Нѣга люби у скутъ и у руку
До папуча и четири пута,
Па му просу кньиге манастирске;
Кньиге штіе Павле ђенерале,
Збори Лука што гођъ лѣпше може,
Онда вели Павле ђенерале:
А! аферимъ самоуче Лука!
Хајде Сыне, самномъ на конака.
Оде Лука на конака съ ньиме;
Онъ га сѣде собомъ узъ колѣно,
Узъ колѣно собомъ на вечеру.
И ту Лука ноћцу преноћіо,
Па уютру рано ураніо,
Па се Лука къ Московіи спрема.
Кадъ удари саба и зорица,
Кадъ ево ти седамъ ђенерала,
На ракіу къ Павлу ђенералу
Шећерли имъ каву дохраніо,
А иза нѣ жежену ракію,
Па имъ онда ситне кньиге дава,
Кадъ виђеше шта имъ кньиге кажу,
Онда они Луцы бесѣдише:
Хајде Лука у сто добры часа!
Кадъ се Сыне съ Московіе вратишъ,
Даћемо ти седамъ мазги блага,
Све у прилогъ Раванице цркве,
Некъ се граде свеколике цркве.
Пође Лука къ равной Московіи,
Испрати га Павле ђенерале,
Павле Луку овако свѣтоваше:
Хајде мудро, драго дѣте мое!
Хајде мудро, непогини лудо.

225. Ради Сыне предъ Петрибургъ доћи
У суботу уочи нећелѣ.
Па предъ градомъ конакъ ты учини;
Докле пѣвцы птице запѣваю,
Граду ће се отворити врата,
230. Тадъ ће изић' четири солдата
Изніеће четири чирака,
Сва четири одъ сувога злата,
А за ньима сребрне кочіе,
Прекривене съ црвеномъ кадифомъ;
235. Капу скидай самоуче Лука,
Капу скидай до землѣ се свіяй,
Предъ кочіямъ црну землю люби,
Па полюби сребрне кочіе,
И на ньима свилу и кадифу
240. Видѣће те Московска кральица,
Ама теби ни ріечи неће —
Већъ ће отић' къ старомъ манастиру.
Кадъ се сване и огране сунце,
Хайде и ты къ старомъ манастиру.
245. Кадъ ты дођешъ къ старомъ манастиру,
Великъ ће се свіетъ искупити,
Ту ће быти дванестъ хиляд' душа,
Све ће устат' Богу се молити;
Кадъ се сврши божя литурђіа,
250. Чувай Лука врата црквеніе,
Када почну излазит' изъ цркве,
Све ће изаћ' мало и велико,
А найпослѣ четири солдата,
Они носе одъ злата шћемлію,
255. Метнуће е предъ біелу цркву;
А за ньима Московска кральица,
Па ће сѣсти у златну шћемлію,
На бѣлу се руку поднимити,
Па ће онда овакъ бесѣдити:

Мое слуге, Богъ васъ неубіо,
Нађите ми онога юнака,
Штоно ме є ютросъ дочекао,
У піевце предъ біелимъ градомъ,
Нѣму има некаква неволя,
Онъ ће мени нешто бесѣдити. —
Ты се Лука близу догодидеръ,
Капу снимай, у землю се свіяй,
Полюби є у скутъ и у руку,
До пашуча и четири пута,
Па іой проспи кньиге манастирске,
Збори Лука! што гоћъ лѣпше можешъ,
Кральица те окарати неће. —
Оде Лука къ славномъ Петрибургу;
У суботу предъ Петрибургъ доће,
И предъ ньиме конакъ учиніо.
Докъ піевцы птице запѣваше,
Кадъ се граду отворише врата;
Изиђоше четири солдата,
Изніеше четири чирака,
Сва четири одъ сувога злата.
Па за ньима сребрене кочіе,
Прекривене свиломъ и кадифомъ.
Капу скида самоуче Лука,
Капу скида у землю се свія,
Предъ кочіямъ црну землю люби,
И на ньима свилу и кадифу. —
Виђе нѣга Московска кральица,
Нешћеде му рећи ни ріечи,
Него оде къ старомъ манастиру;
Кадъ се свану и ограну сунце,
Тадъ и Лука оде къ манастиру;
А кадъ Лука къ манастиру доће,
Ту се великъ свіетъ искупіо,
Ту быяше дванестъ хиляд' душа.

Све устаде Богу се молити.
Молишесе Богу великому.
Кадъ се сврши божја летурђіа,
Кадъ почеше излазитъ' изъ цркве,
Чува Лука врата црквеніе.
Све изиђе мало и велико,
А најпослѣ четири солдата,
Они носе одъ злата шћемлію,
Метнуше є предъ біелу цркву;
Кадъ ево ти Московске кральице,
Она сѣде у златну шћемлію,
На бѣлу се руку поднимила,
Па кральица слугамъ бесѣдила:
Мое слуге, Богъ васъ неубіо,
Нађите ми онога юнака,
Штоно ме є ютросъ дочекао,
У піевце предъ біелимъ градомъ;
Има нѣму некаква неволя;
Онъ ће мени нешто бесѣдити. —
А Лука се близу догодіо,
Капу скида у землю се свія,
Па є люби у скутъ и у руку,
До папуча и четири пута;
Па іой просу кньиге манастирске.
Кньиге гледа Московска кральица.
Збори Лука што гођъ лѣпше може.
Онда она Луцы бесѣдила,
А! аферимъ самоуче Лука,
Богъ помога ко те є родіо;
Хајде Лука на мое конаке;
Нећешъ отић' са конака мога,
Докъ се бѣле све начине цркве,
По Косову и око Косова.
Да с' узграде и двадестъ година! —
Иначіе му быти немогаше!

Ямише га четири солдата,
Одведоше нѣга на конаке;
А кральица сѣде киьиге писат',
На ньи она къ Цариграду спрема,
А на руке Султан-Ибраима.
Ибраиме царе одъ Стамбола!
Спреми мени фермань на Косово,
Игуману бѣле Раванице,
Да онъ може начинити цркве,
На косову бѣлу Раваницу.
И око нѣ све поградит' цркве,
Седамдесетъ и седамъ цркава,
По косову и око косова,
Штоно си ій царе оборіо,
Оборіо кадъ си поробіо,
Кадъ си Србско царство узимао.
У твоіой се земльи догодило,
Теби даю данке и араче,
И сву твою велику мирію. —
Ако ли ми фермань спремит' нећешъ,
Я ћу одма съ тобомъ ратовати;
Я ћу дрнут' съ моіомъ Московіомъ,
И я хоћу ударити на те;
А твоя се земля уніела
Седамдесетъ у мою градова,
Све ћу теби бирден! поравнити. —
А кадъ цару ситна киьига дође,
Одма фермань на косово спрема,
А на руке Игумана старогъ:
Игумане, єданъ папазине!
Гради боланъ! на косову цркву,
Паре тебн ни динара нећу.
Моли Бога кральицы за здравлѣ,
Одъ Русіе и землѣ Московске,
Узео бы ти петстотина ћеса

За моега ситнога фермана. —
Одма царе другій фермань пише,
Па га царе у Русію спрема,
А на руке Московской кральицы.
Госпоице, Московска кральице!
Ты се немой налютити на ме,
Спремio самь фермань на косово,
А на руке Игуману старомъ,
Некъ погради бѣлу Раваницу,
А око нѣ све остале цркве,
По косову и око косова;
У моіой се земльи догодило,
Мени даю сву мою мирію. —
Ни то време задуго небыло,
А небыло ни двіе године,
Кадъ ето ти кньиге са косова,
Одъ онога Игумана старогъ:
Госпоице, Московска кральице,
Ако намъ е у животу Лука?
Спреми намъ га па равно косово,
Біеле смо начинили цркве
По косову и око косова,
Међу ньима бѣлу Раваницу. —
Онда вели Московска кральица:
Дѣте мое самоуче Лука
Оп'ли пођи сыне на косово?
А то Лука едва дочекао,
Капу скида у руку е люби:
Хоћу богме моя Госпоице!
Дава нѣму петстотинъ цекина,
Раваницы пуну мазгу блага;
И даде му она пратичіе,
Докле Лука у Полячку дође,
Ѣе но сѣди Павле ђенерале,
Ту ти нѣга Павлу предадоше,

Око Павла седамъ ђенерала,
Дадоше му седамъ мазги блага,
И даде му Павле пратичіе,
Докле земльи Каравлашкой дођe,
До младога Бега Богданбега,
Прихвати га Беже Богданбеже,
И даде му пуну мазгу блага.
Богданбегъ га Карабегу спрема,
И съ ньимъ спрема многе пратичіе;
Прихвати га Беже Карабеже,
И даде му пуну мазгу блага
И съ ньимъ Беже пратичіе спрема,
До на полѣ на равно косово. —
Кадъ погледа узъ косово Лука,
Бiелесе по косову цркве
Међу ньима бѣла Раваница,
Бiелисе као горска вила,
А сяе се ка даница звѣзда.
До нѣ Лука све дођера благо.
Дочека га тридестъ калуђера,
И предъ ньима Игумане старый.
Сви се съ Лукомъ за здравлѣ питаю,
И съ ньиме се загрливши любе.
А! аферимъ самоуче Лука,
Богъ помога ко те е родіо!
И юначкимъ млѣкомъ задоіо!
Све ту Лука растовари благо;
Па и нѣму ису учинише,
Дадоше му пуну мазгу блага.
Оде Лука къ двору бiелому
Съ мазгомъ блага дома шѣваюћи. *)

---

*) И ову самь пѣсну слушао у Неретви одъ Јована Кольибабића; кога самь већь съ похваломъ у Магазину 1849. споменуо. I. C. C.

2. ІВАНОВИЋЬ ИЗЪ ДОБРОТЕ, И ХАЦИ-ИБРАИМЪ.

Босна хвали Релю Бошњанина,
Херцеговцы Милошъ Обилића,
Булгаріа Марка Кралѣвића,
Унгаріа Сибињанинъ Янка,
Скендеріа Скендербега Бана,
Хрваћани Хрватскога Бана,
Црногорцы Петровићь Владику,
Сень біелый Сењанинъ Івана,
Дубровчани властелинъ Мароя,
Которани Мату капетана,
А сва Бока два Івановића,
До два сына из Доброте кнеза,
По имену деливука Луке,
Кои вѣчну славу придобише,
И на мору Турке потопише.—
Шамбекъ гради Беже одъ Трипуле,
Градіо га три године дана.
Кадъ є шамбекъ дрво начиніо,
Нань удара шесдесетъ топова,
Тристотине и тридестъ Турака,
А предъ њима Хаци-Ибраима;
Даде байракъ Хаци-Ибрауму,
Тури шамбекъ на море дебело,
Єзди шамбекъ низъ море Дуждево.
Онъ сусрете врагужела *) Луку,
На онъ Луцы божю момоћь дава,
Божя помоћь Врагужело Лука;
А Лука му помоћь прихватіо:
Да си здраво Хаци-Ибраиме!

---

*) Овако зову Дубровчане одъ Raguseo.

Кавурине Врагужело Лука!
Шта те питамъ, да ми право кажешъ,
Єда ђегођъ Івановићь Марка?
Ял' нѣгову малену тртану?
Одговара Врагужело Лука:
Ой Турчине Хаци-Ибраиме!
Кадъ ме питашъ право ћу ти казат',
Ено Марка подъ Атиномъ градомъ,
И нѣгове малене тртане,
И у ньойзи сваке трговине,
Уля, воска, и танане свиле,
И лѣпіе шикли огледала,
Што найвыше купую ђевойке. —
Кадъ то зачу Хаци-Ибраиме,
Онъ повика барбарезе Турке:
На ноге се барбарези Турцы!
Отворите єдра на шамбеку,
Нека єзди низъ море дебело.
Кадъ зачуше барбарези Турцы,
На скочише како мрки вуцы,
Разапеше єдра на шамбеку;
Єзди шамбекъ низъ море дебело.
Угледа га каваліеръ Марко,
Па дохвати срчали дурбина,
Развія га на седамъ каната,
Па погледа узъ море дебело,
Позна Марко барбарезе Турке;
Онъ съ дурбиномъ отле ударіо,
Те се сломи у двое у трое;
Па дозивлѣ Іосу брата свога,
О Іосифе, брате одъ матере!
Ты сготови господска обѣда,
Данась ћемо славит' ускрсенѣ.
Іосо братацъ быо одъ послуха;

Онъ сготови господска обѣда,
На сѣдоше за пуну трпезу;
Узе Марко пуну боцу вина,
На дружини редомъ наздравіо:
Здрависте ми редомъ дружинице!
Ліепо се понапите вина;
Богъ да знаде, хоћемо ли икадъ!
Та видите онога дрвета,
Што се валя како и планина;—
Докъ се дружтво накитило вина,
Прославише славно ускрсенѣ.
У то стиже и шамбекъ дріево,
Одма викну изъ турскогъ шамбека,
По имену Хаџи-Ибраиме:
Предай ми се Іановићь Марко,
Предай ми се, а негини данась.
Одговара Іановићь Марко,
Ой Турчине Хаџи-Ибраиме,
Тврда вѣра, тврђа одъ камена,
Нећу ти се данась предавати.
Опетъ викну Хаџи-Ибраиме,
Предай ми се Іановићь Марко,
Предай ми се а негини лудо;
Ну! погледай на шамбека мога,
А погледай на твою тртану.
Одговара каваліеръ Марко:
Ой Турчине Хаџи-Ибраиме,
Нећу ти се данась предавати,
Да бы знао да ћу погинути;
А што велишъ за шамбека твога,
И за мою малену тртану,
И соко є тица прималена,
Придобива орла великога. —
Кадъ то зачу Хаџи Ибраиме,
Онъ повика барбарезе Турке:

На ноге се барбарези Турцы,
Оборите огань са шамбека.
Кадъ зачуше барбарези Турцы,
Сломише се како мрки вуцы,
Са шамбека огань оборише,
Упалише шесдесетъ топова,
Тристотине и тридестъ пушака;
Тако Марку Богъ и срећа была,
Ни една ій ніе погодила;
Преко ньи є огань преметнуо.
Тадъ повика на дружину Марко:
Оборите огань изъ тртане.
А дружина Марка послушала,
Изъ тртане огань оборише,
Упалише седамъ лубарада,
И тридесетъ велики пушака,
Седамъ врата граде на шамбеку,
И убише тридесетъ турака.
Докъ се мало ометоше Турцы;
Опетъ пуче седамъ лубарада,
Седамъ врата опетъ начинише;
Опетъ пуче тридесетъ пушака,
Те убише тридесетъ турака.
Тадъ се стаде море улѣвати,
У турскога великогъ шамбека.
Садъ се Турцы много ометоше.
Опетъ пуче тридесетъ пушака,
И убише тридесетъ турака,
Гађа пушка изъ мале тртане,
Одъ образа каваліеръ Марка,
По сріеди Хаџи-Ибраима,
Паде Ибро у море дебело.
Гађа пушка изъ турскогъ шамбека,
Одъ образа црна Арапина,
По сріеди Іановићь Марка,

Паде Марко у свою тртану;
Око нѣгъ се ометоше дружтво.
Іоште Марко у животу бѣше,
Па повика на свою дружину:
Пазте себе моя дружинице,
Пази себе Іосо братъ одъ майке;
Пазте себе, а нежал'те мене,
Вечь на Турке юришъ учините.
Тада дружтво послушало Марка,
За бритке се ухватише ђорде,
На на шамбекъ юришъ учинише,
Све поклаше по шамбеку Турке,
Као вуцы пребіеле овце;
Бацыше ій у море дебело;
Изъ шамбека покупише благо,
А све благо и сребро и злато,
Шамбекъ дрво мору потопише.
Таманъ жарко почиваше сунце,
А умріе Івановичь Марко,
На рукама Іосе брата свога!
Богъ да прости каваліеръ Марка,
Кои знаде придобити Турке. *)

---

*) Приповѣдаю, кадъ му є у Доброти отацъ изишао на Воскресеніе изъ цркве, да су му запела црковна врата за сребрне ножнице одъ ножа, и одма да су се сломиле у два комада, и тако дошао невесео кући. Кадъ су га упитали: зашто є тако невесео? — „Данасъ нашой дѣцы велика є неволя на мору,“ одговоріо є онъ. —

VII. Предмети забавни.

1. ЗАГОНЕТКЕ.

1. Долетіо єданъ гусакъ у лугъ, и ту є нашао ято гусака, и рекне имъ: добро ютро 100 гусака. Одговоре оне: та неима насъ овди стотина. А да колико ту васъ има, запита гусакъ? Рекну оне: да насъ є ово, и іошь оволико, и одъ овога половина, и одъ овога четвртина, и ты сувыше єданъ гусакъ, тада бы насъ было свега стотина. Пита се колико є было у томе яту свега гусака?

2. Летила су два ята голубова, єдно извише, а друго изниже; рекну долньи горньимъ: дайте намъ вы одозгаръ єднога, па нека буде у насъ колико и у васъ. Веле они горньи: немойте тако, него дайте вы нама одоздалъ єднога, па нека буде у насъ за двое выше него у васъ. Пита се: колико є било у коме яту голубова?

3. Пођохъ у трговину да купуемъ говеда, и узехъ сто говеда; платіо самъ волове по 10 гроша; краве по петъ гроша; а юнадъ по 20 пара. Кадъ самъ прорачуніо, а то купіо самъ 100 говеда за 100 гроша! колико є глава одъ кои было?

4. Єданъ чобанъ чувао є животиню у планини; имао є и єданъ вртъ купуса; спреміо се да иде дома, да се види съ кућномъ челяди, па почне мислити, шта бы понео дара кући; и тако ухвати єдну смлечну козу; ухватіо є быо у гвожђа и єднога жива вука; набере поредъ тога нѣколико зеленогъ купуса. Обѣси о рамену купусъ, и поведе покрай себе вука и козу,

и тако дође на єдну рѣку, коя се ніе могла газити; ту нађе на њой єдну малу лађицу а возара неима. Садъ є валяло нѣму саму возити, све єдно по єдно, а двое се ніе могло никако укрцати. Е! садъ погодите како ће ій превести? да єдно другому ненашкоди, него да се све сачува. Ако остави на оной страни козу и вука, уєсће вукъ козу; ако ли остави козу и куписъ, изѣсће коза купусъ? тако исто и на овой другой страни?

5. Безъ шта се хлѣбъ неможе испећи?

6. Вукотићи вуку, сѣкотићи сѣку, а самъ баћа у яму сврађа?

7. Два се дѣда тиште, између њи бѣле бале пиште?

8. Зашто крава лежи?

9. Зашто вижле зеца тражи?

10. Кадъ дунђеръ кућу гради, у што ће найпре чаво ударити?

11. Ко се нероди па умре; а ко се роди па неумре?

12. Коя се два поредую одъ почетка па до скончаня?

13. Ко найпре знаде име Богу да є Богъ?

14. Кое дѣло на свѣту найпрво бы?

15. Ко найпрвый принесе жертву Богу?

16. Ко бы првый царъ?

17. Ко бы првый Патріархъ?

18. Ко бы првый Епископъ?

19. Ко бы првый Свештеникъ?

20. Ко мртавъ, живъ гробъ носаше, и у гробу пѣсну Богу пояше?

21. Ко се закле, и непрестуни клетву, и мучисе вавѣкъ?

22. Кои слага и спасе се? а ко истину рече и одпаде?

23. Оћерахъ на воду вола црна, а доћерахъ га бѣла?

24. Поклисаръ донесе књигу ненаписану, у градъ незиданъ, и томе граду пута небыяше?

25. Све типа на тини, нитъ є швено ни тканo?

26. Спріедъ клупко, страга ражань, а у среди бадань?

27. Сѣдили су заедно: мужъ и жена, братъ и сестра, зетъ и шура; подѣлихъ имъ ябуку и по, и свакоме дође на дѣлъ по пола ябуке?

28. Свако ютро свежемъ по десетерицу, а увече ій одрѣшимъ?

29. У Хрзана два зрна, а у Букоча и четири зрна?

30. У нашега бана одъ камена глава?

31. Што у реџу паметь однесе преко свѣта?

32. Шило вило матовило, исподъ неба проходило, грчки умѣло, а нашки неумѣло?

33. Четири путителя, два роголяла, два клепетала, девето вртукало?

34. Дрвенъ ключъ а воденъ (мостъ) заклопацъ?

2. ОДГОНЕТКЕ.

1. Было є 36.—2., У горњему яту 7, а у долњему 5.— 3., Юнадій было є 90, крава 9 и 1 во.— 4., Најпре превезе козу, а остави вука и купусъ, еръ вукъ неће купуса; па превезе купусъ; остави купусъ на овой страни, узме козу, па є опетъ врати на ону страну; остави козу, а узме вука па га превезе, свеже вука кодъ купуса, па најпослѣ опетъ превезе козу.—5., Неможесе ис-

нећи да непукне. — 6., Руке вуку, зуби сѣку кадъ се еде, а езикъ у яму сврађа. — 7., Два млина (воденична камена) кадъ брашно измећу себе избацую. — 8., Неможе да сѣди. — 9., Незна гдѣ е. — 10., У главу. — 11. Адамъ се нероди и умре. Иліа се роди и неумре. — 12., Данъ и ноћь. — Баво кадъ се претвори у змію, и рече Еви: „зашто вамъ забрани Богъ да недете одъ овога дрвета.“ — 14., Шавъ, кадъ Адамъ и Ева сашише лисће смоково за одћу себи. — 15, Авель сынъ Адамовъ, — 16., Саулъ. — 17., Авраамъ. — 18., Јаковъ братъ божій. — 19., Мелхиседекъ. — 20., Пророкъ Іона кадъ бѣше у чреву китову. — 21., Царъ Иродъ кадъ се закле играчицы. — 22., Петаръ Апостолъ слага и спасе се; Јуда истину рече и одпаде. — 23., Репа кадъ се носи на воду да се опере. — 24., Поклисаръ голубица Ноева; књига гранчица маслине; градъ незиданъ ковчегъ Новъ; а нито къ нѣму пута небѣше, ісшь небѣше вода узмакла. — 25., Перушине на кокоши. — 26., У мачке глава, репъ и трбухъ. — 27., Ту е само быо мужъ и жена, и женинъ братъ. — 28., У двѣ ноге 10 прста, па кадъ се обуваю и изуваю опанцы. — 29., У кобиле двѣ сисе, а у краве четири. — 30., Плоча на ульиштy. — 31., Тимунъ у броду. — 32., Пчеле кадъ исподъ неба зуећи лете. — 33., У вола четири ноге, два рога, два уха, и девето репъ. — 34., Дрвенъ е ключъ Мойсеовъ штапъ, а воденъ заклопацъ црвено море.

3. НАРОДНЕ ПРИПОВѢДКЕ.

1.

Єданъ турскій хаџіа пође на ћабу, да посѣти гробъ пророковъ, и остави свога старога слугу у кући, да буде мѣсто домаћина, докъ се хаџіа врати съ ћабе, и да вѣрно служи старицу матерь и младу хаџиницу; іошь му и ово нареди: „Кадъ се я сынко вратимъ съ ћабе, ты ме предсрети далѣ одъ куће, па да ми све кажешъ, што се догодило кодъ мое куће; я ћу теби донети лѣпый даръ съ ћабе.“ Хаџіа отиде, а слуга остане му дома. Пошто буде већь наконъ године дана, чуесе, да се хаџіа вратіо съ ћабе, и да се близу већь примако кући. Слуга изиђе предъ нѣга. Почне га хаџіа испитивати: „кажи ми, сынко, све пореду, што се догодило кодъ мое куће, докъ самь се я бавіо тамо?“ — Одговори слуга: али ћешъ, хаџіа, да ти кажемъ съ танкога края, али съ дебелога? —Рекне хаџіа: Е! кажи башъ съ танкога. — Слуга: „Богме хаџіа, крепала наша кучка!“ — Хаџіа: а што бы кучки болапъ? — Слуга: „крепа едући мазгу!“ — Хаџіа: што бы мазги яданъ быо? — Слуга: „крепа носећи стару Каду у гроблѣ!“ — Хаџіа: па заръ е умрла стара Када, жалость те смела? — Слуга: „смела е тебе хаџіа, есть пріе младе хаџинице на петнайсть дана!“ — Хаџіа: Заръ е умрла и млада, Богъ те убіо? — Слуга: „убіо е тебе хаџіа, есть пріе твога единка сына на мѣсецъ дана!“ — Хаџіа: па заръ е умрео и мой единакъ сынъ? што му бы, Богъ те посѣкао? — Слуга: „посѣкао е тебе хаџіа, уеде га змія, па е умро пріе

на два мѣсеца негъ е твоя кућа са свимъ имањемъ изгорѣла!“ — Хаџіа: па заръ е и моя кућа изгорѣла, куку теби? — Слуга: „куку ће быти теби хаџіа, еръ кажу, да си ты заклао човѣка, па да си му покупіо нѣгове паре, и съ ньима отишао на ћабу; па садъ чекаю свакій часъ, докъ дођешъ съ ћабе, да те одма обѣсе!“ — Хаџіа: о! хо! богме сынко, башъ куку мени; поче съ танкога края, па дође до дебелога! —

2.

Дође едномъ свакъ у свое свасти; она скочи, да што сготови за ело, да почасти своега свака. Промисли, шта бы найхитріе сготога свака. Промисли, шта бы найхитріе сготовити могла, и тако поприга еданъ добаръ чимбуръ (попржена яя на маслу); донесе предъ свака, и сѣдну заедно на ужину. Свакъ почне своіой свасти причати то и ово; а свасть поклописе и поеде готово васъ чимбуръ, и заборави ядна, да пріе понуди свака да еде; пошто види, да већь чимбура неста, стане тада нудити свака, говорећи му: еди сваче, душе ти, узми докъ то іошь мало тече, башъ е добаръ! — Одговори свакъ: душе ми свасти, кадъ си то изела, и то іошь мало потари, еръ я ніесамь ни окусіо одъ тога; а я се данась найсто и немрсимъ. —

3.

Нађе Циганинъ еданъ коньскій чаво, и рекне своіой циганки: Жено га! да га имамъ іошь 31 чаво; и да га имамъ четири плоче; па да га имамъ іошь 500 гроша, да га купимъ коня и сву оправу на нѣга; па да га имамъ ћабе-

ашлукъ (новце за трошакъ), оправіо бы га коня, и отишао бы га на ћабу! — Одговори циганка: Чово! Кадъ бы га ты дошао съ ћабе, я бы га одмахъ узяла на коня, па бы га отишла у мое га матере! — Циганинъ се разлюти, и рекне своіой циганки: а пася га вѣро! како бы га ты узяла одма на уморнога коня, заръ да га цркне! — Докопа чекићь, и онако лютитъ лупне циганку и главу; а она мртва на землю.

4.

Дође једномъ пашалія на конакъ да преноћи кодъ једнога Христіанина у зимно време, а было е време лѣпо и данъ ведаръ. Домаћиновъ крмакъ кадъ почне легати, стане около себе привлачити брстине, шушнѣ и сламу. Гледаюћи то Пашаліа, запита домаћина: што оно крмакъ ради? — Одговори домаћинъ: ноћасъ ће пасти снѣгъ, пакъ се топли да неозебе. Рекне Пашаліа: како ће пасти снѣгъ, када е ведро као цакло! ако буде тако, ево ти мой хатъ; ма ако непадне снѣгъ, ты ћешъ мени дати твою невѣсту, што ти е за сыномъ. Ту се тако обкладе, и већь почну легати; али домаћинъ се узмучи, зашто му ніе до леганя; и стане често повиривати на врата, гледаюћи све како е надвору; а то све ведро. Толико пута запитивао е пашаліа: „Домакине, како е бре надвору? — Одговарао е преко плача сиромахъ домаћинъ: „Богме Ага, све ведро.“ — Ведро, влаше, да! — Кадъ већь буде около поноћи, наоблачисе све, и стане падати великій снѣгъ. Видећи то домаћинъ, пунъ радости простре себи кодъ ватре, и легне спавати. Пашаліа зачудисе, што домаћинъ леже, и брже болъ ћипи

на ноге, и погледа како є надвору, а то падну̀о великій снѣгъ. Узмучисе пашаліа, еръ валя коня изгубити; кадъ се већь сване лѣно, рекне пашаліа: Домакине, ты си зайсто добіо мога хата, и ето ти га, па га узми, ама ніесмо се окладили за седло; я ти седла недамъ. Одговори домаћинъ: ако ће, я ти га и неиштемъ, а ты га носи на врату. — Пашаліа дигне седло на вратъ, и отиде своимъ путемъ; пође мало напредъ, и сусретне хоџу, гдѣ яше на добру коню. Стане мало, и запита га: „Бога ти хоџа! какво ће време сютра быти? — Одговори хоџа: я незнамъ: ко ће знати, какво ће време сютра быти? то самъ Богъ зна! — Рекне му пашаліа: Магарче! та и влашкій крмакъ знаде, да ће данасъ снѣгъ паднути, а ты кои гледашъ свакій данъ у ћитабе, незнашъ какво ће време сютра быти! — Разлютисе на нѣга, те га свали съ коня, а онъ узяше на хоџина коня, и отиде своимъ путемъ; а хоџи остави само седло, да га носи своіой кући.

5.

Єданъ младый фратар пође изъ свога манастира по селима, да упише питогођъ милостинѣ, и тако дође кодъ едне бабе; почне око нѣ ласкаюћи облетати, говорећи іой: Бако! дай ми питогођъ упиши у мой манастиръ предъ твою душу! Одговори баба: Богме, уяче, я неимамъ ништа подъ Богомъ, ванъ само едну краву; и у ньой є савъ мой животъ. — Рекне іой фратаръ: Бако! дай ти мени упиши и ту краву у манастиръ. — Одговори баба; мой уйко, а да што ћу я безъ нѣ? хоћу ли я умрети одъ глади? — Рекне іой фратаръ: Бако! кадъ ты мени

дадешъ ту краву, Богъ ће и она света црква теби дати деветеро за ону едну. — Чујући баба, да ће іой Богъ дати деветеро за едну, повѣруе, скочи и ухвати краву, па е даде фратру, да е поведе у манастиръ, и рекне му: айде, уйко, води краву у манастиръ; я дойсто тврдо вѣруемъ, да ће ми Богъ дати, какосте рекли; єръ што вы кажете, оно є све онако, и неможе быти наманѣ. — Фратаръ узме краву и доведе є у манастиръ, па є пусти међу остала говеда. Кадъ манастирски юнцы опазе краву, полете ньи деветъ за кравомъ, а крава побѣгне предъ ньима, те ти сви заєдно дотрче у бабину авлію. Опазивши баба свою краву и за ньомъ деветъ юнаца, брже болѣ дотрчи, те ій затвори у стаю, и плѣскаюћи се одъ радости рукама стане весело говорити: Благо мени! ево ми се све испуни, што ми Оцо рече; ако Богда! кадъ ми дође и другій уйко, я ћу му опетъ писати мою краву. — Видећи фратаръ, да є побѣгла крава, и одвукла за собомъ волове, одма се яду досѣти; тай часъ полети у васъ тркъ, и безъ душе бабиной кући дође, и стане іой говорити: Баба, ако Бога знашъ, дай ми волове, на поклонъ ти крава. Одговори баба: Та еси ли ты мени рекао, да ће ми Богъ и она света црква дати за мою краву деветеро; я самь подисто и тврдо вѣровала, па ево ми се тако и догодило; већь айде ты уйко съ Богомъ, оклентъ си и дошао; сврхъ мое душице, нећешъ ни циглога еднога; а да ће савъ свѣтъ лагати, баремъ немойте вы болантъ. —

6.

Сѣдила су тройца украй пута, еданъ е было слѣпъ у оба ока; а другоме су были одпале обѣ ноге; трећій пакъ было е убогъ безъ нигдѣ ништа. Ту се они прерѣче за нѣкакву милостиню, и дођу до велике свадње. Рекне онай безъ нога ономе слѣпцу: Ако скочимъ на ноге, на те ударимъ, оба ће ти ока искочити. Рекне му оный, што нема нигдѣ ништа: Удри брате, я ћу га платити.

7.

Было е у Стамболу нѣкій Христіанинъ, трговацъ новотечацъ, кои е чалишіо свакій данъ, да што више купи и прода, небы ли штогодъ добіо; и тако му е свашто ишло добро за рукомъ, да се было убрзо обогатіо. Видећи то чикомъ, да се было убрзо обогатіо. Видећи то чифути, да имъ ништа одъ нѣга неможе да западне што бы купили и продали, договоресе међу собомъ као лукави чифути, како ће га намамити, да стрмоглави, да му се већъ нигдъ за трагъ незнати буде. Нађу између себе еднога найхитріега лукавца, кои отиде къ нашему новому трговцу, и почне му говорити: Пріятелю, мы сви видимо, да си ты човѣкъ врло добро окретанъ, и посве вѣштъ у трговачкимъ пословима, што намъ е свима драго; ево ти сада едне лѣпе пригоде, съ коіомъ можешъ остати честитъ до вѣка, па и твое дѣте наконъ дѣтета; преброй све новце, што годъ ій имашъ, и узайми іошь у други людій толико четвериномъ, па айде, те покупуй све репове одъ лисица по свему Стамболу, да ни еданъ нигдѣ неостане, па ій све сложи у мага-

зе и затвори; будући да намъ е дошло писмо изъ Липиске одъ нашега кореспондента, да е изишла нѣкаква мода, те се одъ ньи та стварь начиня; мы сви Єврси у томе те стоимо, и за то смо ти сви добри; него само учинићешъ нѣкій діо и нами, и шути, немой никоме казати овай посао. — Сирома Христіанинъ преваренъ одъ лукавога чифутина, прихватисе посла, те покупуе све репове одъ лисица по свему Стамболу; потроши све свое новце, іошь ктоме узайми и одъ други людій силне новце, па напуни многе магазе съ реповима. Доће оно уречено време, кадъ му е обећао чифутинъ, да се већь роба шалѣ, онъ отиде къ чифутину и каже му, да е већь све приправно, само да се укрцава. Одговори чифутинъ зачуђенъ, и почне га ружити: бре одлази отоленъ еданъ лупежу! ко ти е рекао, да узимлѣшъ одъ лисица репове? мало ти е, што си свакога у Стамболу преваріо, па хоћешъ и насъ, ели? — Узмучисе сиромахъ трговацъ, и доће му да цркне одъ муке; отиде ожалосћенъ и замишлѣнъ крозъ едну улицу, и сусретнесе съ еднимъ царскимъ Рицаломъ, съ коимъ се врло добро познавао. Видећи га Рицалъ смућена, запита га: шта ти е боланъ? — Овай му преко плача све искаже пореду. Рекне му Рицалъ: Е! кузунъ (ягнѣ), небой се; айде ты замномъ, па ћемо све то казати Султану. — Пошто изиду обоица предъ Султана, Рицалъ све пореду преповѣди Султану о трговцу и о чифутима. Султанъ мало промисли, па окрене се трговцу и рекне: айде ты бре, па одма отвори твое магазе, гдѣ ти се та роба налази, и држи се добро на цѣни; спрва недай ни еднога репа манъ одъ таліера,

а послѣ кадъ ій стане нестаяти, дижи имъ цѣ-ну навыше, што болѣ можешъ. — Сютра кадъ освану данъ, пусти царъ по граду телала и викну: Хай! чуйте и почуйте тембилъ (запо-повѣдъ) одъ честитога Падишаха, да свакій чифутинъ, старо и младо, мужко и женско, и-маду проћи исподъ царскога ћошка, крозъ та и та врата, и кое годъ неимабуде за главомъ одъ лисице репъ, платиће главомъ. — Изатога чифути навале на вратъ на носъ, те ти одъ трговца покупую репове за скупе новце; послѣ на нестанку плаћали су єданъ репъ по 10 та-лира, те тако по трговца у добрый часъ.

І. Памучина.

---

4. ЄВРЕЙ У ТАВНИЦЫ НОРМАНА.

(Преводъ съ Енглезкогъ.)

Ово є одломакъ изъ Иванхое, гласовитогъ романа Г. Валтеръ Скота. Исакъ одъ Јорка, бо-гатый Чифутъ, враћао се съ кћеромъ своіомъ Ревекомъ изъ народногъ бореня, кое се у Ан-била-Сушу држало, пратећи чакъ до свое ку-ће носила, на коима є лежао ранѣный витезъ Иванхое. Узъ путъ сукобисе съ Цедрихомъ Сак-сонцемъ, кои є истомъ цестомъ съ фамиліомъ своіомъ ишао, те се съ витезомъ и са кћеромъ подъ обрану нѣгову стави. Дружина є ова мир-но путовала, докъ наеданпутъ чета дивльихъ другова Фрон-де-Бефа, изъ оближнѣ єдне шу-ме напрасно испадне, и на мирне путнике сва-ли се. Нападанѣ было є сасвимъ ненадно, и на одпоръ нитко ни мисліо ніе. Поведу ій све у Торкилстонъ, гдѣ се кула Фрон-де-Бефа нала-зила. (Толико као кратко изясненіе.) —

Сиромаха чифута баце у подбоћену тавницу, коя є была врло влажна, и дубля неголи обкошъ куле. Свѣтлость є крозъ двѣ повисоко дигнуте рупе улазила, докле сужногъ рука немогаше досећи. И усредъ подне свѣтило є ово тмасто и нестално было; и докъ є сунце осталу кулу іошь у велике освѣтлявало, овдѣ бы црна помрчина давно царовала. Вериге и гвожђа, у коима су пріе чамили сужни, висила су зарђана о зиду, и у едномъ біочугу одъ тихъ верига быле су зглобљне двѣ плесниве кости; рекао бы да су одъ ноге едногъ заточника, остављногъ ондѣ да погине, и у голу се костъ претвори. Скупивши около себе хальине, да бы ихъ одъ влаге учувао, сѣдіо є Исакъ у едномъ нуглу тавнице съ рукама прекрштенымъ, съ накострешеномъ косомъ и брадомъ; и да га є Рембрантъ при слабой оной свѣтлости онако у шубари и у бунди видіо, бы му доиста слику быо сниміо. Три готово сата остане Єрвей у томъ положаю, докъ се зачу топотъ людій, кои су низъ лѣстве слазили; затимъ звека крачуна, и шкрипа гвозденихъ зглоба. Врата се растворе, и Региналдъ Фрон-де-Беѳъ су два Сарацина уђе у тавницу.

Фрон-де-Беѳъ, човѣкъ висока и чврста стаса, провео є савъ животъ у воеваню и крававомъ инату; кому є свако средство добродошло было, само да онъ феудалну свою область разшири. Черте лица нѣговогъ одговаралесу оваквомъ карактеру, и изявлявалесу дивлѣ и пакостне страсти душе нѣгове. Бразготине на лицу му, на свакомъ другомъ челядету побудиле бы привреженость и почитанѣ, што се юнаштву пристои; но на Фрон-де-Беѳу служилесу, да

умноже крутость и онако ужаснога обличія нѣговогъ. Страховитый Баронъ имао є на себи кратку якету одъ коже, претегнуту око живота; а одъ оружія ножъ еданъ иза паса, да бы у равновѣсіе држао руковеть ключа, кои су му о десномъ бедру висили.

Црни робови, кои су га пратили, стояли су у робскомъ гуньцу, и гаћама одъ дебелогъ постава, са заврнутымъ до лакта рукавима, башъ као касапи, кадъ у комарди послую. Свакъ є одъ ньихъ држао у рукама крто, и улѣзавши уставесе кодъ врата, коя є Фрондебефъ међутимъ съ опазомъ затворао. Што кадъ учини, поступи напредъ, и упутившисе ко Еврею стрѣляше га съ очима, као да бы га непокретнимъ учиніо, попутъ оне звѣради, коя чаровно на грабежъ свой дѣйствую. И рекао бы доисто, да є страшный и пакостный погледъ Фрондебефа очарао несрећногъ сужня, кои га є са отвореныма устма сматрао, и очію съ нѣга несврћао, униваюћисе одъ страха, подъ отровнимъ згледомъ дивлѣгъ Барона.

Напротивъ величайный стасъ Нормана то већма се, рекао бы, ширіо попутъ орла, кои накостречи перѣ пре него се суноврати, да ядну свою жертву спопадне. Поступивши до три корака одъ нугла, гдѣ се међутимъ несрећный Еврей омотавао, како бы само манѣ мѣста запремio, махне рукомъ на едногъ роба, да му се приближи. Што учинивши црнацъ, извади изъ кртола мѣрила съ нѣколико утеза, остави ихъ край ногу Фрондебефа, па се на прећашнъ поудаљно свое мѣсто поредъ друга свога поврати.

Фрон-де-Бефъ отвори позоріе съ овымъ рѣчма къ сужноме:

„Преклетый псе проклетогъ рода, рече му гласомъ суровимъ, да є цѣлый сводъ тавнице одекао, видишъ ли мѣрила ова?

Видимъ; одговори несрећный Єврей, гласомъ промуклимъ.

„На та мѣрила измерићешъ ми тисућу фунтій сребра, тежине и мѣре Лондонске, придода немилосрдный Баронъ.

Чифутъ, комъ є иста крайня опасность у коіой се налазіо, давала толико снаге, да рѣчь изусти, одговори: Светый Авраме, ели се подобно исканѣ икадъ гдѣ чуло? Чули се игда, да є истый угрѣяный мозакъ поете кадгодъ изрекао суму одъ хиляде фунти сребра? Єли икадъ толико благо погледъ човѣчіи усрећило? Не! у цѣломъ Јорку, наћи нећешъ силесію сребра, што иштешъ.

„Разборитъ самь, предузме рѣчь Фрондебефъ; ако є башъ у сребру оскудица, задовољићусе златомъ; мећући шестъ унача злата за марку сребра, и тако моћићешъ учувати чифутску ту твою окоштницу одъ мука, какве ни уобразити себи неможешъ.

О поштеди ме, племенитый витеже! рече Исакъ, єръ самь ти старъ, убогъ и безъ подпоре; ніе ти славе сатрти ме, и ядна є свакояко стварь црва сгнѣчити.

„Видимъ и самъ, да си старъ, надостави витезъ, и еси на вѣчиту срамоту онима будалама, кои те оставише да растешъ у камотаваню и у свакой опачини; да си слабъ и то є истина; а ели кадъ на свѣту чифутъ быо, да

се якъ и дрзновенъ показао? Но ты си богатъ; а то свакій зна.“

Кунемъ ти се юначе, вѣромъ моіомъ, и вѣромъ обоице насъ.—

„Муч! некунисе криво, пресѣче му Норманъ; іогунство ускориће одсуду твою; погледай и размисли, какавъ те удесъ очекуе. Овдѣ се нешали. Сужньи, десетъ тисућ' пута врстніи одъ тебе, скончалису се међу зидовима ове тавнице, нити се икадъ за ньи прочуло. Но твоя смрть быће дуго и протегнуто на мукама издисанѣ, — такова, да є смртъ ньіова према овой коя те чека, рай была. —Садъ махне робовима да приступе, и нѣшто имъ у ньіовомъ єзику проговори. Тадъ два Сарацина изваде изъ кртола доста угльна, єданъ малый мѣхъ, судићъ съ улѣмъ, и докъ є ватру єданъ кресао, другій є међутимъ углѣвлѣ на пространа зарђана гвожђа растирао, съ мѣхомъ у ньи пиріо, докъ є горети почело.

„Видишъ ли ондѣ Исаче, рече му Фрондебефъ, редъ онай гвозденихъ лѣса, а исподъ ньихъ горуће оно углѣвлѣ? На усіяной той постельи го ћешъ лежати, као на постельи одъ перя. Єданъ одъ робова живый ће ти огань исподъ тѣла потицати, а другій међутимъ съ улѣмъ ядна та твоя уда трти, како што се помазуе печенѣ да непрегоре. Садъ одабери; или ти є дражa постеля одъ углѣвля, или да дашъ хиляду литара сребра! Знай да другогъ немашъ спасенія.

То ніе могуће, рече несрећникъ; вѣровати немогу да озбиль говоришъ. Богъ природе ніе срце створіо, да бы оно толико нечойство учинило!

„У лажно се умнованѣ неуздай, о Исаче, еръ бы наопако поте испало. А можешъ ли вѣровати, да ће мене, кои самь у оплѣненомъ єдномъ граду видіо, гдѣ на тисуће христіани, мои исти отачбеницы, усредъ пламенитыхъ валова одъ непріятельских мачева гину, да ће мене ваиай и ецанѣ губавогъ чифута тронути? Брой ми, опетъ ти велю, уцѣну твою, па се радуй, што ћешъ се тако ласно тавнице опростити, изъ кое мало ихъ є изишло, да тайности нѣне очитую. Выше дангубити нећу; него избери између новца твогъ, и коже твое.

Тако ме Богъ Аврамовъ са отцима Израила помогли, ако є у моіой власти то одабрати; еръ немамъ онолико, колико безъ душе одъ мене иштешъ.

„Робови счепайте га, и хальине му свуците.

Тадъ двѣ слуге, неснимаюћи очію съ Барона, поступе напредъ, и метнувши руке на несрећника, са землѣ га уздигну, те га тако висећа држаху, очекуюћи да камено срце господара знакъ имъ даде. Сирома Єврей обзираосе на лѣво па десно, часъ на ньи; часъ на Фрондебефа, небы л' у лицу имъ знакъ кои милосрђа одкріо. Алъ обличіе овогъ показиваше єднако студеный онай, пола намргођеный, пола подругльивый посмѣхъ, кои є уводъ быо свирѣпомъ томе позорію; а очи дваю Сарацина окрећућисе исподъ рунявыхъ обрва, изявляле су тайну радость, што су ови осѣћали, виделисе да су настойницы и извршители жалостногъ позорія. Тадъ бацивши погледъ на усіяну пећку, на кою су га пржити спремалисе, у-

вѣрисе да нема средства, коимъ бы зликовца умилостивіо, — и духомъ клоне.

Платићу, рече, тисућу литрій сребра, то есть (надоставивши послѣ краткогъ одмора), платићу ихъ съ кесомъ браће мое; и требаће ми просити на враты Синагоге, да бы толико грдну суму искупіо. — А у кои данъ, на комъ мѣсту, изброити е валя?

„Овдѣ, одговори Фрондебефъ, овдѣ има се изброити; да! измѣрена быти има и изброена на поду ове тавнице. Или мислишъ, да бы те на вѣру, неположивши напредъ одкупа, цѣну одпустіо.

А кое ћу емство имати, да ћу пошто платимъ одпуштенъ быти? —

„Рѣчь благородногъ Нормана, о робскій каматниче, настави Фрондебефъ, рѣчь племенитогъ Нормана, чистію одъ злата и сребра, што га имашъ ты, и цѣо родъ твой.

Опрости, свѣтлый Господине, одговори Исакъ, уздрктанимъ гласомъ, а зашто да се я на бесѣду човѣка морамъ сасвимъ ослонити, кои рѣчи моіой нимало невѣруе?

„Єръ за рѣчь твою ты ямчити неможешъ, одговори Баронъ. Кадъ бы я у Јоркъ у благайницу твою къ теби дошао, да печа у заямъ иштемъ, ты бы ми назначіо, кадъ ми узаймлѣный новацъ повратити треба, и начинъ нѣга обезбѣдити. Ово е пакъ благайница моя, и овдѣ те повольи моіой држимъ; нит' ми выше говори, на кое уговоре мислимъ ти слободу повратити.

Овдѣ чифутинъ испусти муклый уздисай. — А оно баръ самномъ и дружину ми одпусти.

„Ако о древенымъ онымъ Саксонцима гово-

ришъ, рече Фрондебефъ, одкупъ ньовъ зависи одъ другихъ сасвимъ уговора. Гледай себе, чифуте, а у туђе се после непрти.

Самномъ дакле нитко, до еданъ ранѣный ми пріятель одпуштенъ быти неће? рече Исакъ.

„Рекохъ ти, да о себи мислишъ, у туђе се после немѣшашъ, одговори Фрондебефъ. Овдѣ ми валя знати, кадъ ћу новце потегнути, кадъ ћу талире мое брояти, Исаче?

А оно допусти, да кћерь моя слободно у Јоркъ пођe, о честитый витеже! и домало, колико се само хоће коню, да оде и вратисе, новцы ће овдѣ быти. Па дубоко уздахнувши, по краткомъ одмору падостави, новцы ће ти на истомъ овомъ поду изброени быти.

„Твоя кћерь? ушита Фрондебефъ, као бояги зачуђенъ; да самь то Исаче, баремъ пріе дознао! Я мишля, да е она црноока твоя наложница, пакъ е дадо Боа Гилберту за служкиню, по обичаю патріарха и юнака древногъ времена, кои намъ у томъ спасоносный изгледъ дадоше.

На ову немилу вѣсть стаде Исака таково завіянѣ, да се сводъ тавнице заоріо, и два Сарацина буду тако запанѣни, да га пустише на землю пасти. Текъ што се ослобођенъ виђе, клекне обуватаюћи колѣна Фрондебефа.

Узми што одъ мене питашъ, рече, узми десетероструко выше, учини ме просякомъ, — да одъ милостинѣ живимъ — што велимъ? срце ми скрозъ съ тимъ мачемъ прободи, на пећки ме ондѣ жива испецы, но поштеди ми кћерь, врати ми е цѣлу, неосквернѣну. Она е слика покойне мое Рахилѣ, есть послѣдня одъ шесть залога, што ми даде любовь нѣна. Па бы ли

срце имао лишити удовца супруга едине утѣхе, коя му остае? Бы л' хотѣо родителя видити, гдѣно жели, да му едина кѣерь укопана буде поредъ майке нѣне, у гробу предкова нашихъ?

„Да самь то, рече Норманъ нешто тронутъ, само пріе знао! Я дойсто мишляхъ, да родъ Єврейскій нелюби до новацъ. —

„Недржи насъ за толико подле, рече Исакъ, кои се одъ єдног часка приказуюћесе наклоности ползовати желіо. Лисицу гоне пси, цибета муче ловцы, па опетъ лисица и цибетъ любе породъ свой. Презреный, гонѣный родъ Аврамовъ люби чада своя.

„Буди тако! рече Фрондебефъ, вѣроваћу унапредъ теби за любовь Исаче. — Но знати ми то садъ непомаже. — Я самь рѣчь дао моимъ военымъ друговима; а ню погазити, учувао Богъ! не быхъ лѣ! ни за десетъ теби равнихъ, или десетъ чифуткиня. Па кое зло дѣвойку може снаћи, башъ да бы Боа Гилберта и была? —

Ниту ће быти, нит' има быти, викне Исакъ, и заврћаше рукама, као очаеникъ. Єли се икадъ сбыло, да Темпларій неживи за друго, него да люде мучи, и жене безчести? —

„Невѣрный псе, рече Фрондебефъ, когъ су очи жеравица быле, негрди светый редъ Темпларскій у Риму, већь мисли на исплату обећаногъ одкупа, еръ иначе зло по чифутско то твое грло.

Лупежу, и зликовче, прихвати Єврей, враћаюћи увреду за увреду у кипећемъ гнѣву, когъ поредъ све свое слабости немогаше утишати, недамъ ти ништа; не, ни циглогъ динара, ако ми найпре кѣерь неповратишъ.

„Єси ли залудіо, о Исраилтянине! продересе нань попреко Норманъ, или у тѣлу кое чари имаш, те се усіяногъ гвожђа и врелогъ уля небоишъ?

Немаримъ; рече Єврей, когъ є любовъ отчинска у очаянѣ довела была, стави ме слободно на муке, што мож' жешће. Кћеръ моя крви є мое, и мени дража одъ овихъ уда, кос си готовъ, о злосрдниче, мучити. Не, одъ мене сребра имати неуздайсе, већь да бы растоплѣно у лакомо то твое грло салити имао! не, ни динара ти недамъ, ма знао да ћу те съ тимъ одъ паклене ослободити бездне, кою си за цѣлый твой животъ заслужіо.

„Да видимо, рече Фрондебефъ, е такоми частногъ оногъ крста, кои є омраза проклетомъ твоме роду, окушаћешъ муке одъ ватре и оцила. Робови свуците га, и за она гвожђа закуйте.

Већь му Сарацини, негледаюћи на слабо опиранѣ старца, горнѣ хальине свукоше, и осталу му робу скидаху, кадъ ал' сдвора зачусе у рогъ трубити.

Мало затимъ гласови сдвора и зазову Фрондебефа, кои гнушаюћисе, да га у томъ пакленомъ послованю затеку, заповѣди робовима, да пріобуку Исака, и съ ньима изађе. Тако ти Єврей остане читавъ, да благодари Богу на полученой слободи, и да судбу рођене оплакуе кћери. —

Т. Петрановићь.

5. РАЗГОВОРЪ ИЗМЕЂУ ЧЕТИРИ БРАТА СРБИНА.

Јовица. Кажи ми, молимъ те Светозаре, бы радъ знати, ели смрть ова у почетку свѣта овако была, како што е данась, у юначкомъ гласу?

Светозаръ. При почетку овогъ свѣта, одъ многи самь слушао брате Јовица, да смрть ніе была на гласу юначкомъ, него слаба и неяка, блѣда и болежльива, рома и саката, одъ кое башъ и стогодишняцы нимало нису се страшили.

Веселинъ. А да кадъ е тако Светозаре! есу ли тіи люди наликъ на мене и на тебе были? и како се мы данась и одъ самога нѣ гласа тресемо и боимо, и несмѣмо іой ни съ чимъ противстати, но туче и сѣче по вольи и жельи, кога, и куда сама хоће.

Любомиръ. Молимъ те Светозаре милый! пусти мене да одговоримъ Веселину за те.

Јовица. И я те молимъ, братъ Светозаре! пропуштимо Любомира, онъ е роѣенъ поодавна, быће слушао одъ Оца нашегъ и Беда, а и кньижеванъ е, да му данасъ равна надалеко нема, па ће и болѣ одъ насъ знати Веселину на оно питанѣ одговорити.

Светозаръ. Шта ме, люди! толико молите, я вамъ се чудимъ, душе ми! заръ ме Веселинъ нуди, хоћу ли ести и нити? ил' ми заръ пружа новаца, ил' каквы понуда, да маримъ Любомиру пустити? Допала га е црна воля о смрти се разговарати, о коіой кадъ чуемъ говорити, мрави узъ мене помилу. Я самъ Јовицы укратко казао, каква е она найпре была,

да се небы одъ нѣ прешао, како што се и я страшимъ, ако є и речено: тко се смрти бои, онай ніе човѣкъ. Садъ дакле ты Любомире, нашире є растолкуй Веселину, кадъ ти є просто одъ свію, некъ ти буде и одъ мене просто и захвално.

Любомиръ. Ево ме, братацъ мой! да ти я одговоримъ, какви смо я и ты, спрамъ првогъ вѣка людій, и како ти смрть мало помало исправи ноге, уснажи прси, подкрѣпи леђа и мишице, излѣчи срце и жигерице? Спрамъ првы людій я и ты смо садъ у снаги као и мрави спрамъ насъ. Они су одъ Светворца были у свачемъ изврсно одарени: бистра ума, а здравогъ срца, угледна стаса а едра лица до зачуда; зайста дика ій є была гледати ходити, као и градове на полю стояти. Они су у свему мудру и гойну матерь природу слушали. Свакій є свойски о користи радіо, нити су одъ кога были гонѣни, нити су кога они гонили; што бы имали, бы по вольи съ миромъ ужывали; на здравлѣ бы као на божій аманетъ найвеѣма пазили; и колико бы оно уредно а умѣрно съ воћемъ, зелѣмъ, сочивомъ, кукурузномъ кашомъ, и ржаномъ, чистомъ водомъ и воздухомъ, сиромъ, масломъ и скорупомъ, медомъ, млекомъ и суруткомъ, гоили, ранили и подкрепльивали, толико бы гледали мирногъ духа и веселе волѣ у исто доба да бы были. При овакомъ чврстомъ и темельномъ животу и здравлю, младићи іошь одъ 30 година съ природнимъ стидомъ бѣжали бы одъ женскогъ примамльивогъ погледа, састанка и мѣшаня; силомъ бы ій отцы къ женитби гонили, и дѣвойке по вольи своіой одъ равны година находили, и то

ИЗ КЊИГА
ЈОВАНОВИЋА
У ЧАЧКУ.

башъ зато, да бы са заштеђеномъ у цѣлости силомъ родительскомъ народили дѣцу снажну, за идућакъ у свачемъ уздайну. Жене осимъ домаћи послова, ѣто су у найпріятніемъ реду знале држати, свакій учинити и узрадити, ни-су ништа ни у земальскимъ стражнѣ одъ лю-дій быле. Оне су плеле, шиле, везле, преле, ткале, орале, копале, окопавале, сѣяле, пле-виле, жнѣле, вршиле, млатиле, купиле, сади-ле, градиле, заграђивале, сѣкле, косиле, вари-ле, пекле, мѣсиле, товариле, носиле, музле, сириле, бѣлиле, возиле, и при образу юначки бы на мегданъ излазиле, и са жулявима рукама, ако се нису дичиле, башъ и стидиле се нису ни найманѣ. А кадъ бы дѣцу рађале, у потаи бы саму природу као найстарію и найвѣштію ба-бицу слушале; а други бабица, теткица, нитъ помагачица, полача нитъ врући соба, повоя нитъ топли пелена, држаня ни мазаня, ватре нит' кадила, чатеня нит' врачаня, нити су тражиле ни о томъ споминяле; — но витежки бы у поя-ти ил' у кршу, у планини ил' на путу, чесће ходећи негъ стоећи; чесће радећи негъ почи-ваюћи, чесће стойке него сбабке, чесће саме него сдружне, чесће на тле негъ на руке, а найчесће бы са животомъ и ногама здраво отресле, на здраве, а здраво дѣте родиле, у преглячу туриле, завиле, и кући бы носиле; и за велику поругу она бы предъ другама бы-ла, коя бы при роћеню у постелю легла, и ле-жећи дѣте доила; но безъ свакогъ тежкогъ о-сећаня, као и прьый данъ, тако выший дio, а често и до три године, кадъ небы ново смело, бы ій самимъ изъ свои прсію млекомъ доиле, а после кашомъ, масломъ и скорупомъ бы ій

Бога пѣванѣмъ у помоћь призиваюћи, уздизале, докле бы ій съ людма умѣшале, и съ оружіемъ саставиле. И оваковимъ су начиномъ први люди расли, бывали снажни; поуздани юнацы, да и сама смрть гледала ій е при найпослѣднѣмъ издисаю поиздалека са страхомъ, као и турцы душмани на Косову Србскогъ витеза Милоша.

Мало послѣ нарашћай новый стаде немарльиво мислити за се, и одъ оногъ гойногъ природногъ закона и обичая удаляватисе, и у свачемъ иначіемъ и горемъ одъ првогъ попушћатисе. Умножисе народъ, умножисе выше и врагова, злобе и непріятеля, сваће и подкопаваня, грабежа и отиманя, мрзости и зависти, неволѣ и слабости, лѣности и болести. Свакій стаде бринутисе о личнособственой користи, одкудъ се роди сребролюбство, незадовольство, сиротиня и лакомство. Свакій као да е плаћенъ, стаде гонити одъ себе све оно што здравлѣ крѣпи, животъ виси и продужуе. На невиность и чистоту тѣла, на темель будућегъ рода, на природно руменило, на умѣръ ела и пића, и дѣца одъ тринаестъ година слабо су и немилице гледала. Пустишесе немарльиво и несмислено у убиточне неке штете, што страсти поджижу и распалюю, почеше у аморну мрежу падати и са сладкомъ младости милиномъ заранъ се забавляти, и безъ питаня родителя женити, и спрамъ прве дѣце, као лѣшникъ спрамъ ораха, дѣцу са увехломъ живости раћати. Далѣ пустишесе у различне ноћне крташне игре, непоштене шале и пѣсне, кола и скаканѣ. Почеше отровну зависть у своемъ младомъ тѣлу, а при прилѣпчивомъ срцу, заранъ гріяти, и за вишимъ добромъ растезаюћисе, до подана у по-

стельи чезнути. Умѣсто просты ела почеше сладки, мирисны и меканы тражити; умѣсто чисте воде стадоше ватрены пића узимати, и то безъ сваке мѣре и уређеногъ времена, оно дотле, докле се одъ умора незапоте, а ово докле бы могли єзикомъ мицати, и на ноге дубке стояти. Сувыше умѣсто уживаня при вечеру и ютру чистога воздуха и забаве користне, стадоше пушити на сву мѣру дуванъ, кои не само што кесу празни, но мирисъ чисте природе осмради, огади, тѣло суши, зубе поквари, и паметь утупи. На истый начинъ и табакъ у носъ узимаюћи, добили су многи умѣсто мниме господштине болесть глави и очима, и єдну исподъ носа билѣгу, по чистоти башъ приличну подрепной зечіой. Найпослѣ и милый редъ времена по вольи своіой измѣнише, то есть ноћь у данъ, а данъ у ноћь претворише, нерасудно мислећи съ премѣномъ овомъ при уживаню мили забава и неспаваню ноћномъ, да ће здравлѣ продужити; и себе обогатити; и сви мнѣнія овогъ отроваше и огрдише младость свою тако крвнички, да су: яохъ! смрти гдѣ си? яохъ тежка старости! почели у двадесетой години викати, а у тридесетой были су већь наликъ муміе осушени, и ослабили, да имъ се додіяло и живѣти.

Смрть у потаи є лежала, и съ бистримъ очима гледаюћи на падежъ людскій радоваласе, и силе свое безъ ни єдне медицине крѣпила є дотле, докле є видѣла сасвимъ, да су люди не само сами изнемогли, но да су іошь и темель кукавномъ своимъ потомству ослабили и умртвили; изнеможено и увехло сѣме какавъ жалостный никъ и стабаръ може дати? свакъ

зна; — отресесе дакле прве рѣе, и опресе чврсто на ноге, пружи руке, съ десномъ счепа истокъ, а съ лѣвомъ западъ, прихватисе хитро шарца коня, стаде лећети као и муня, негледаюћи на време, путове и године, изъ Европе у Азію, изъ Азіе у Америку, изъ Америке у Африку, и по цѣломъ простору земномъ, и оштромъ съ обѣ стране сабљомъ сѣћи, бити, и немарљиво раставляти старо и младо, мужко и женско, добро и лѣпо, мило и драго; и у мало доба узвисисе, и постаде независима, подузе савъ свѣтъ, и што е у нѣму, у свою власть, и све іой остаде, као и по закону, на услуги, и на гласъ првый готово; и слободно можесе рећи, да све површіе земно нѣ саме самцате садъ царство се зове, и сви люди на заповѣдъ нѣ съ опазомъ стое, и одъ заповѣди нѣ живѣти имъ или неживѣти стои. Она съ царима заповѣда, съ царицама влада, све якости и власти, сву властелу и богате за перчинъ држи, па неке глади, а неке до живца боцка, а неке у тренућъ ока у прахъ баци, и у ништа протвори. Што е у почетку имала посла стигнути и убити у сто или двѣста година, садъ стиже и убія кога сама хоће у трен ока, неда ни младой новой ножицы по жельи родителя исправитисе на тврдой земльицы, већь, съ бистримъ окомъ низъ стрѣлу омѣри, и у срце погоди. И како што све рѣке различна поля, текући крозъ многе путове и разне стране, поліеваю, и найпослѣ у море утичу; тако и люди безбрижно животъ свой проводећи на землю падаю, и у гробъ као у пространо море улазе, изъ коегъ немогу никадъ изићи, већь на гласъ гласовите трубе, крозъ коју анђели

кадъ прогласе: востаните мертви, придите на зудъ. Смрть є куга неумолна, неуморна, и немилостива садъ постала; све као кметиће туче, у землю шилѣ, са земльомъ равни, и одъ людій чини насъ да будемо нелюди.

Веселинъ. Богме брате Любомире мѣръ є знао нашъ Јовица, ако є и млађанъ, тко є вѣштачина стара, да зна безъ єцаня и муцаня на питанѣ тврдо одговорити здраво. Я да ти сву истину речемъ, ишао самь по свѣту, еда гдѣ што болѣ нађемъ и чуемъ, као пчела по цвѣту, съ людма се састаяо, съ господомъ разговарао,—али ни одъ кога поволньіегъ разговора и одговора ніесамь чуо одъ овога твога, еръ є онъ безъ никаквогъ кићеня и растезаня башъ по србски мужки изговоренъ, за кое самь га помньиво и саслушао; и башъ ми вѣруй као и брату, да ми є остао вась при срцу милъ, драгъ, и угоданъ; него докле смо іошь овдѣ при трпези заедно, изъ срца бы те замо ліо, да ми кажешъ: бы ли добро было, кадъ бы се мы опетъ къ старомъ начину живлѣня, и къ старымъ обичаима повратили?

Любомиръ. Ако ме питашъ само за мене и тебе, немогу ти управъ рећи, шта бы одъ насъ было, кадъ бы смо се одвикли одъ овогъ што смо навикли. Наймучніе бы намъ было вино и ракію оставити, а и пушенѣ дувана небы лако; али дати речемъ и то као и све друго, кадъ бы смо мало помало изостављали, и садашній начинъ нашегъ живлѣня и мишленя усвему по путу и начину наши стары водили, поуздао бы се, да бы, ако и не башъ я и ты, а оно бы се кои годъ одъ садашнѣ

помлађе браће, нашао, кои бы баремъ праотца Јакова године доживіо.

Јовица. Опростите, што ћу упитати; а за ону малу дѣчицу што ће се родити, хоће ли болѣ быти?

Светозаръ. За потомство наше? ели Јовица?

Јовица. Е! за потомство, е!

Светозаръ. Кадъ е за потомство, то се разумѣ, да бы понайболѣ было. За нѣга бы я свакому съ моимъ животомъ добаръ стояо, да бы вишій діо людій съ великимъ обичайнимъ вѣкомъ, као и Аврамъ, Мойсей, Јосифъ и Єлисей, отликоваосе. Него браћо! е да Бога! е да слоге и послуха! сви сложно за здравлѣ, као за найлѣпшій божій цвѣтъ, устанимо да смрть уморимо, и у прво тужно станѣ заћерамо. Насъ четири, као и четири виловита сокола, добро се окроимо, и узмимо свакій гласовиту трубу у руке; нежалимо оставити што имамо; спрамъ оногъ што смо наумили учинити ништа є; па на четири стране, и свуда наоколо исподъ широкогъ свода небескогъ отидимо, и кликуймо на искупъ одъ свакуда; и свакога, и препоручуймо имъ, да чуваю животъ, што намъ га є Богъ на вѣру дао, одъ свега онога, што га пріе реда и времена прекратити може. Далѣ, да буду хитри а не лѣниви, да позно легаю а рано устаю, да чистый воздухъ любе; а на смрадный мрзе, да пазе на умѣреность ела и пића, да се чуваю дангубице, и да раде докъ се неуморе; движеніе тѣла и радльивость, младости є као ело и пиће потребно; да бѣже далеко као одъ люте зміе одъ оногъ, што желю тѣлесну раздражити може;

да штеде и у цѣлости држе да праве згоде што потомство разроява, и любовь брачну умножава; сувыше да небуду лакоми но сити съ онимъ што бы и имали; а понайвыше препоручити валя, да се любе, миръ и веселость међу собомъ да уводе; ово животъ виси, крѣпи и продужуе, да и сама смрть гледаюћи ньи препала бы се, и остала бы убрзо на гласу слабомъ, као што є была и найпріе.

Јовица, Веселинъ, завичу едногласице: аферимъ Светозаре! башъ ты на совѣту братски захвалюемо, и нѣга одобравамо.

Любомиръ іошь яче завиче: и я ти захвалюемъ уздайный брате на дивноме совѣту твоме; и узме по србски бардакъ вина; и наше здравицу свима.

Светозаръ, Јовица и Веселинъ одговоре: хвала брате милый, а у Бога сретный на лѣпой твоіой здравицы, вазда здраво быо, вино піо, и браћу соколіо, како правый и врсный братъ, и дай Боже свакомъ, што желіо, докончити срећно. —

Младый Србинъ.

VIII. Библіографіа.

1. Ова иста Диплома штампана е у Споменицыма 1840 на страни 56. подъ числомъ 46. Но будући да е и ова и она само копіе изваћене изъ оригинала, то печатамъ и ову, нека Читатељи виде, како преписницы различно прекопіяваю! Изъ ове на дну видисе, да оригиналъ мора быти у Архиви Венеціанской. Ова копіа налазисе у рукама Г. Божа Божовића у Дубровнику.—10. Априла 1357.

Нже испрьва снцева· за любовь бжтвнюю, и сладо̑ нензреченноую слави ткое кто доволнъ ее̑ изъглати· такокое блго̑даѧніе· нже дарова̑ есн ако̑ хо̑те и̑ бни цр̑ь, рабомъ сконмъ· славн православнїи̑ царемъ бл̑говѣрнїи̑ и что̑тою пре̑шьшнихъ и . лета жнвота своего· Нъспрнемшихъ кѣніе почьтніе подажніемъ всемогоущаго вл̑ки ѡ̑ц̑ьки агг̑елови, мачь подедь· Сиже вьы̑рихь ублчише ѡвѣтованіаль бжіа· томуже вьсхотѣвшю, нсіа слвчнвшамсе мнѣ съ ма̑тію гна ба̑ и сп̑са моего іу̑ха нже дарованїѧ мнѣ Стефанъ ѡрошь ц̑рь срьблеемъ и грьком̑ и поморію и всемъ запа̑ніемъ странамъ кеселюсе дше̑ю нтѣломъ ѡ̑ бжтвнѡ̑ъ дароу и̑же ми да̑ вл̑ка хс̑ вьспрістнми———— иже вьса устражюціому по закону, уставьселеенскому вьсе ч̑тнаго Сьбора иже и ѡ̑прѣже̑ поставлеенїе̑ гнномъ и родителее̑ ц̑рквами· Спочившіемъ ц̑рмъ· Иже и устави всакаа правила, тази вьса утврж̑аетъ ц̑рквами зговор̑шисе згоспо̑жомъ и мтерію ц̑рквами бл̑говѣрномъ ц̑рицомъ Кѵ̑ Єленомъ· Изгнномъ и ѡ̑ц̑емъ ц̑рквами прнѡ̑сщенн̑ъ патріархѡ̑ъ кѵ̑ сакомъ· И сьвсемъ властели келѣвьзможніемн рукою ц̑рк-

камн· И сьвсеми митрополити и игумени иськсеми Сьборо цр҃тками иже записовати хрисовоіє имати· Инакса како Слово ц҃рствами ––– ничемьже пре-жевреженꙋ бити томꙋже образꙋ ц҃ркомꙋ Изколи и ц҃рквомн· Исима таковимъ достоиним и ꙋгодніємъ и любезма властело ц҃рквами· басети, баринцелꙋ, бикочнѣю, и трипетꙋ миховнѣꙋ бѣлѣꙋ зани правꙋю и вѣрнꙋю иксе Срьчно и ꙋгодно поработний ц҃ркꙋвми, дарова има ц҃рквоми Сизи златопечатни хрисовон и Слово ц҃рко записа има ц҃рквоми отокъ ожнѣе дꙋбровника иметь Сьвсеми перхоро и правилами отока тогази какое ѡвѣка било и како когасꙋ ини Прежде имали и дрьжали дами єє ѡбацинꙋ ихтрочко име да га имаю идрьже како ксакꙋ сꙋцꙋ Свою бацинꙋ додни Идовѣка· Какое ц҃рквоми иниемъ властелѡ иквластелинчѣмъ келикіемъ ималіемъ записало, и потврьдило бацине· Такоже ибасетꙋ баринцелꙋ бикочнѣю итрипетꙋ миховнѣꙋ бѣлѣꙋ Ини децамъ записа има ц҃рквоми ихтврьдихъ ––––– како да сꙋ колни темезни отокѡ придати ихаризати и ꙋпарѣію дати·–– ц҃ркомь задшїꙋ по҃ложити ипо҃писати кꙋде єє има хотеніе дигнꙋти но҃братити и пр· и пр· Записаже и по҃печати азь· Къ лѣто ѕ ѡ҃ѯє инктіѡн· І· записаше Сіе квславномъ градꙋ Скопію· Мі҃а апр҃и· І· повеленіемь г҃на ц҃ра ˜ ˜ логофта драгослав речь бл҃говѣрни·

Стефань Ꙋрошь Царь Серблеемь и Грькомь· (Црвеный подписъ сь крупнымъ словима. Учинѣнъ е и печатъ, али съ рукомъ, и унаоколо печата пише: Стєфанъ Ꙋрошь мт҃ію кж҃ією ц҃рь Срблеє҃ игрькомь. Унутра у печату стои написано рукомъ: Неролимъ еже златопечатни Хрисовон бѣлѣа ѡ котора. Споля на савитку: Зъ мліетъ како г҃нь ц҃рь Ꙋрошь дарова ожнѣе дꙋброк-

ника манєтъ басєти бикочићу и трипу михокићу бућићу; нима нић дєца до века жащиних — 1538 Venetia Moyse Rago.

---

2. Писмо цара турскога Баязета на єдномъ устрижку папира два педля дугачкомъ и седамъ палаца широкомъ; папиръ є доста подебео и углађенъ. Ево свѣдочанства, да су цареви турски, у оно доба найсилніи у Європи, Србскимъ єзикомъ писали, као што свѣдочи и она Диплома у Магаз. 1849. Стр. 175.

(Слово и надписъ Царевъ)

ѡ̑ великога гѡ̑подара исн̑ога цр̑а и велики а-мира сул̑тан̑ баѧзи̑ хна кнезу и властелѡ̑ дубрѡвь-ч̑цем̑ многѡ здравіе даимате, потоле такове да-кам̑ ведети жко посла̑ верногами слугу искласа цр̑твами сињана упоклисар̑ство добенет̑ске господе тере када приде ваше̑ граду да га примите сд̑ѡбрѡ̑ кѡлом̑ идаму нангете кѡрак̑ да га прекезу али на спех̑не укрьсмакьши да га ѡ̑правите нѡпеть кдь се закрати ѡтен стране да га прекезете и да га примите опраквьшега да дѡнге на пор̑ту цр̑твами, инакѡ да невчините такѡн да знате.

п̑ мїа ноерна іѥ̑. вдренопо̑.

Ово писмо примљено є у Дубровнику 13. Декем. 1492. Као што подписъ съ друге стране свѣдочи. Оригиналъ налазисе у рукама Г. Божа Божовића у Дубровнику.

---

3. Писмо кнеза Томе изъ Старога Влаха кнезу Милутину у Дубровникъ, съ коимъ єдного кнеза Рускога препоручуе.

Адресъ: Сі лістъ да̑ пр҄да̑ по̀ печато̑ кнезу милутину.

(Далм. Магазинъ 1851.)

Писмо: Бл҃говерномꙋ їхо҃мъ възлюбленномꙋ прителꙋ нашемꙋ зело възлюбленомꙋ гп҃одарꙋ князꙋ милꙋтинꙋ Смерено и любокно метаніе сътворлю бл҃женствꙋ твоемꙋ князе Ѳомо съ братнами ѿ старога Влаха, посл҃ давѣ тои гп҃оа҃ръ хртиански съ сконми служители бл҃гоколивши бꙋ҃ скободисе ѿнечастивихъ єезикъ и дондє къ нами всакꙋ милость и любовь показа апондє съ бг҃омъ надꙋбровникъ до честитого властела амн҃ надеемо на бг҃а паки на в҃а прителе верне применете єє҃го ѥко гп҃оа҃ра подостоинъствꙋ къместо нашего ѡбраза бꙋ҃ди єє҃мꙋ прителѣ исъродникъ нцю гоє поницетъ ѡка немоте єє҃мꙋ къзбранити нтънимꙋ єгоꙋ съблюдите тако в҃а мн҃мо ѕсрѣдне· амного писатъ на малохартіе за велика гп҃одара неможт иташъ разꙋмъ постигнꙋти. Єже сами каше блг҃ородне ѡчима оꙋзрнши намъ же ѡнъ зело достоверинъ х҃ꙋ раб тоиже тебе имаздовъзателъ и намъ хоће бити прителъ вечни ако бъ҃ дастъ миръ и-здравіе имногави лета къжиготе ндраки испе

(Подписъ тайный извезеный.)

Додато: Иметаніа нашой сестри рꙋсъни покажи любовъ гп҃одарꙋ и нашемꙋ прителю къместо на҃ братіе —

И метаніати ѡстарице матере саломіе нехрема поклонъ съткарае Иметаніати ѡвъсехъ понмени малн҃ ивелихъ поклонъ кꙋкашинꙋ·

---

4. Писмо кнеза Јоана Тимотеа Владимирскога изъ Рима, кнезу Милутину у Дубровникъ. Обадва писма налазесе кодъ Г. Божа Божовића.

Адресъ: Къ сербъскꙋю землю ѣдꙋбровницкой ѡѫ҃здъ достойномꙋ милютинꙋ кн҃зꙋ·

Писмо: Іѡанъ, Тимоѳеи҃ ѩзовладимира кла-

дмирскін ншвйскій господа Иже нѣсмь доколѣнъ нарецнсе Кнз заѡлвченіе ѡмѣстнаго нашего кнст-віа великопермьскаго нзаѡлвченіе ѡнсконнаго нашего прародителнаго потеческаго достоанія ѡкеликаго црткіа московскаго зане кы коплѣненіи оу-нечестивы нгнюсны тартаръ и оутюрковъ нихже помощію бжіею и промнслом правединъ и блгочастівы дрвзен нны сърбовъ избавльсе нивтшаствы коєкосмв достоанію странствою нне костранна латинскы блгодатію бжіею неніцєско нпилѣннчаско нностранничаско носвободно и откровено и славно ѡславны црквныхъ свидѣтельствъ нмсны правени оуказанін яко наслѣдникъ нпослѣдне славнаго великаго каснла нвановича нзовладимира владимирскаго нишвнскаго Кнзя великаго црм ѡвеликаго и высоко престонаго цртвіа московскаго нксел благочестивые росін нксел сѣверніа нполвноцніа страны и ваваръски єзіковъ нпроча єцеже єсмь кнз земли великопермьскія и блюстітель нназнатє правени нблгочастивы скнпетра сронниковъ наши старородавны блженніа паметъ десно нкнезе нкоєко сърбъски нпроча.

Късербъскую землю вдвбровнницкой оуѣздъ обще всѣмъ посельномъ особно избранномв кнзв милютінв всяком части и хвалы достонномв бжтвенаго блгословеніа и блго образна здравна любитено желаю.

Недвнсе милютіне кнеже дате толико любимъ ноузвншвемъ не ми тебе оузвншвемъ гдинъ бгъ те оузвншвє заштоси кѣренъ нпочтенъ нкрѣденъ нткол вредность оусилокаме тебя прославити нпоздравити издалеки места нзрима добро тебѣ хоте быти данмашн На пнетела сѣкѣ ѡпрнятельства достонноко кнеза Ѳомы истарога Клаха откоега несвжено мнѣ было тебѣ прпорвченв быти

зашто непріндо оудоброкинкъ нопріндо на которъ
и оувенецію али томинъ препорвчнъ книгъ сокро-
кенно нйс ктебѣ посылаѣ дазнаешъ колико можетъ
православны любовь нприятельство коемъа свако
добро вековно желаѣ посй разумѣй како донде к-
тебѣ са наша почтована книга дозови всиколици
кметовы разумни праведни прочатіи книгъ нашъ
наоутѣшеніе налюбокенъ разгокоръ како мы ве-
ликъ имамы книмъ любобь испомоцію бжію к-
малыхъ лѣтѣ учиній ихъ отвркокъ скободигнсе аще
оупованотъ и кервютъ инекасе молатъ гдну бгъ
ндажнвтъ благочастнкно любящіе дръ друга се оу-
же мать бжіа близъ и мудромъ доклѣетъ танна
сна велика есть тебѣже подобаетъ црьскъ и кнж-
ску тайнъ танти абжіа дѣла проповѣдати между
православными алатинцокъ отбегати нкездѣся от-
ни отлучатъ попалъ павлъ Єретика чка попервѣ
нктороѣ наказанін отлучансе итако кидите празумѣ-
нте дасвть латини прелестницы отлучантесе и о-
жидантеже отъ насъ друган книги полезнон къско-
ре ако окъ книгъ кса донесет молимо ка за лю-
бовь бжію оучинителй велику часть нкелику лю-
бовь нштой оучините мнѣ оучините изиаите тръж-
дающисе и помогающи намъ наши прекожделѣнны
отцокъ и бгомольцокъ нскнинкокъ обителн пр-
тые бцы оуспенна иже наморачъ ако истинно
есть кралекскаго строенія нхъ мнтырь коега мы
слави ашто дале то вѣче и ѿ отечества нашего
славити вздем ецеже нса бгъ обитель онъ стую вы-
соцѣ прославити благоволилъ ндарока нмъ примити
крнмъ моцы оугодника (.. неможесе прочитати,
покріо печатъ) ако ото сами носителн книги сеа
козвестятъ вамъ — — — правую любовь нвѣръ
костон моравчѣско обителн — — — матынъ послѣ
посылать и не цадите да и ва поцадитъ — — нс-

кодитъ исоткоритъ ка̑ тѵркомъ илатино̑ страшни̑ иксмкаго ѡзлобленіа кыши̑ни̑ Амінь Писано крим̑ лѣта ѯ҃ѳ҃·н·г· нюна къ ѕ҃ оусредѵ. (Јуніа 7. године 1648.)

(Подписъ тайный исплетеный.)

Писмо є савіено као и свако друго писмо. Печатъ є великій као форинтъ сребрный. Унаоколо непише ништа, на врху велика круна одъ еднога края до другога; исподъ круне три знака у истомъ реду, то есть, крстъ исподъ нѣга теразіе као широко покой ⊤; у среди звѣзда а исподъ нѣ полумѣсецъ ☪; на краю трићеле, или чиракъ съ три свѣће Ψ; опетъ исподъ сва три знака юнакъ на коню съ пропетымъ предньимъ ногама држи замахнуту саблю у руцы, а спрамъ нѣга накострешеный лавъ съ подигнутимъ у висъ репомъ и съ пропетымъ предньимъ ногама.

---

5. Писмо, съ коимъ Арсеніе Патріархъ народу обявлюе, да є возведенъ на престолъ Патріаршества Србскога.

Арсеніе божіею мт̑ію Архіепіскпъ пе̑скы ика̑се̑ Срьблемь ика̑гаро̑ Патріархъ·

Смѣ̑ніе Наше пишетъ· как̑гомь хранимѵю каронъ пѡгорнцѵ· нѵзетѵ· ѵкак̑гомь хранімое племъ пиперѣе икелопавлиће· нжаблжкъ прѣе ка̑го гокенни̑ Сиѣ̑нико̑ протопопа̑ ипопоко· иже ка хр̑а бг̑а ка̑гочт̑ники̑ ихр̑толюбики̑ хр̑тіжно̑ конкода̑ кнѣзоко̑ икмѣтоко̑ нѡпціе православни хр̑тіжномь· мр̑ имат̑ь ѡх̑р̑ бга· лѡна̑ мт̑ва икл̑гвеніе коун̑ Сакасѣми ками идоми ичеди кашими православнимн· посн̑ аціе ѡ на̑ желаете разѵмѣти ка̑гтію кж̑ією· и изколеніе̑ сабора касе̑· ипомилованіе̑ чѣститога цр̑а· Єсмо казведени на прѣсто̑ патріаршастка срьбскаго·

іємо ѵдржали прис‡бє напосл҃ѵжєніє канє҆ вл҃ку кѵ҃ Сакатіи· то҆ ра҆ ва҃ пиш҆є҃ когаби кє҆нлом҃ъ Свои ѵ҃чиніо наш҃ѵ Стран҃ѵ вл҃ка кѵ҃ сактатіє· дам҃ѵ то кладинчаскога датка нанти бл҃гословєнє покѵпи панахіда дам҃ѵ нматъ кєзрєчи дати· коиан том҃ѵ кѵдє сѵпротиканъ ни попъ· или хр҃тіи҃нинъ дазна добрє дахоћє прінмнти сабори҃ѵ клєтк҃ѵ· тако знанте· и мѵ҃ хр҃ѣ нманте амнинь:

мц҃а фє҃ ѳ҃ : на а҆ѯ҃є· — 18. ферв. 1725.

---

6. Арсеніе Патріархъ шилъ свога ћехаю владику Саватіа, да покупи милостиню.

Арсєніє к҃ м҃ патріархь пє҃скы· (М. П.)

Ѳиш҆є҃ по҃горичкимь Срє҃ніко҆ ихр҃тіи҃но҆ ѡпист҃ако изєтскы҆ попокомь и хр҃тіи҃но҆ мѵ҃ хр҃ѣ имєнтє кан· носы҆ порєчи канон какомо ро҆ оучинили, тако посласмо ћехаю нашєго кѵ҃ Сакатіи҃, пора҆ то милотиніє чтосте на҆ писали, дна҆ да нмате прћдати, да се послє некарамо· изадрѵгє послокє цоћє скы҆ ѵправити нкидєти ми хоћемо канъ бити· тако знанте·

Фє҃ кі а҆ѯ҃ѕ· — (12. ферв. 1726.)

П. П. Ики попоки по҃горички изєтски данматє црє҃кѡ сл҃ладєнскы҆ лєпѡ наплатить: нпѡ данєсте ѵчинили·

---

7. Арсеніе Патріархъ благодари народу на милостиньи; забраное доносити и продавати ракію и пиће кодъ цркве и пр.

А҆рсєніє бж҃ією м҃тію Архіепкѡ҆ Пек҆′ нкас҆є҃ срьбле҆ Патріархь·

Ѳмкі҃ніє наше пишетъ· Как҃омь храними гра҆ по҃горицѣ. Ркєє кա҃ гокенномѵ протопопи попокомь· Докро рѡ҃нимь трьговцемь, поцен҆и҃ за-

натліи· нѡрачемь нкопачемь· и Свѐ ѡцѐ православнимь хр҃тіжно понменз кѣлики нмали· Мр҃ и-
мать ѡ̈ ха̄ бг҃а· и Покрѡвъ прч̄тіе бц̄е· а ѡ̈ на̄ молитва нбгвніе коу̯ сакасеми ками· ндоми нчѣ-
ди ваши православни· Посн̄ како ми мєћю ва̄ до-
ћосмо, и ви на лепо привативстѣ ндочекастѣ· и-
любѡкъ показастѣ, имат҃нице дадосте· противз силє ноусрдіи Своѐ· того ра̄ дасте благословѣни· и да ками г҃ь бг҃ъ даа помощь и надомз и напз-
тз, изтрг҃з, иззанатз· и на касакомь мѣстз бг҃ь ка̄ помощнікь кіѡ, ндобрз срећю даѡ: Паки мои хр҃тіжни, ѡко на̄ чтосте дали милѡтнинце, лепо данматѣ порѣзати· и измећю секе видити, и цо на кого падне пореза данма без̀речи дати· Конли сзпротива̄ бзде инеха̄хоще дати цо нанега на̄не, такаго нма̄ клета и проклета ѡ̈ гп̄да бг҃а· нѡ-
лзчена црквке бж̄іе изакона хр҃тіжнскога, итакоко-
мз попови данемаю закона вићіати· дондежесе покорн нда· нпа̄ мои хр҃тіжни како раззмехь да-
некизи ѡвась добити ради доносе ракію нинће кѡ̄ цркве нпродаю· кое дело бг҃о оугодно ніе· закое даніе пр҃ото нбл҃гословено нопроклето· иконки до-
неѡ продати· иконки купіѡ пити· ели цр̀ковье до̄ бж̄и ндомь мл̄итвени· прочее бл҃гть бж̄іа аѡ̈на̄ мл̄итва нбл҃гвеніе боуди сакасеми ками боецимисе бга аминь· —

Мц̄а фер· ке

з погорици а҃кѕ (М· П·) — (25. ферв. 1726.) П· П· Паки заповѣда̄ ками све̄ свецінкомь по̄-
горички ѡцє, пора̄ протопопе кошка· како држи ѡна села злешко полю· апотрѣбае протопопа ска-
кога праздника дасе находи зпѡгоричкон цр̀кзы· того ра̄ комз ки ѡ̈ка̄ запокедіѡ поћи кцр̀кви з-
лешко поле да имате послзшати безречи· конли

ненослушна хоће кастигъ примити· ели ми протопопи заповедамо тако· и ми хрь имете·

Арсеніе Патріархъ· — Кластифъ· —

---

8. Писмо Патріархово у име попа Дмитра Беровића.

Арсеніе ѣ м патріар пе· (м· п·)

Пише уподгорицъ Скеписникомь ихртіано ми хрь къ саками посихъ како чести разумехъ· да по дмитар беровићь хоће селить поподгорице· мига исказанио· али ѡзлобима други бегда· тога ради акоби ѡнь ѡтишао· други по дасе нема меніга у-негокъ мнорію· него заповѣдамо протопопи конихъ ало попце· попа беровићих нурін· да ко — — — ма а: Намалои реци· ажкг·

(1. Мар. 1726.)

---

9. Патріархъ совѣтуе Христіане; препоручуе сироте покойнога Бурише Сточкова; и забранюе поповима иѣи къ Црногорскому Владики Данилу.

Арсенін ѣ м патріарь касе срьбле инлгарѡ инрочи:

Оумилініе наше инисть ка бгомь храними гра подгорицъ блго говеинома протопопы и попокѡ, инлгочтивій хртіанѡ касе оце· бдть бжіа: а ѡ на мтка инлгкіе коун сакасеми ка идоми нчѣди каши православни носи ако желатъ она разумети блгтію бжіею здравко къ жикы находимосе· азанно какое бжіе хотеніе кедс и неколе исукиніе имамо· толико на бга на на православнесе хртіане надесемо· Елмаже ики злюбовы меѣю соко ездитъ· бга коитесе оуцркоу бжію често хоте· счистимъ срцемь и исповѣданіе инстворите зала

єдань дрвгомв: нисфокласкетвйтє єдань дрвгога· Скнцснинкъ Свое нстаріє почитвитє: хоћемсмо кā нпространїє писатъ фкаче ки нахитоцни· него по– сьмрты покойнагф Кюрнинъ Сточкока· кеће незна– мо какоє негока спротнив нвкомв кнћю· мало– смо разакрали да имсее разгракило имаће· адрвгф сашнй покойнёе оутопилф· зато ѿ нā дасв кā скё прнорвчена негока спротнив дан назте нчвкате како скё свое· дан нски ко нагазіф ѿхр̃тіанъ· кли ѿсцїєнй данѡае ѿна клетку недочека кон· нон чу– кайте нпазите· єлссее многё покоини Кюрнина то — — — — — нашлф· нки попоки лепосс пракила цр̃– ковнога држите· и летвргію чёто пойте и немой– те кон нтога филдста ккāки данилв закаковь по– сль дандс· єли ако чвемо хоће фни чāкъ клетку дочекатъ кой кнемв поће· тако дакёте· и мѵ̃ хр̃ѣ квди сакā·

Дек ҳ в сарајеву: афкѕ· — 7. Декем. 1726.

Н. Н. Протопопа ћоко зацю ти момв хачін зако нскнћимнь нвквћю нендснь: занокедамти дамв за– конь кнћимнь· нвдо ходнић: нѿпиинтъ ми зазацю: Снвжке аге нхристіани бехвми писали за попа сћепана· нāрь какосв вчинили дасе црькка градā: нека дда бѵ̃ нчёстити цр̃ь дасе црькка сагради, ами нихноīга хатара запопа нећемо истрвти.*) ной нема кā книгв писатъ: ной кажи· нѿсаборами книгв ношлите· єлисā ѭ рска данеславиā никога докми сабфрна книга недоће·

Протопопа хоћю послатъ натебе сйгелію да– покрсинь благосолее ск̃в·

Примѣч. едно писмо Арсенија Патріарха 1727 штампано е у Магазину 1849. стр. 178.

---

*) Ово е покварено и посрбљено одъ рѣчи итали– анске distruggere дистружити т. е. покварити. Учред.

IX. Промѣне у Епархіи Далматинской.

1. РУКОПОЛОЖЕНИ ЛѢТА 1850.

Милковићь Лукіанъ 2. Ферв. за пресвитера.
Новаковићь Савва 18. Мар. за пресв.
Балићь Андрей 14. Јан. за пресв.
Опачићь Симеонъ 1. Јан. за діакона, а 6. Ферв. за пресв.
Олуићь Исаіа 11. Јун. за діакона.
Амановићь Јоакимъ 29. Јун. за діак. а 3. Јул. за пресв.
Кнежевићь Никола 20. Јул. за діакона.
Лазаревићь Јованъ 13. Септ. за діак. а 18. Септ. за пресв.
Урукало Јованъ 18. Септ. за діак. а 22. Септ. за пресв.

2. СМРТНИ СЛУЧАЕВИ 1850.

Андрей Лазаревићь Пар. Мокринскій.
Василій Воиводићь, Пар. Бенковачкій.
Никифоръ Ковачевићь, Јером. М. Крке.
Генадій Бѣдовъ, Јером. М. Круне.
Теодоръ Шушићь, Протопресвитеръ и Пар. Шибеничкій.

Садржанъ.

	Стр.
I. Далмація:	
1. О уређеню новы судбени властій	3
2. О уређеню политичко-управителны властій . . .	7
II. Три вѣрозакона у Херцеговини . . .	17
1. Мусулманство у Херцеговини . .	18
2. Станъ православнога вѣроисповѣданя	26

а) Владика 26
б) Свештеницы 29
в) Народъ православный . . . 32
г) Цркве и њіове утвари . . . 35
3. Станѣ римокатоличанскога вѣроиси.
а) Бискупъ 36
б) Фратри 38
в) Пукъ 45
г) Петъ парохіа подъ бискупомъ Дубровачкимъ 47
д) Цркве римокатоличке и њіово биће 47
е) Заключеніе 51
III. Предмети исторични:
1. Похвална Диплома Конте Мирковићу 53
2. Прошня Народа Србскогъ Сенату Млѣтачкомъ . 59
3. Прошня предана Сенату Млѣтачкомъ 65
4. Наредба Министеріална у име Празд. 68
IV. Предмети црковни:
1. Поученіе Теодота Еписк. Симбирск. 72
2. Имена свію Епархіа подъ Патріар. Цариград. . . 75
V. Обичаи:
О славлѣню крстны имена у Херцегов. 78
VI. Стихотворенія:
1. Народна пѣсна. Обновленъ Раванице 119
2. Івановићь изъ Доброте и Хаџи-Ибраимъ 132
VII. Предмети забавни:
1. Загонетке 137
2. Одгонетке 139
3. Народне приповѣдке 141
4. Еврей у тавницы Нормана . . . 148
5. Разговоръ између четири брата Србина 158
VIII. Библіографіа 167
IX. Промѣне 179

Г. Пренумеранти сталии.

Б е ч ь.

Г. Вукъ Стефанов-Караџићь, Срб. Списатель 1
„ Борђе Даничићь, Списатель 1

Б ѣ л а.

Г. Иліа Злоковићь, Протопр. и Надз. . . 1
„ Игнѣатъ Злоковићъ, капеланъ 1
„ Христифоръ Ђуцићь, Пар. Јошич. . . . 1
„ Никола Цвѣтковићь, Пар. Баошић. . . . 1
„ Андріа Балићь, Адм. Крушев. 1

Б у д в а.

Г. Инокентій Павловићь, Адм. 1
„ Филипъ Тановићь, Пар. Маин. 1
„ Синесій Давидовићь, Игум. Прасквице. . 1
„ Марко Греговићь, Пар. Кастел-Ластв. . 1
„ Петроній Давидовићь, Адм. М. Град. . . 1
„ Василій Неразићь, Јером. М. Режев. . . 2
„ Георгій Суђићь, Адм. Браић. 1
„ Стефанъ Любиша, Секретаръ комун. . . 1
„ Марко Ђеловићь, родолюбацъ 1

Г о л у б ићь.

Г. Никола Плавша, Протопр. и Надз. . . . 1
„ Никола Плавшићь, Пар. Стрм. 1
„ Никола Дондуръ, Адм. Жагров. 1
„ Петаръ Саблићь 1
„ Божо Зелембаба, Посидентъ 1

Д р н и ш ъ.

Г. Неофитъ Нѣгушъ, Адм. 1
„ Стефанъ Вуиновићъ, Пар. Тепл. . . . 1
„ Симо Пупићь, Адм. Баляч. 1
„ Џице Міовићь, Посидентъ 1

З а д а р ъ.

Г. Атанасій Чурлићь, Архім. и Проф. V. кл. 1

Г. Герасимъ Петрановићь, Проф. III. кл. . . 1
„ Јово Шушићь. Проф. II. кл. 1
„ Никола Вуиновићь, ц. к. катих. . . . 1
„ Кипріанъ Стануловићь, Проф. IV. кл . . 1
„ Исаіа Олуићь, Проф. I. кл. 1
„ Христифоръ Мусићь, Пар. Задар. и Надз. 1
„ Григорій Кордићь, Пар. Смок. 1
„ Теодоръ Дръ. Петрановићь, ц. к. Савѣтн. 2
„ Анте Брчићь, Чинов. Триб. 1
„ Андріа Стазићь, Професоръ 1
„ Јово Божићъ, Регист. Триб. 2
„ Перо Петрановићь, пок. Тод. 1
„ Нико Вуковићь, обданенъ златнимъ крстомъ Ф. I. . 2
„ Раде Обрадовићь, тргов. 1
„ Гавро Глишићь, тргов. 1
„ Давидъ Илићь, тргов. 1
„ Божо Петрановићь, тргов. 1
„ Јово Катурићь, фабр. розоліе 1
„ Симо Добріевићь, соверш. к. 1
„ Јоакимъ Амановићь, Адм. у Дицму . . 1
„ Симо Опачићь, Спом. Плав. 1
„ Марко Кулишъ, Адм. Брибир. 1
„ Теодоръ Петрановићь, совер. кл. . . . 1
„ Димитрій Зецъ V. кл. 1
„ Јованъ Радановићь „ 1
„ Димитрій Мустуръ „ 1
„ Јоакимъ Трескавица „ 1
„ Јованъ Гривићь „ 1
„ Иліа Груборъ „ 1
„ Никола Влачићь „ 1
„ Михаил Аврамовићь „ 1
„ Спиридонъ Кнежевићь „ 1
„ Лука Радонићь, III. кл. 1
„ Савва Вукшићъ „ 1

ИЗ КЊИГА
ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

Г. Спиро Јованчевићь II. кл. 1
„ Симеонъ Добрићь „ 1
„ Лазарь Саблићь „ 1
„ Георгій Геркинићь „ 1
„ Стефанъ Кончаревићь „ 1
„ Никола Вулиновићь „ 1
„ Стефанъ Петрановићь „ 1

М. Драговићь.

Г. Јаковъ Радуловићь, Адм. за сыновца Антонiа 2
„ Иларіонъ Торбица, Намѣст. 1
„ Божо Катићь, пис. 1
„ Антоній Міовићь, Јером. 1

Имотскій.

Г. Спиридонъ Маргетићь, Пар. 2

Книнъ.

Г. Стефанъ Новаковићь, Пар. 1
„ Спиридонъ Добріевић, Пар. Верб. . . . 1
„ Тодоръ Синобадъ, тргов. 1
„ Стефанъ Вуятовићь, тргов. 1
„ Стефанъ Матіашевићь, профосъ 1
„ Спиридонъ Павићь, крчмаръ 1

Косово.

Г. Макарій Вукадиновићь, Надз. одбаренъ зл. крст. Ф. Ј. . 5
„ Иліа Поповићь, капел. 1
„ Михаилъ Поповићь, Адм. Бискуп. . . . 1
„ Антоній Радуловићь, Пар. Полач. . . . 1

М. Крка.

Г. Стефанъ Кнежевићь, Архим. и Кавалѣръ гвозд. круне . 10
„ Јеротей Ковачевићь быв. Игум. Драгов. . 1

Которъ.

Г. Вукола Поповићь, катих. 1
„ Косто Јовановићь, Свешт. 1

Г. Спиро Лазаревићь, Пар. Ораов. . . . 1
„ Јово Аврамовићь, Пар. Рисан. 1
„ Филипъ Костићь, Пар. Радов. 1
„ Трифонъ Комненовићь, Пар. Кривош. . . 1
„ Никола Берберовићь, капел, Морин. . . 1
„ Теодоръ Поповићь, саврш. кл. 1
„ Никола Радичевићь, тргов. 1
„ Марко Стефановићь, тргов. 1
„ Иво Мартиновићь, тргов. 1
„ Јово Букилица, тргов. 1
„ Лазарь Берберъ, тргов. 1
„ Вуко Врчевићь, Секрет. 1

Кула-Атлагићь.

Г. Георгій Вуиновићь, Пар. и Надз. . . . 1
„ Стоянъ Мирковићь, Пар. Бенков. . . . 1
„ Трифонъ Кончаревићь, Пар. Карин. . . 1
„ Григорій Вуиновићь, Пар. Билян. . . . 1

Неретва.

Г. Савва Новаковићь, Адм. 1
„ Димитріе Дошеновићь, пис. у Претури . 1
„ Јованъ Гога, тргов. 1
„ Никола Оманъ, тргов. 1
„ Михаилъ Поповацъ, тргов. 1
„ Стефанъ Бошнякъ, тргов. 1

Обровацъ.

Г. Јованъ Урукало, Адм. Обров. 1
„ Петаръ Олуићь, Пар. Билиш. 1
„ Стефанъ Симићь, трг. за с. Владимира. . 1

Врлика.

Г. Кирилъ Жежель, Пар. Врлич. 1

М. Крупа.

Г. Венедиктъ Кордићь, Адм. М. Крупе . . 1
„ Серафимъ Матавулъ, Намѣст. 1

Скрадинъ.

Г. Даміанъ Доброта, Пар. Брат. и Надз. . 1
„ Силвестаръ Вучковићь, изслуж. Пар. . . 1
„ Савва Бѣлановићь, Пар. Тевер. 1
„ Спиро Витасъ, Пар. Колар. 1
„ Кирилъ Арамбашићь, Адм. Доброп. . . 1
„ Јаковъ Ардалићь, Адм. Скрад. 1
„ Јованъ Будимиръ, Поссид. 1
„ Јованъ Крнета, тргов. 1
„ Јованъ Брдовъ, за сына Васу. 1
Госп. Катарина Синобадъ, люб. кньиж. . . 1

М. Саввина.

Г. Христифоръ Лумбардићь, Пар. Топ. и Н. 1
„ Герасимъ Раповацъ, Адм. Монаст. . . . 1
„ Данилъ Накићеновићв, Јером. 1
„ Јованъ Лазаревићь, Пар. Мокрин. . . . 1
„ Јованъ Чуквасъ, Пар. Сасов. 1
„ Петаръ Аврамовићь, Пар. Подскій . . . 1
„ Никола Нѣгушъ 1

Сплѣтъ.

Г. Нико Димитровићь, трг. и родолюб. . . 6
„ Браћа Кујончићи изъ Ливна 2
„ Андріа Барићь, Професоръ IV. шк. . . 1
„ Лука Ристићь, тргов. 1
„ Петаръ Марићь, тргов. 1
„ Стефанъ Ристић, тргов. изъ Сараева . . 1

Тріестъ.

Г. Никола Вуиновићь, Адм. и конс. Ассес. 1
„ Данилъ Буићь, Адм. и конс. Ассес. . . 1
„ Димитріе Владисављевићь, Професор. . 1
„ Иліа Русовићь, Капетанъ 1
„ Јово Јакшићь 1
„ Богданъ Познановићь 1
„ Лазарь Павловићь, тргов. 1

Шибеникъ.

Г. Григорій Вулиновићь, Адм. 1
Госпоя Марта Димитровићь 1
Г. Спиро Поповићь, родолюбъ 1
„ Перо Ковачевићь, тргов. 1
„ Симо Кулишићь, „ 1
„ Симо Симићь, „ 1
„ Андріа Јовићь „ 1
„ Никола Милетићь „ 1
„ Кузманъ Петрановићь „ 1
„ Савва Омчикусъ „ 1
„ Лазо Рашковићь „ 1
„ Паво Јовићь „ 1
„ Јово Петрановићь „ 1
Библіотека Прав. Общ. Шиб. 1

ПРЕНУМЕРАНТИ ЗА 1851.

Аустріа — Бечъ.

Н. С. князъ Михаилъ М. Обреновићь . . . 1
Висок. Г. Метелъ Ожеговићь, Мин. Сав. . 1
Висок. Г. Дръ. Францъ Миклошићь . . . 1
„ Г. Стефанъ Царъ 1
Г. Велимиръ Барбарићь 1
„ Јованъ Суботићь 1

Дубровникъ.

Висок. Г. Јереміа Гагићь, Над. Совѣтникъ и консулъ Рускій . 1
Г. Теодоръ Янковићь, канел. 1
„ Христифоръ Лучићь, тргов. 1
„ Јово Шкулѣвићь, „ 1
„ Стефанъ Бурашовићь, „ 1
„ Спиро Опуићь, „ 1
„ Божо Бошковићь, „ 1
„ Христифоръ Н. Мичићь, „ 1

Г. Лазарь Поповићь, трг. 1
„ Ђуро Н. Ковачевићь, „ 1
„ Ристо Поятина „ 1
„ Јово Бравачићь, „ 1
„ Јосифъ Каликъ, „ 1
„ Мићо Комненовићь, „ 1
„ Нико Унковићь, „ 1
„ Ђорђо Бравачићь, „ 1
„ Браћа Павловићь, „ 1
„ Лесо Алексићь, „ 1
„ Никола Путица, „ 1
„ Єфто Периновићь, „ 1
„ Савва Бошковићъ, „ 1
„ Петаръ Маријь, „ 1
„ Вуко Лончаревићь, „ 1
„ Јово Лайновићь, скупитель пренумеранта 1

Б а о ш и ћ ь.

Г. Јоанъ Камилићь, ... 1
„ Франо одъ Смећа 1
„ Драгойло Лазаревићь 1
„ Иліа Лазаревићь 1
„ Милутинъ Лазаревићь 1
„ Димитрій Целаићь изъ Біеле 1
„ Спиридонъ Јанчићь 1
Господична Александра Црногорчевићь . . 1

РУСІА. — Петробургъ.

Г. Дѣйствителный таиный Совѣтникъ Графъ Димитрій Николаевичь Блудовъ.
„ Дѣйствителная таиная Совѣтница Елисавета Василѣвна Дашкова.
„ Фрейлина Александра Александровна Воейкова.
„ Фрейлина Графина Блудова.
„ Варвара Петровна Писемская
„ Генерал-Лейтенантша Софіа Борисовна Полтоцкая.

Г. Тайная Совѣтница Княгиня Анна Александровна Голицына.
„ Генералъ Адютантъ Ѳедоръ Ѳедоровичъ Бергъ.

Тайные Совѣтники.

Г. Николай Петровичъ, Новосильцовъ.
„ Александръ Максимовичъ Княжевичъ.
„ Филиппъ Филипповичъ Вигель.

Дѣйствителные Статскіе Совѣтники.

Г. Алексѣй Ивановичъ Войцеховичъ.
„ Косма Григорьевичъ Рѣпинскій
„ Николай Ѳедоровичъ Ремеръ.
„ Николай Мелентьевичъ Старцовъ.
„ Князь Левъ Викторовичъ Кочубей.
„ Михайло Михаиловичъ Севриновъ.
„ Иванъ Андреевичъ Теубель
Г. Дѣйствителная Статская Совѣтница Александра Осиповна Смирнова.
„ Фрейлина Анна Дмитріевна Дашкова.

Статскіе Совѣтники.

Г. Ѳедоръ Ивановичъ Тютчевъ.
„ Измаилъ Ивановичъ Срезневскій.
„ Николай Ивановичъ Надеждинъ.
„ Иванъ Давидовичъ Деляновъ.
„ Ѳедоръ Ѳедоровичъ Мерцъ.
„ Баронъ Ѳедоръ Ѳедоровичъ Гревоницъ.
„ Александръ Павловичъ Яковлевъ.
„ Иванъ Дмитріевичъ Соколовъ.
Г. Полковница Лидія Дмитріевна Шевичъ.

Коллежскіе Совѣтники.

Г. Петръ Герасимовичъ Терентевъ.
„ Александръ Павловичъ Нарольскій.
„ Николай Васильевичъ Игреневъ.
„ Єгоръ Ивановичъ Фанстиль.
„ Иванъ Павловичъ Яковлевъ.
„ Андрей Григорьевичъ Щебининъ.

Надворніе Соѣтники.

Г. Александѣ Николаевичь Поповъ.
„ Иванъ Григоревичь Виноградовъ.
„ Николай Степановичь Алексѣевъ.
„ Афонасій Ѳедоровичь Бычковъ.
„ Иванъ Ѳедоровичь Дьячковъ.
„ Дмитрій Михаиловичь Наумовъ.
„ Маіоръ Карлъ Ивановичь Битнеръ.

Коллежкіе Ассессоры.

Г. Василій Ильичь Тимковскій.
„ Павелъ Осиповичь Орловъ.
„ Максимъ Дмитріевичь Княжевичь.

Титуларные Совѣтники.

Г. Николай Васильевичь Мятковъ.
„ Яковъ Ѳедоровичь Дьячковъ.
„ Алексѣй Яковлевичь Богоявленскій.
„ Алексѣй Ѳедоровичь Орловъ.
„ Павловъ.
„ Перевощиковъ.
„ Александръ Ивановичь Бернардъ.
„ Олимпій Яковлевичь Рождественскій.
„ Штаб-Ротмистръ Алексѣй Степановичъ Хомяковъ.

Коллежкіе Секретари.

Г. Базаровъ.
„ Перевощиковъ.
„ Александръ Ѳедоровичь Раевъ.
„ Гвардій Корнетъ Александръ Александровичь Стаховичь.
„ Губернскій Секретаръ Дементій Григорьевичь Бѣлинскій.

Коллежкіе Регистраторы.

Г. Гаврило Григоревичь Виноградовъ.

Г. Павель Ивановичь Яковлевъ.
„ Алексѣй Ивановичь Ивановъ.
„ Студентъ Иванъ Дробовичь.
„ Студентъ Александръ Филиповичь Вигель.
„ Дмитрій Дмитріевичь Дашковъ.

Г. Статскій Совѣтникъ Михаилъ Апполоновичь Воейковъ.
„ Графъ Дмитрій Андреевичь Толстой.
„ Графъ Алексій Сегреевичь Уваровъ.
„ Протоіерей Николай Ѳедоровичь Раевскій.
„ Протоіерей Михаилъ Ѳедоровичь Раевскій.

Войводина. — Карловцы.

Г. Святѣйшій Патріархъ Іосифъ Раячићъ, тайный Совѣтникъ, и кавалѣръ . . . 1
„ Архимандритъ, Никаноръ Груићь . . . 1
„ Протосингелъ Антоній Нако 1
„ Архидіаконъ Лукіанъ Николаевићь . . . 1

Митровица.

Г. Іоанъ І. Поповићь, тргов. 1
„ Коста Жилићь, Арен. изъ Мартинаца . . 1
„ Јереміа Георгіевићь, родолюбъ 1

Босна. — Сараево.

Нѣгово высокопреосвященство Г. Епископъ Босанскій Игнатіе Василѣвићь Кратовскій 1
Библіотека Сараевска 2
Гг. Членови Управительства школскогъ: Манойло Євтановићь. — Перо Аџи-Ристићь. — Симо Самоуковићь. — Мићо Аџи-Авакумовићь. — Јово Бесаровићь.
Г. Спиро Райковићь, Директоръ Србске народне школе 1

Г. Ђорђе Маргетићь, учитель IV. разреда . 1
„ Марко Марковићь Табанџіа, учит. III. раз. и Турскогъ єзика 1
„ Јаковъ Вуковићь, учит. II. раз 1
„ Симо Поповићь, учит. I. раз. 1
„ Мићо Аранитовић, учит. почетногъ раз. . 1
Гг. трговцы: Ристо Радуловићь. — Мићо Савићь.

Херцеговина. — Мостаръ.

Г. Серафимъ Шолая, Ефимеръ 1
„ Јоаникіе Памучина, „ 1
„ Петаръ Чокорило, „ 1
„ Михо Аничићь, за брата Стефана . . . 1
„ Лазо Спремо, за брата Ђорђію 1
„ Петаръ Милишићь, за братића Јову . . 1
„ Милинко Оборина, за брата Євту . . . 1
„ Євтанъ Шотрићь 1
„ Євтанъ Кабларъ, за братића Стояна . . 1
„ Перо Ковачевићь, за сына Христу . . . 1
„ Јово Ристић, за сына Ристу 1
„ Василь Дугоня 1
„ Петрићь Терзіа, за сына Христу . . . 1
„ Вуко Куйкуръ 1
„ Вуканъ Шола, за братића Јову 1
„ Јоанъ Солдо, за брата Трипка 1
„ Иліа Иванишевићь, за сына Ђорђіа . . 1
„ Ристо Мисита, за братића Євту 1
„ Јоанъ Срна, за сына Христу 1
„ Петаръ Бурлица, за сына Вукана . . . 1
„ Христо Вуковићь 1
„ Никола Семизъ 1
„ Лука Кусаловићь, за сына Христу . . 1
„ Милошъ Куртовићь, за брата Јову . . 1
„ Васо Зуровацъ за брата Симу 1

Г. Симо Новаковићь 1
„ Христо Бѣлоборкъ, за сына Євту . . . 1
„ Симо Милутиновићь, за сына Јоанна . . 1
„ Јово Зецъ, за сына Євтана 1
Г. Јоаннъ Милићевићь, за брата Василя, дѣтонастав. и родолюбный Скупит. Прен. 1

Црна Гора.

Сіятелный Князъ Георгій Петровићь Нѣгошъ 2
„Димитрій Милаковићь, Секрет. и кавал. . 1
„Георгій Сердићь, писаръ 1

Србія. — Београдъ.

Свѣтлый Княжевићь Петаръ Александров-Карађорђевићь . 1
Сіятелна Гдна. Клеопатра Л. Карађорђевићь 1
Нѣгво Высокопреосвештенство Архіеписк. Београдскій и Митрополитъ цѣле Србіе, кавалѣръ Г. Петаръ Јовановићь . 1
Г. Аврамъ Петроніевићь, княжеск. Предст. 1
„ Иліа Гарашанинъ, Попечитель 1
„ Стефанъ Марковићь, Совѣтникъ 1
„ Јово Мариновићь, Нач. Од. Ин. 1
„ Јованъ Стеићь, Секретаръ Сов. . . . 1
„ Јованъ Гавриловићь, Нач. фин 1
„ Иліа Маргетићь 1
„ Тома Ковачевићь 1
„ Дамянъ Станишићь 1
„ Живко Карабиберовићь, тргов. 1
„ Милошъ Поповићь, Учр. Нов. 1
„ Матіа Банъ, Професоръ 1

Ужице.

Г. Петаръ Мариновићь, Практ. 1
„ Иліа Наранџићь, родолюб. 1

Требинь.

Г. Евстатій Дучићь, Настоятель 1
„ Василій Уляревићь, Јером. 1
„ Јоаникій Перовићь 1
„ Никола Дучић, діакъ 1
„ Савва Перовићь, „ 1
„ Гаврилъ Перовићь „ 1

Попово.

Г. Перо Божићь 1

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
РПСр II 35
1851. 1